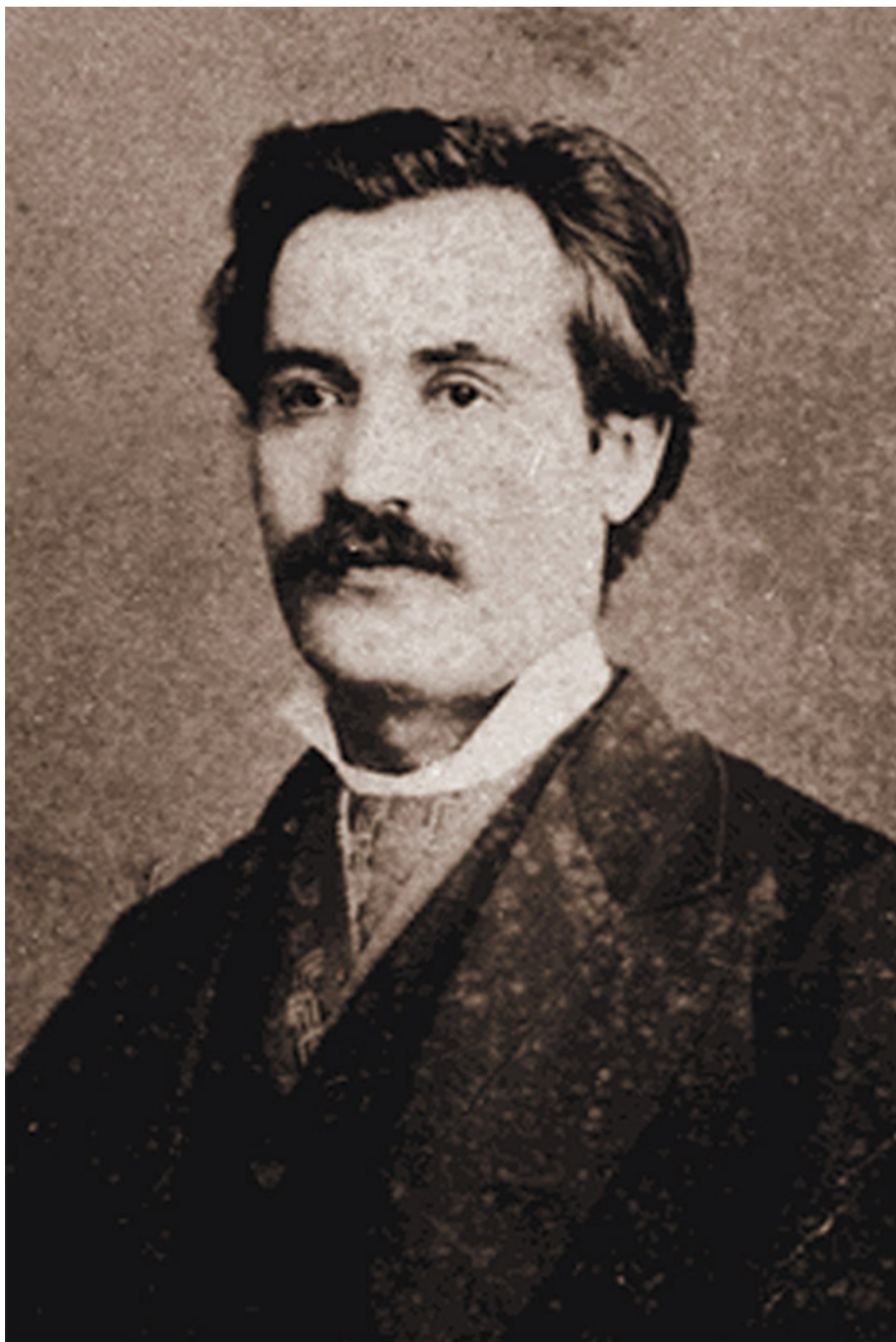

**[“VICTORIA ÎN ALEGERI...”] – de
Mihai Eminescu [28 iunie 1883
– ZIUA ARESTĂRII]. Ultimul
articol la “Timpul”, apărut
pe 29 iunie 1883. PENTRU
LIBERTATEA PRESEI**

București, 28

iunie 1883

Victoria în alegeri, îngenunchierea națiunii înaintea puterii uzurpatoare, deșteaptă și apetituri tiranice, printre care pretențiunea, mai-nainte de toate, de a fi aprobat și aplaudat uzurpatorul în faptele sale, pe toate căile.

E logic într-adevăr ca, după un câștig să se urmărească un altul, și în fine tot, spre deplina satisfacțiune a acaparatorului.

Regimul dobândise darea din mână și chiar din picioare, a celor ce poartă numele de mandatar ai națiunii; astfel dispune el la discrețiune de toată puterea în stat, făcând ori și ce vrea fără a fi controlat și nu se gândește decât la mijlocul de a se întări în această situație de desfătare și răsfaț.

Singurul lucru asupra căruia n-a putut încă triumfa a rămas numai presa, și aceasta se consideră, credem, de către regim, cu atât mai nesuferită, cu cât el, în exercițiul puterii discreționare, a trebuit să devină năzuros, adică supărăcios din lucru de nimic.

Presa, pentru omnipotentul nostru regim, cu strigătele ei, cu lamentele ei continue, îi face negreșit efectul unei hărăitoare din Brașov, care prin scârțâitul ei strident dă crispațiuni nervoase. Neapărat dar că se simțea și nevoia de a pune în practică mijlocul prin care să se năbușească țipătul contra trădării și contra fărădelegilor regimului, spre a fi liniștit în domnia sa absolută.

Însă, ca contra a tot răul ce cată a fi combătut, așa și contra presei cată să se uzeze de arme îndestul de eficace de a o învinge.

Ei bine, care ar fi fost acelea ?

Dacă întru abaterea conștiinței alegătorilor, s-au dovedit cele mai eficace arme: corupțiunea, fraudă, amenințarea; dacă cu acestea s-a putut respinge opozițiunea de la exercitarea controlului asupra puterii; de bunăseamă că ele n-au putut nimic contra presei, pe cât timp aceasta, în majoritatea ei, este în opozițiune cu guvernul, bucurându-se de sprijinul public.

Armele ce numirăm sunt într-adevăr numai bune pentru cei cu bucate pe câmp și pentru cei cu copii de căpătuit, ori pentru aceia care ei înșiși urmăresc un folos direct, nepătrunși fiind de datoria de cetățean și de sântenia votului ce li s-a încredințat; dar, cât pentru persoana jurnalistului, hârșit în luptă și îndărătnic în profesarea principiilor, sunt custure fără tăiș.

Contra presei și jurnalistului a cătat regimul să recurgă la acte de răsbunare; și așa, după ce că a intentat proces de presă, prin Creditul funciar rural, unuia dintre organele de publicitate care au cutezat să formuleze acuzațiune specială contra neregularităților de la zisul credit; după ce că în acest proces de presă a cătat să sustragă pe jurnalist de la judecătorii săi naturali, jurații, și l-au târât dinaintea tribunalelor guvernului, recomandând acestora să se declare competente și recompensând pe magistrații care au avut lipsă de scrupul pentru justiție și s-au supus trebuinței regimului; acum a mers cu iuțeala pentru a prescrie chiar expulzarea directorului aceluși jurnal, a d-lui Galli, adică fondatorul foii franceze L'Independence roumaine pentru că acesta este străin neîmpământenit încă.

În cazul de față guvernul, care este evident că a voit să lovească în existența jurnalului L'Independence roumaine, s-a folosit de o lege decretată de dânsul acum doi ani, și care privește petrecerea străinilor în țară.

Dacă vom ține socoteală de mobilul care a dictat facerea acelei legi, nu vom putea scuza dispozițiunea de expulsare luată în privința d-lui Galli, pentru că într-adevăr ea nu a fost concepută decât sub impresiunea asasinatului comis asupra Împăratului Alexandru II și în spiritul de a combate și a depărta de țara noastră acele parazite care își caută existența din acte de teroare, pe străinii fără căpătâi pe nihilisti mai ales, în vreme ce directorul jurnalului francez L'Independence roumaine era aici un muncitor liniștit, stabilit de mai mult timp în țară și exercitând în asociația

cu români comerțul de tipograf, îndeosebi de calitatea sa de jurnalist.

Când însă ne vom aminti de împrejurarea că numitul director al foii L'Independence roumaine a fost încurajat și susținut ca jurnalist chiar de către guvernul actual, când vom aminti aici că dl. Galli, prin un alt jurnal fondat de dânsul, L'Orient, a debutat în țara noastră ca sprijinitor al politicii guvernului, atunci desigur că se va vedea și mai bine cât de necuvincioasă este dispozițiunea de expulsare de acum.

Ce fel? Pentru ca să cânte guvernul, un străin poate fi tolerat și încurajat, iar de a-l critica nu? Atunci se neagă fără rezon principul echității care nu admite dreptul ciuntit, care nu poate admite facultatea de a zice da fără a o admite pe aceea de a zice ba.

Una din două: ori străinul dintru început nu este învoit a face politică în țară, și atunci înțelegem rațiunea unei dispozițiuni de expulsare când și-a permis el a face politică locală; ori că, dacă s-a tolerat odată străinului d-a face politică guvernamentală, urmează a i sa tolera să facă și politică de opozițiune. Fapta de la început a acestui guvern cu dl Galli, îl obliga la toleranța lui în urmă.

Dar credem că nu este nevoie a argumenta mult, spre a convinge despre urâta pornire a guvernului asupra presei. Trebuie să-l așteptăm de acum la alte măsuri și mai odioase, pentru că panta este alunecoasă și nu are piedică până-n prăpastie.

Cât pentru presă, am putea să-l asigurăm pe regim că oricât de cumplite ar fi actele sale de răzbunare, nu va fi în stare nici el a abate unele caractere tari ce se găsesc într-însa, și teamă ne e că, căutând victoria peste tot, va pierde și cea deja câștigată în monstruoasa sa pornire de a-și subjuga și presa.

Timpul (Buc. 8 (1883), nr. 142, iunie 29, p. 1. S

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Mihai-Eminescu.Ro

**Creștinismul și naționalismul
lui Eminescu, precursor al
Marii Uniri: “Crist a învins
cu litera de aur a adevărului
și a iubirei, Ștefan cu spada
cea de flăcări a dreptului.
Unul a fost libertatea,
cellalt apărătorul**

**evangelului ei.” [„ÎN ZIUA DE
15/27 AUGUST...”] – Apel pentru
SERBAREA DE LA PUTNA**

Viena-n 4 mart 870

Domnilor și fraților,

În ziua de 15/27 august a.c. românii în genere serbează ziua Sântei Marie, vergina castă și totuși mama care din sânul ei a născut pe reprezentantele libertății, pe martirul omenimei lănțuite, pe Crist.

Această zi s-a-ntîmplat să fie patroana mănăstirei Putnei, fondată de cătră eroul națiunii românești Ștefan cel Mare. Puternic și înfricoșat în răzbel, el era pios și blînd în pace; căci cîte răzbele, atîtea azile ale rugăciunii și ale inimei înfrînte, atîtea mănăstiri.

Fraților, am proiectat a serba cu toții ziua acelei sînte care-a conceput în sînul ei vergin tot ce lumea a visat mai mare, tot ce abnegațiunea a legiuit mai nobil, tot ce pune pe om alături cu omul: Libertatea!

Dar acea serbare, deși va avea caracter religios, prin omogenitatea de naționalitate și limbă a acelora ce vor serba-o și prin împrejurarea că se va ținea lîngă mormîntul lui Ștefan cel Mare, nimeni nu va putea opri ca ea să aibă, afară de cel religios, și un caracter național. Adepți ai bisericeii creștine, fie ea de orice nuanță, noi cu toate astea n-am încetat de-a fi români, și de aceea vom ști ca să dezvoltăm această zi într-o serbare națională în memoria lui Ștefan cel Mare. De sine însuși această serbare religioasă e și națională, căci locașul dumnezeiesc monăstirea Putnei e fondată de erou și acolo zac oasele sale sînte, apoi pentru că o serbare a creștinului e prin escelință o serbare românească, căci trecutul nostru nu e decît înfricoșatul coif de aramă al creștinătății, al civilizațiunii.

Crist a învins cu litera de aur a adevărului și a iubirei, Ștefan cu spada cea de flăcări a dreptului. Unul a fost libertatea, cellalt apărătorul evangelului ei. Vom depune deci o urnă de argint pe mormîntul lui Ștefan, pe mormîntul

creștinului pios, a românului mare.

Dar asta nu e tot. Serbarea trebuie să devină și purtătoarea unei idei. Ideea unității morale a națiunii noastre e ceea ce ne-a-nșuflețit ca să luăm inițiativa unei serbări în care inima va fi una a priori; în care însă cugetele se vor unifica – cugetele doamne a lucrărilor, astfel încât pe viitor lucrările noastre toate să aibă una și aceeași țintă, astfel ca unificarea direcțiunii noastre spirituale să urzească de pe-acuma unitatea destinelor noastre. Să facem ca o cugetare, una singură, să treacă prin toate faptele, să pătrundă toată viața noastră națională. Să fim conștiți de situațiunea noastră față cu lumea, de datoriile către ea și către noi înșine. În trecut ni s-a impus o istorie, în viitor să ne-o facem noi.

Pentru asta însă trebuie să ne-ntrunim, să ne-înțelegem. Și nu poate fi o zi mai aptă pentru această întrunire decât o serbare întru memoria eroului celui mai mare și mai conștiut de misiunea sa. Un pelerinagiu de pietate către trecut, un congres al inteligențelor din respect către viitor – iată în două cuvinte scopul serbării noastre.

Dar fără concursul vostru și al nostru al tuturor serbarea e imposibilă. De-aceea, asemenea ca noi, scumpi și iubiți confrăți, să formați un comitet ad-hoc, care să-ngrijească cum și voi cu toții, ori în reprezentanție să luați parte la această serbare de la care părinții noștri au dreptul de-a aștepta atât de mult.

Vă alăturăm un proiect de programă a serbării, pentru ca citindu-l să vă exprimați și voi părerea voastră, ori vro modificare ce ați dori să se efectueze în el, căci, cum am zis, nu e decât un proiect la legiuirea căruia vom lua în considerațiune votul junimei române academice de pretutindenea.

Primiți, iubiți confrăți, salutarea din inimă din partea

noastră și espreșiunea credinței firme cumcă apelul nostru va afla un răsunset viu în inimelē voastre.

Președintele Comitetului central

conte E[manuel]. Logothetty

Secretar M. Eminescu

**D[umnea]lor domnilor auditori la Facultatea teologică din
Blaș**

Portretul lui Ștefan cel Mare din
Tetraevanghelul de la Humor (1473)

Proiect de program pentru serbarea națională la mormântul lui

Ștefan cel Mare, la 15 (27) august 1870.

1. Îndată după leturghie în ziua Sântei Marii se va decora mormântul lui Ștefan cel Mare cu cununi de flori și cu lauri și se vor arangia în simetrie cel puțin 70 făclii tricolore.

2. La prânz, în trapeza mănăstirei, va ținea președintele comitetului arangiator o cuvântare amăsurată locului și scopului și va invita pe oaspeți la ceremonia sântirei prezentului consacrativ.

3. La 5 ore după prânz se va începe ceremonia și adică:

1. a) Se va depune prezentul învălit pe o masă înaintea bisericei.
2. b) Într-un semicerc îndărătul mesei se vor pune membrii comitetului în gală, având fiecare tricolorul național și ținând în mână câte – o cunună de flori și câte – o făclie. Toți ceilalți tineri vor coprinde loc în dreapta și în stânga mesei iar publicul va ocupa locul dinaintea și îndărătul mesei.
3. c) Trei preoți în ornate vor împlini actul sântirei.
4. d) Trei salve vor anunța finirea ceremoniei bisericesti, iar horul teologilor va cânta un imn religios.
5. e) Apoi se va ținea de pe tribună cuvântarea festivă, în decursul căruia se vor aprinde făcliile la mormânt.
6. f) După cuvântare se va înălța prezentul, în vederea publicului, de cătră trei tineri din semicerc, din care unul va citi inscripțiunea cu voce înaltă.
7. g) Sub sunetul clopotelor va fi dus prezentul cu pompă și în ordinea stătorită de comitet, și depus pe mormânt.
8. h) După depunere, va executa corul în biserică un imn compus anume spre acest scop.
9. i) La banchetul ce va urma se vor ținea din partea tinerimei toaste și cuvântări, numai conform ordinei stătorite de comitet în conțelegere cu egumenul mănăstirei.

4. A doua zi, iertând împrejurările, se va improviza, afară de mănăstire, un congres al studenților români academiei de pretutindenea. Programul congresului îl va avea să-l stăturească comitetul arangiator al serbărei.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1870 – 1877

ALBINA, FAMILIA, FEDERATIUNEA, CONVORBIRI LITERARE, CURIERUL
DE IASI

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1980

D. Vatamaniuc: Serbarea nu se poate ține în august 1870, cum era programată, din cauza izbucnirii războiului franco-german. Delegația trimisă la Putna pentru pregătirea festivităților duce și urna votivă, pe care o încredințează, spre păstrare, starețului mănăstirii. Slavici îi adresează o scrisoare, păstrată în arhiva Mănăstirii Putna, pe care o reproducem:

*Comitetul central
pentru serbarea
de la Putna
1871*

Preacuvioase Părinte!

Închinând Comitetul darurile aduse la mormântul lui Ștefan cel Mare sfintei Mănăstiri Putna spre a împodobi biserică din Mănăstire și îndeosebi mormântul Măritului Erou, care zace într-acea biserică, le pune totodată sub părinteasca îngrijire a Sfinției Voastre și vă roagă ca să primiți atât aceste daruri aduse de evlavioșii români, precum și protectoratul, ce prin aceasta Vi se oferă.

Primiți Preacuvioase Părinte, expresiunea celei mai profunde reverințe a noastre.

*Ianuarie 1871
Viena în 12/24*

*Ioan Slavici
președinte*

*Pentru comitet
M. Eminescu, secretar*

Scrisoarea este întocmită de Slavici și semnată de Eminescu și este prima mărturie documentară prin care prozatorul se implică în viața politică din Bucovina.

Președinte al Societății „România Jună” din Viena, Slavici este și președinte al Comitetului Central pentru organizarea serbării de la Putna, din august 1871, iar Eminescu, secretar al său.

Mihai-Eminescu.Ro

Vedeti si: SERBAREA DE LA PUTNA INTRU MEMORIA LUI ȘTEFAN CEL MARE – de Mihai Eminescu [august 1871]

NOTIȚĂ ASUPRA PROIECTATEI ÎNTRUNIRI LA MORMÂNTUL LUI ȘTEFAN CEL MARE LA PUTNA – de Mihai Eminescu [15 septembrie 1870]

Mărturia lui Teodor V. Stefanelli: Eminescu a

“clocit” ideea

„Eminescu mi-a spus-o singur că el a „clocit” această idee și când l’am întrebat, de ce retace aceasta și nu o spune ca să o știe toți, nu numai cunoscuții săi cei mai de aproape, mi-a răspuns că *nu ar fi recomandabil să știe guvernul austriac* că Români din România, adecă supuși străini au propus aranjarea acestei serbări, *dar el (Eminescu) a sugerat ideea în mai multe părți, așa ca să nu se mai știe, dela cine anume vine.*

Și în adevăr în toate discuțiile și actele privitoare la serbare nu se menționează cine a fost acela care a venit cu ideea. În scrisoarea sa adresată lui D. Brătianu, Eminescu rămâne consecvent, numai ca să nu sufere serbarea. De altfel și modestia prea cunoscută a lui Eminescu ne explică de ce nu-

și asumă el ideea serbării” (pg. 105). – **Amintiri despre Eminescu – PDF** (București, 1914)

Este de consemnat și faptul că *Societatea literară și științifică a românilor din Viena*, înființată în iunie 1868 funcționa concomitent cu *Societatea studentească științifică și socială „România”*, de asemenea din Viena. Ambele erau conduse de un Comitet provizoriu. În octombrie 1869, abia sosit la Viena, Mihai Eminescu se înscrie în ambele societăți, susținând fuzionarea lor „într-un corp mare și activ sub denumirea de România Jună”, deoarece, arăta el, „noi vrem să croim (...) acestei societăți o haină mai largă, în care săncapă toată lumea românească din Viena”. În sânul acestor societăți studentești s-a născut ideea serbării de la Putna, care va avea loc în 1871. La 8 aprilie 1871, *Societatea literară și științifică a românilor din Viena* fuzionează cu *Societatea studentească științifică și socială „România”*, intitulându-se *România Jună*, așa cum proiectase Eminescu.

Scurt istoric al zilelor de sărbătoare:

Eminescu: În acest chip “neamul românesc poate spera slavă și pomenire în viitor!”

Putna – Fotografie de Julius Dutkiewicz (1880)

August 11 Sub semnăturile lui Ioan Slavici, președinte, și Mihai Eminescu, secretar, Comitetul pentru serbarea de la Putna înștiințează, din Cernăuți, „pe onoratul public român, cum că toate pregătirile” pentru această serbare „sunt îndrumate și speră, cu 13 august, a fi cu toate gata; nu-i rămâne acum alta nimic decât a ruga pre toți aceia ce simt adevărat românește, ca să înfrumusețeze serbarea cu prezența lor, căci comitetul este de convingere că numai o participare vie poate ridica însemnătatea acestei serbări naționale. O adunare numeroasă de români din toate provinciile române însuflețită de unul și același spirit, aceasta este podoaba, frumusețea și sublimitatea serbării, iar nu flamurile împlântate și arcurile de triumf”, în continuare se dau indicații în legătură cu mijloacele de transport și cazare la Putna, precum și alte lămuriri organizatorice.

August 12 Mitropolia Moldovei înștiințează Consistoriul mitropolitan din Cernăuți că, pentru a fi reprezentată la

„ceremonia destinată a se face în ziua de 15 august curent în memoria lui Ștefan cel Mare”, a delegat „pe frăția sa arhiereul Filaret Stavropoleos Scriban, însoțit de frăția sa arhiereul Iosif Sevastias Bobulesco, de proacuviosul arhimandrit Ieronim Buțureanu și de ierologhia sa arhidiaconul Mitropoliei noastre Nectarie Apostoliu”, rugind, dacă va fi necesar, să li se dea „canonica permisiune de a și leturghisi”.

August 14 Începe serbarea de la Putna, la care au participat circa 3000 de români din toate provinciile țării. Printre ei se aflau: Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Mihail Kogălniceanu, A. D. Xenopol, G. Dem. Teodorescu, Grigore Tocilescu, Dimitrie Gusti, Ciprian Porumbescu, Epaminonda Bucevschi ș. a.

La hotarul mănăstirii cu satul se ridică un arc de triumf, pe al cărui frontispiciu strălucea inscripția: **„Memoriei lui Ștefan cel Mare, mîntuitorul neamului”**, iar în fața mănăstirii un „portic festiv”, executat după planul pictorului Epaminonda Bucevschi, în care, se spune, puteau să încapă 1500 – 2000 de persoane. Peste tot erau arborate stindarde și flamuri tricolore, stema României libere și stemele tuturor provinciilor românești. Seminariști și elevi din Cernăuți și Suceava, antrenați în pregătirea serbării, au confecționat numeroase torțe și „100 de stiubeie de rășină, cari aveau să ardă seara pe culmile dealurilor învecinate”, în jurul orei 22, treascurile au slobozit de pe aceste culmi 21 de salve, iar glasurile de bronz ale clopotelor au vestit intrarea preoților în biserică și începerea slujbelor religioase.

Unul dintre steagurile de la Serbarea de la Putna din 1871

În seara aceleiași zile, „când soarele începu să se ascundă după piscurile păduraticilor munți”, Teodor V. Ștefanelli l-a văzut pe Eminescu purtând un vraf de hârtii subsuoară. Ele conțineau cunoscutul Poem al Putnei, tipărit în foi volante la Tipografia Buciumul român din Iași, pe care marele poet avea să-l distribuie a doua zi participanților la serbare și pe care i l-a citit lui Ștefanelli, în acea seară, atât de emoționat, „încât nici nu observase că în jurul lor se strânse mai multă lume care asculta și ea în tăcere, cuprinsă de

farmecul frumoasei declamațiunii a lui Eminescu” (T. V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, București, 1914). Întrebat de către bunul său prieten cine este autorul poemului [*pe care îl puteți citi mai jos – n.n.*], care era, într-adevăr, nesemnat, Eminescu a răspuns scurt că nu știe, îndreptându-se apoi grăbit spre sat. Ștefanelli a crezut că Eminescu însuși este și multă vreme după aceea istoricii literari și editorii, în frunte cu Perpessicius, lui i l-au atribuit. Cercetările din ultimele două decenii au stabilit însă, cu certitudine, că autorul așa-numitului *Poem al Putnei*, este, de fapt, Dimitrie Gusti (1818 – 1887), care îl publicase mai întâi în „Curierul de Iassi” din 15 august 1871 și apoi în ziarul bucureștean „Telegraful” din 29 august același an, în ambele cazuri sub propria sa semnătură, care spulberă orice echivoc privind paternitatea operei, și sub titlul *La mormântul lui Ștefan cel Mare*, diferit, așadar, de cele pe care i le dăduse P. Panaiteșcu.

August 15 Serbarea de la Putna continuă. Lumea se adună de dimineața la porticul festiv, unde Ioan Slavici rostește o alocuțiune adecvata momentului. Se pornește apoi, în cortegiu, spre biserică La mormântul lui Ștefan cel Mare, bogat împodobit cu ghirlande și faclă, patru membri ai Comitetului studențesc fac de gardă, oficiază liturghia, după care egumenul Arcadie Ciupercovici rostește o cuvântare, evocând gloria străbună și semnificația serbării. Eminescu relatează, în numărul din 22 – 25 august 1871 al „Curierului de Iași”, că „eminentul preot știu atât de bine să vorbească la sufletele auditoriului (...), încât (...), am simțit inima noastră mișcându-se de patriotism și însuflețire”. Mulțimea se întoarce apoi din nou la portic, unde tânărul A. D. Xenopol își rostește strălucita cuvântare festivă:

„Cu patru sute de ani aruncăm noi gândirile și simțirile noastre înapoi – spunea vorbitorul – și totuși, de vom privi bine în sufletul nostru, vom vedea cum se amestecă, în acel îndepărtat trecut, farmecul viitorului; cum fie ce faptă a

lui Ștefan cel Mare e cu atâta mai măreață, cu cât noi astăzi putem să ne-o amintim împreună pe mormântul lui, cu cât simțim că în această împreună amintire stă sâmburele unor puteri de viață ce pot să ne întărească în propășirea pe calea dreptului și a adevărului care susțin și înalță popoarele... Iată pentru ce, în bucuria nespusă ce împle sufletele noastre, simțim totuși trecând o umbră de durere, precum trecea prin sufletul marelui viteaz, când, întorcându-se învingător din lupte, știa că-i în ajunul unor noi bătălii ! (...) Avem acea putere, avem acea încredere, pentru că sufletul acestei părți a omenirii ce se numește poporul român încă nu și-a revărsat în lume comoara cuprinsului său sufletesc. În adâncul lui se mișcă noi armonii în sfera frumosului, noi descoperiri în acea adevărului, noi tipuri de caractere ce trebuie să iasă la lumină, să rămână în amintirea omenirii.”

Răsună apoi un imn solemn de Alexandru Flechtenmacher, pe versuri de Vasile Alecsandri, în interpretarea corului studentesc reunit cu cel al seminariștilor și al elevilor din Cernăuți și Suceava.

*“Prin negura trecutului
O! soare-nvingător,
Lumini cu raze splendide
Prezent și viitor
În timpul vijeliilor
Cuprins de un sacru dor
Visai unirea Daciei
Cu o turmă și un păstor (...)”*

Cu aceeași ocazie, Alecsandri scrie și un *Imn religios* cantat la Putna:

*Etern, Atotputernic, o! Creator sublime,
Tu, ce dai lumii viață și omului cuvânt,
În tine crede, speră întreaga românie...*

Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

*Sub ochii tăi în lume lungi valuri de-omenire
Pe marea vecinicieii dispar ca nori în vânt,
Și-n clipa lor de viață trecând strigă-n uimire:
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!*

*Tu din sămânța mică înalți stejarul mare,
Tu junelor popoare dai un măreț avânt,
Tu-n inimile noastre ai sacre, vii altare.
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!*

*În tine-i viitorul, trecutul și prezentul!
Tu duci la nemurire prin tainicul mormânt
Și numele-ți cu stele luminează firmamentul.
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!*

*Etern, Atotputernic, o! Creator sublim,
Tu, care ții la dreapta pe Ștefan, erou sfânt,
Fă-n lume să străluce iubita-i românime...
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!*

La ora 12 începe ospățul; 1600 de oameni iau masa în portic, iar ceilalți pe unde apucă. Sub ochii lor, deasupra unui jar imens, un bou întreg se frige, învârtit de patru oameni voinici, pe o frigare homerică. Lăutarii încep să cânte, horele se încing vijelioase, iar odată cu seara se aprind focurile pe culmi și puzderia torțelor și candelor în jurul mănăstirii. Cu acest prilej ar fi cântat și Ciprian Porumbescu, tânăr de 18 ani, pe vioara vestitului lăutar Grigore Vindireu, declarând emoționat tatălui său: **„Tată, am cântat Daciei întregi !”**.

August 16 În fața mulțimii adunate dis-de-diminează la portic, egumenul mănăstirii urcă la tribună și dă citire Cuvântului de îngropăciune la moartea lui Ștefan cel Mare, considerat pe-atunci anonim, apoi – multă vreme – de Vartolomei Măzăreanu, iar acum din nou anonim. Eminescu aprecia acest Cuvânt ca pe „un monument literar (...), un model de elocință română, care te

pătrunde până în adâncul sufletului și te farmecă prin stilul său plăcut și energic”. După aceea are loc ceremonia depunerii urnei votive de argint pe mormântul lui Ștefan cel Mare (*foto*).

Foto: Putna.Ro

În sunetul clopotelor, procesiunea pornește de la portic spre biserică, purtând prapurii, stindardele, flamurile,

epitafurile și urna însăși, pe care este gravată inscripția: EROULUI, ÎNVINGĂTORULUI, APĂRĂTORULUI EXISTENȚEI ROMÂNE, SCUTULUI CREȘTINĂȚĂII, LUI ȘTEFAN CEL MARE, JUNIMEA ROMANA ACADEMICA. MDCCCLXX. Înaltă de 54 de centimetri și grea de 7 kg. și 50 de grame, această urnă are o formă amforoidală, turnată în argint, și este decorată cu o succesiune circulară de lobi prelungiți, la partea superioară, sub care se desfășoară, tot circular, un brâu cu motive geometrice. La partea inferioară, o ghirlandă bogată de lauri încinge urna, iar sub aceasta, o altă succesiune de lobi prelungiți constituie pandanții celor de sus. Corpul maiestos al urnei se sprijină pe un picior scurt circular, marcat la mijloc de un brâu ornat floral și evazat într-un postament polilobat, dublat de o talpă circulară complet lisă. Capacul detașabil este înfășurat în faldurile generoase ale stindardului patriei și se încheie la partea superioară cu un mâner compus din două sfere inegale. Torțile au forme geometrice și sunt prinse, sus, direct de corpul urnei, iar jos prin intermediul unor „eșarfe” omagiale. Pe zona centrală a vasului se desfășoară inscripția votivă, în limba română, scrisă, firește, cu caractere latine. Simbolic, în ea s-a pus pământ din toate provinciile românești.

Așezarea urnei pe mormânt este salutată cu 40 de bubuituri de treascuri, trase de pe culmile din jurul mănăstirii. Colonelul Boteanu, combatant, de partea francezilor, în războiul franco-prusac din 1870, rostește o cuvântare – ca reprezentant al armatei române – și își depune centura aurită pe mormântul eroului, îngenunchind și sărutând piatra acestuia. Se cântă apoi Imnul lui Ștefan cel Mare, de același Alexandru Flechtenmacher, pe versuri de Vasile Alecsandri. După masa de prânz, mulțimea a rămas să petreacă, să cânte și să joace, în fața porticului, iar studenții, în frunte cu comitetul lor, se retrag în trapeza mănăstirii pentru a ține Congresul plănuțit. Problemele propuse de ei și aprobate, în prealabil, de Oreste Reney, prefect de Rădăuți și simpatizant din umbră al acestei mișcări panromânești, au fost următoarele: l. Prin ce s-ar

putea dezvolta omogen întreaga junime română; 2. Cum ar putea contribui generația prezentă la generalizarea culturii; 3. Pe ce căi trebuie să se îndrepte junimea română pentru a-și crea condițiile unei dezvoltări sigure și permanente; 4. Ce ramură a dezvoltării trebuie să atragă atenția junimii „mai cu deosebire”. Discuțiile sunt aprinse, prelungindu-se apoi, până după miezul nopții, în turnul de la intrare, unde Eminescu, Slavici și alți reprezentanți ai studenților s-au retras ca să se odihnească pe maldăre de fân înmiresmat, în amintirea acestui eveniment, turnul a dobândit ulterior numele marelui nostru poet (*foto*).

Foto: Doxologia

August 17 Congresul studentesc își încheie discuțiile în trapeză, fără să ajungă la concluzii clare și ferme, fără să adopte un program de perspectivă eficient. Dar, apreciază George Călinescu. „Dacă efecte imediate ale acestui congres n-

au fost, el a lăsat totuși anume dispoziții în sufletul unora, și de n-ar fi decât rolul pe care Eminescu l-a avut în pregătirea lui și adâncul spirit patriotic pe care l-a derivat din el, și ar merita totuși să umple câteva pagini din istoria culturii noastre”. Eminescu însuși conchidea: „Un model de lucrare pentru binele poporului nostru este Serbarea de la Putna care a reîmprospătat în mintea fiecărui român memoria sfântului erou Ștefan cel Mare și a groaznicului trăznit al dușmanilor doritori de viața și leagănul nostru (...). Să deie ceriul ca să ajungem asemenea momente mai adeseori, să ne întâlnim la mormintele strămoșilor noștri plini de virtute, și să ne legăm de suvenirea lor cu credința și aspirațiile vieții noastre. Numai cu chipul acesta – sublinia el apăsat – vom putea conserva patria ce avem; numai cu chipul acesta neamul românesc poate spera slavă și pomenire în viitor!”. (Sursa: Putna.Ro)

Alte articole și documente despre Marea Unire a Românilor de la Putna:

Nicolae Iorga despre Xenopol și Eminescu

“(...) Ce-a fost mai bun în serbarea de la Putna rămîne discursul, de o mare înălțare de cuget, bogat în icoane nouă și în gânduri adînci și cumînți, al studentului A. D. Xenopol. Istoricul de mai tîrziu al Românilor a scos din viața lui Ștefan învățături folositoare, ca acelea de a face «unirea prin gînd și inimă» înnainte de a urmări visuri mari, de a întemeia o cultură adevărat românească, și cît se poate de neatîrnată, în care să se înfrățească toți Romîinii, de a nu pripri lucruri mari cari vin de la sine altfel și care, dacă li se face silă, pier ca iubitul Psichei, picurat de untdelemnul candelii ce se apropiase fără îngăduire de fața lui cînd dormia; de a «nu ne înșela asupra stării în care ne aflăm, de a nu ne orbi noi înșine prin lingușiri și înălțări peste aceia ce sîntem în adevăr». Sfaturi a căror nevoie se simte din nenorocire și astăzi, după aproape patruzeci de anî!

O statuie a lui Ștefan-cel-Mare s'a înălțat la Iași abia în 1883. O făcuse un meșter străin, și a făcut-o rău, cum nici nu se putea altfel, căci numai cine face parte dintr'un popor îi

poate înțelege în adevăr eroii, îi poate iubi și li poate da viața bronzului, a marmurii, a picturii sau a cîntecului. Între cuvîntările rostite atunci au fost și de acele care n'au ținut seamă de sfaturile înțelepte pe care le dăduse studentul Alexandru Xenopol celor mai bătrîni decît dînsul la 1871.

Iar în literatura romînească a fost o tăcere...

Afară de marele poet Eminescu: cunoscător desăvîrșit al poporului, al trecutului, minte adincă și bogată, inimă cuprinzătoare, de la care pornise și gîndul serbării din 1871. Dar în Iașii înstrăinați, în mijlocul mării serbări oficiale, el s'a lăsat furat de gînduri triste, și, unde era să se înnalte imnul mîndru către ceruri, de pe buzele-i îngălbenite zbură duioșia deznădăjduită a unei doine de plîngere și răzbunare.

Vor ști poeții, scriitorii de astăzi să dea glas iubirii nemărgenite cu care, de patru veacuri, miile de mii ale poporului au încunjurat, și mai departe decît hotarele Moldovei, chipul de viteaz bun, cuminte și sfînt al celui mai mare om ce s'a ridicat dintre Romîni? Se vor înfrăți ei înaintea acestui altar, măcar pentru clipa în care se înnaltă liturghia recunoștinții de marile mulțimi care nu pot nici să vorbească, nici să cînte?

Nu prin silinți răzlețe, ci prin buna înțelegere la lucrul harnic, se întemeiază învățătura, cultura unul popor, care e vitejia de astăzi, și la această muncă locul cărturarilor e în frunte, – ca să îndemne și să îndrepte.”

(Istoria lui Ștefan cel Mare de Nicolae Iorga

Cartea VII. Amintirea lui Ștefan-cel-Mare)

Iacob Negruzzi cu Eminescu despre Putna

Iacob Negruzzi. Sursa: Muzeul National al Literaturii Romane

“(...) Împrieteniți din cel întâiu moment am stat mai bine de o săptămână în Viena, petrecând tot timpul cu Eminescu, discutând împreună despre trecutul și viitorul românilor, despre războiul franco-german ce tocmai izbucnise și pasiona toată lumea și mai ales despre literatura noastră națională.

Pe Slavici l-am cunoscut numai la întoarcerea mea de la băi și l-am îndemnat să scrie un studiu comparativ între cele două popoare conlocuitoare români și unguri, la care se referă și un pasaj din scrisoarea ce am primit de la Eminescu după întoarcerea mea în Iași și pe care o reproduc mai jos.

La despărțirea noastră întrebai pe Eminescu dacă i-ar plăcea să se așeze în Iași când va sfârși studiile sale.

– „Aș veni bucuros, îmi răspunse el, căci societatea „Junimea”

are pentru mine o mare atracție, însă mai târziu. Deodată ne-am înțeles cu Slavici să punem în mișcare pentru anul viitor o mare întrunire a studenților români din toate părțile, la mormântul lui Ștefan-Cel-Mare din mănăstirea Putna. Când ne-om fi îndeplinit această datorie, vin. – Eminescu îmi povesti cum voiau să organizeze acea serbare, și-mi făgădui asupra ei, o mică notiță pentru „Convorbiri literare” pe care mi-o și trimise. Este articolul subsemnat cu litera E și publicat în numărul din 15 septembrie al revistei.”

(**Amintiri din Junimea** de *Iacob Negruzzi* – despre Eminescu)

Ciprian Porumbescu: „Tată, am cântat Daciei întregi!”

În anul 1871 Ciprian Porumbescu participă la Putna la marcarea a 400 de ani de la târnosirea mănăstirii, unde se alătură unei asistențe din care făceau parte Mihai Eminescu, A.D. Xenopol, Ioan Slavici, sau Nicolae Teclu. Din relatările vremii, se pare că după festivitățile oficiale, pe pajiștea din fața mănăstirii s-a încins o horă în care au intrat toți cei prezenți, orchestra fiind condusă de Grigore Vindireu, căruia Ciprian i-ar fi luat locul, iar la final, după ce a cântat, s-ar fi aruncat la pieptul lui Iraclie strigând: „Tată, am cântat Daciei întregi !” (*Rador*)

Comitetul central pentru serbarea întru memoria lui Ștefan cel Mare

APEL

Cătră onoratul public român

Luând junimea română academică în considerațiune că ¹ o amânare a serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare ar produce dezinteres pentru totdeauna, a decis ² în adunarea sa generală de la ³ 10 iunie 1871 ⁴ cumcă ⁵ „Comitetul central se însărcinează a executa serbarea în 27 august 1871 cu mijloacele despre cari dispune” ⁶.

Primind comitetul această sarcină grea, pășește de nou, rezolut și plin de însuflețire, la realizarea scopului măreț. În darn sunt însă neînsemnatele puteri ale unui comitet, în darn este zelul modest al unei junimi! Serbarea de la Putna n⁷-are să fie serbarea unui comitet a unei junimi: serbarea de la

Putna trebuie să fie un act produs de o națiune întreagă, serbarea de la Putna are să fie întrunirea națiunii române în suvenirile trecutului, în însuflețirea prezintelui și în speranțele viitoriului! În trecutul neguros al națiunii române sânt multe puncte strălucitoare ⁸, unul dintre aceste, cel mai strălucitori, este acela în care apare umbra măreață a lui Ștefan cel Mare; pe lângă această suvenirire să ne adunăm; la mormântul acestui bărbat să ne dăm mâna; aici să o⁹ zicem în fața lumii că ¹⁰ am avut un trecut și voim a avea un viitoriu!

Iată ideea! Iată scopul serbării! Nu junimea română academică a produs ideea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare: ea purcede din conștiința națională română. Națiunea română voiește cultura, și *cultura ei trebuie să fie una*: omogenă la Prut și la Somiș, omogenă în sânul Carpaților cărunți și pre malurile umede ale ¹¹ Dunărei bătrâne! Și viitoriul, cultura viitoriului, unitatea spirituală a viitoriului zace în noi, în generațiunile prezintelui!

Cu mijloace despre cari ¹² comitetul dispune ¹³ serbarea nu se va putea aranja în mod demn de umbra măreață a eroului la al cărui mormânt ne-am ales altariul, nu în un mod care să facă onoare junimei academice a națiunii române ¹⁴. Sperăm însă că ¹⁵ cu ajutoriul onoratului public român mijloacele noastre se vor putea înmulți și noi vom putea aranja o serbare cel puțin modestă, seriozitatea și însuflețirea generală o vor face grandioasă. Nenorocirea care a lovit fondul serbării nu poate ¹⁶ înnegura scopul care serbarea l-a avut ¹⁷; fatalitatea nu poate ¹⁸ să triumfeze preste ¹⁹ o idee! Suntem de ²⁰ ferma convingere cumcă ²¹ publicul român nici până azi ²² nu au pierdut din zelul său nobil față cu cauzele mărețe!

Apelăm dară la naționalismul tuturor românilor, rugând pre toți acei frați ai noștri cari voiesc a conlucra spre realizarea serbării să binevoiască a se pune în corespondință

cu comitetul central.

Comitetul primește corespondințele și contribuiriile ²³ sub adresa: *Vas. Bumbac, Viena, Universitate.*

Viena, în 14 iunie 1871 ²⁴

V. Bumbac, m.p. ²⁵

vice-președinte

Ioan Slavici, m.p. ²⁵

secretariu

Opere. Volumul X / Ioan Slavici; Text stabilit și variante de C. Mohanu; Note de Dimitrie Vatamaniuc. – București: Editura Minerva, 1981. – (Scriitori români). – 1023 p., 8 f. pl., anexă

[În manuscris]

“Viața culturală a poporului român nu se va putea face decât după ce românii toți vor fi uniți într-un singur stat”

Ioan Slavici

“(…) În apelul adresat publicului când cu serbarea de la Putna (Românul, 10 Iunie 1871) am zis:

„Națiunea română voiește cultură, și cultura ei trebuie să fie una, omogenă la Prut și la Lomniș, omogenă în sânul Carpaților și pe malurile Dunării bătrâne...”

În apelul adresat domnișoarelor române, acestea sunt rugate să trimită la Putna un steag cu inscripțiunea:

„Cultura e puterea popoarelor”

Acestea nu erau vederile noastre, ale celor câțiva tineri care au pus la cale serbarea, ci ale celor mai de frunte dintre fruntașii de atunci ai românilor, între care junimiștii, Alecsandri, Kogălniceanu și mai ales Șaguna împreună cu toți ai săi.

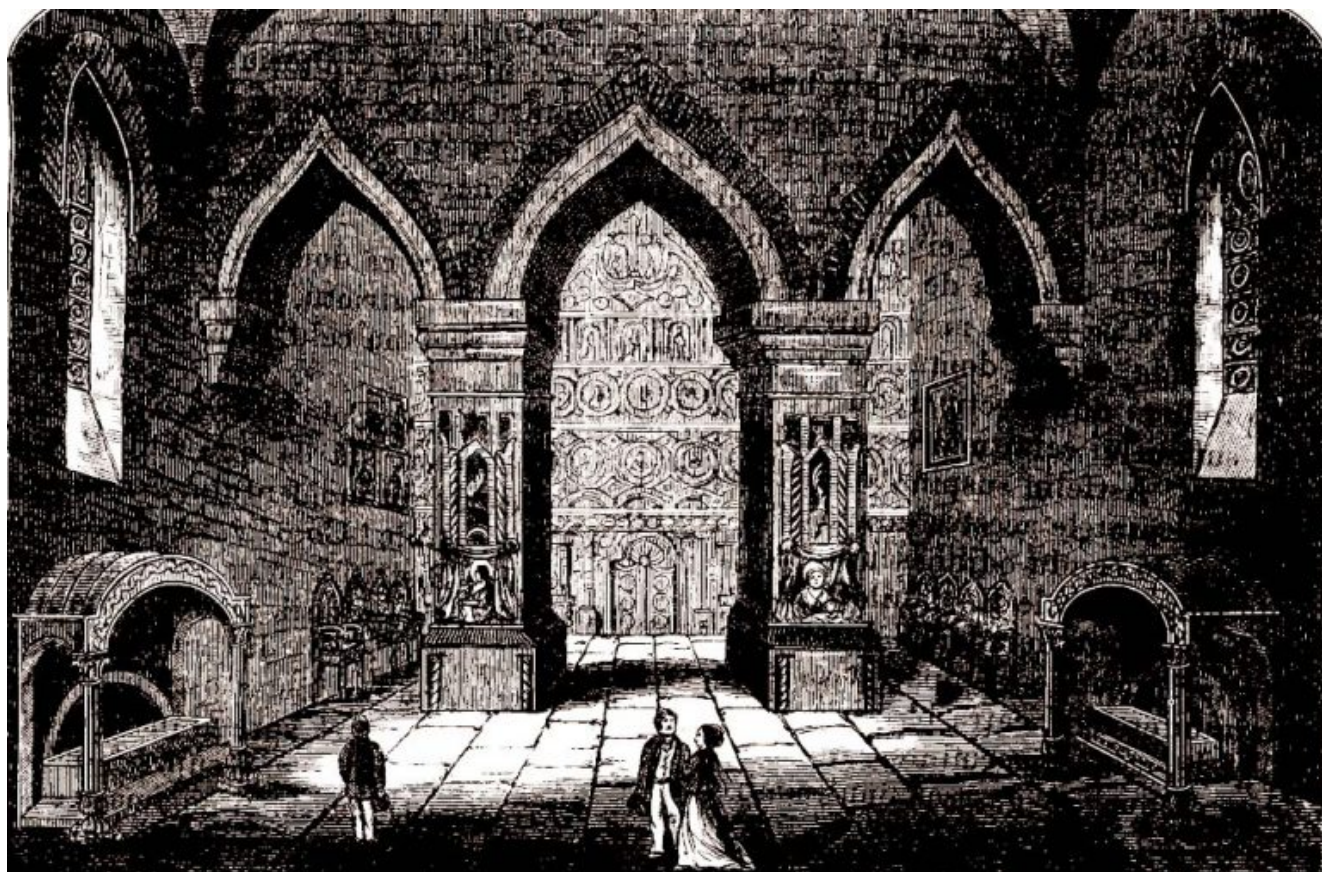
Între universitarii care au luat parte la serbare, deci și la Congres, se aflau însă mulți care stăruiau în gândul că restabilirea unității în viața culturală a poporului român nu se va putea face decât după ce românii toți vor fi uniți într-

un singur stat. (...)”

(Închisorile mele de Ioan Slavici
Înainte și după venirea în Regat)

APEL

Cătră junimea română

Familia – 1871, august 15. Interiorul bisericii de la mănăstirea Putna cu mormântul lui Ștefan-cel-Mare

Fraților! Nime ²⁶ nu e mai mult pătruns de ideea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare ²⁷ decât noi, pentru al căror viitori serbarea va să aibă cele mai mari rezultate.

Prin încrederea voastră, junimei române din Viena i s-a dat sarcina onorifică de a conduce deocamdată lucrările spre realizarea serbării. Azi e momentul ca să facem un pas rezolut, să realizăm dorința noastră ²⁸ comună. Pierdem un an

din rezultatele serbării ²⁹ dacă ³⁰ amânăm serbarea pre ³¹ anul viitori.

Apelăm dară la zelul vostru național și vă provocăm ³²:

1. A vă organiza în timpul cel mai scurt ³³ în comitetele filiale și a vă pune în corespondință cu comitetul central din Viena ³⁴ (V. Bumbac ³⁵, Universitate).

2. A vă da părerea ³⁶ față cu serbarea, și în special față cu modul în care doriți ca ea ³⁷ să se realizeze, ca așa serbarea ³⁸ să poată fi un act produs conform dorințelor comune ale junimei române ³⁹.

3. A lucra în cercul vostru pentru lățirea ideii serbării și realizarea ei ⁴⁰, colectând contribuiri și trimițându-le comitetului central ⁴¹ până la 15 iuliu a.c.

4. A vă îngriji mai cu deosebi despre aceea ca ⁴² să puteți participa cât mai mulți la serbare ⁴³.

Până la finea acestei lune, comitetul ⁴⁴ central va compune programul festiv ⁴⁵ și vi-l va face cunoscut.

De la energia junimei române depinde realizarea serbării: la lucru dară fraților!⁴⁶.

Viena, în 14 iunie 1871 ⁴⁷

Pentru comitet: ca mai sus ⁴⁸

APEL

Cătră junele române

Putna – 1850, de Franz Xaver Knapp

Surorilor! A venit momentul ca junimea română să manifesteze ⁴⁹ conștiința unității sale naționale; a venit momentul ca junimea română să o ⁵⁰ zică în fața lumii că e îndestul matură ⁵¹ spre a-și cunoaște chemarea sa ⁵² socială în Orientul Europei.

Au trecut timpurile fierului; au trecut era puterei brute: pe stindardul junimei române este azi numai una deviză ⁵³: cultura. Cu ocaziunea serbării întru memoria lui Ștefan cel Mare, junimea română academică, și cu ea ⁵⁴ întreaga junime română, voiește a da expresiune unitară ⁵⁵ rezoluțiunei sale de a se cultiva ⁵⁶ – *cultiva omogen*.

Acest act mare ar pierde din valoarea sa etică dacă voi nu ați conlucra spre realizarea lui, dacă voi nu ați lua parte la această întrunire: junimea română întreagă trebuie să producă

actul ⁵⁷!

Surorilor! Priviți la măreața voastră ginte. Au căzut Roma bătrână; noi am rămas orfani; numai una ereditate a rămas ⁵⁸ – superioritatea spirituală a ginteii latine. Azi e momentul să arătăm cumcă sântem ce sântem ⁵⁹! Și voi fiți cu noi! Cornelia a crescut pe Grachi ⁶⁰; Ioana a eliberat Francia; Medicele au fost numele artelor; Șarlota a murit pentru binele comun: voi fiți surorile noastre!

Apelăm la simțurile ⁶¹ voastre naționale și vă rugăm ca să conlucrați în verice mod spre realizarea serbării – înștiințând comitetul central din Viena (V. Bumbac, Universitate) despre nobilul sucurs ⁶².

Vă rugăm în special:

1. Ca ⁶³ să binevoiți a face pentru fiecare țară română (Muntenia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Crișana, Timișoara, Marmorosa ⁶⁴ și Besarabia) câte o flamură cu inscripțiunea: „*Cultura e puterea popoarelor*“ – *Junele române din* (țara).

2. Ca să binevoiți a trămite aceste flamure comitetului central la locul serbării (Putna, Bucovina) cu câteva zile înainte de serbare (27 aug. a.c.) prin o reprezentantă ⁶⁵ aleasă din junele țării respective ori, dacă asta ⁶⁶ nu se poate nicidecum ⁶⁷, prin poștă.

3. Flamurile vor servi la serbare de ⁶⁸ decorațiune, reprezentând sexul frumos al întregii români ⁶⁹, iară după serbare junii români vor primi flamurile din mânilor junelor române, ca eterne suveniri ai acestei zile mărețe!

Dacă toți voim, va fi! ⁷⁰

Viena, etc. ca mai sus ⁷¹

1. A: cumcă 2. R, A: *nota 1*: Pe baza raportului care s-a dat din partea comitetului, și în urma promisiunii on. redacțiunii a „Curierului de Iași“ 3. R, A: la *lipsește* 4. R, A: a.c. 5. R: că 6. K, A; „Comitetul central se însărcinează a executa serbarea cu mijloacele de care (A; despre cari) dispune în 27 august 1871“ 7. R, A: nu 8. R, A: și 9. R: o *lipsește*. 10. R: că *lipsește*; A: cumcă 11. R: umede ale *lipsește*. 12. R: de care 13. R, A: *nota 2*: Vezi raportul comitetului publicat în foile române; vezi no. 55 al „Curierului de Iași“, unde se promite răspunderea unei colecte de 1.000 lei noi 14. R, A: nu în un mod care să facă onoare junimei academice a națiunii române *lipsește* 15. A: cumcă 16. R: putea 17. R: care l-a avut; A: care l-a avut serbarea 18. R: putea 19. R: de 20. R: avem 21. R: că 22. R, A: astăzi 23. R: contribuțiunile în bani 24. R: Viena, în 12 iunie 1871; A: Viena, în 12 iunie 1871 *lipsește* 25. R: m.p. *lipsește* 26. R, A: nimeni 27. R: întru memoria lui Ștefan cel Mare *lipsește*. 28. R: noastră *lipsește* 29. R, A: din viața noastră comună 30. R, A: urmează mai 31 R: până la 32. R: propunem 33. R: cel mai scurt timp 34. R: din Viena *lipsește*: 35. R: urmează, Viena 36. R, A: părerile 37. R: ea *lipsește*. 38. R: pentru ca o așa serbare 39. K, A: conform dorințelor generale 40. R: ideii și serbării și realizării ei; A: ideii serbării și realizării ei 41. R, A: contribuiriile și trimițându-le nouă 42. R: despre aceea ca *lipsește* 43. K, A: să puteți fi reprezentați cât mai numeros la locul serbării 44. R, A: lunei acesteia, noul comitet 45. R: festiv *lipsește*; A: serbării 46. R, A: La lucru dară, fraților! De la energia junimei române depinde realizarea scopului 47. R, A: Viena, (A: în) 12 iunie 1871; R: *nota. 3*: Sunt rugate toate stimatele redacțiuni române de a binevoi a reproduce aceste apeluri, a-și da părerea față cu serbarea și a trimite comitatului central câte un exemplar din numerile în care este ceva despre serbare. Numa așa vom fi în stare a aranja conform opiniunii publice. Rugăm deodată stimatele

redacțiuni române de a sprijini cauza serbării. *Comitetul*
48. R: *V. Bumbac* Vice-președinte *Ioan Slavici*. secretar; A:
Vice-președinte, *V. Bumbac* m.p. secretar, *Ioan Slavici* m.p.
49. R: manifeste 50. R: o. *lipsește* 51. R: națiunea română
e îndestul de matură. 52. R: sa, *lipsește* 53. R: este numai
un cuvânt 54. R: junimea română academică, și cu ea
lipsește 55. R; o espresiune unanimă, 56. R: d-a se 57. R:
actul, mai repetim, trebuie să fie produs de întreaga
junime română 58. R: ne-a, mai rămas 59. R: ce sântem
lipsește 60. R: Grachii 61. R: simțimintele 62. R: nobilul
vostru concurs 63. R: ca *lipsește* 64. R: Maramoroșul 65. R:
reprezentațiune 66. R: aceasta 67. R: nicidecum *lipsește*
68. R: ca 69. R: reprezentând sexul frumos al întregei
români *lipsește* 70. R: Dacă toți voim, tot se va TACE!
71. R: Viena 14 iunie 1871, Pentru comitatul central: Vice-
președinte *V. Bumbac*, secretariu *Ioan Slavici*.

DOMNULUI DUMITRU BRĂTIANU

Putna, mănăstirea, în 1860 – acuarelă de Franz Xaver Knapp (1809-1883)

[*Românul*, 3/15 august 1871]

Stimate domnule,

Prin articolul d-voastră publicat în no. din 23 iulie a.c. al jurnalului *Românul* ați împrumutat serbării de la Putna acea strălucire pe care prestigiul unui nume ș-a unei inteligențe însemnate i-o dă unei fapte neînsemnate chiar.

Dacă însă serbarea s-ar întâmpla într-adevăr ca să aibă acea însemnătate istorică pe care i-o doriți d-voastră, dacă ea ar trebui să însemne piatra de hotar ce desparte pe planul istoriei un trecut nefericit de un viitor frumos, atunci trebuie să constatăm tocmai noi, aranjatorii serbării, cumcă meritul acesta, eroismul acestei idei, nu ni se cuvine nouă. Dacă o generațiune poate avea un merit, e acela de a fi un credincios aginte al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lăntuirea timpilor. Și

istoria lumii cugetă – deși încet, însă sigur și just: istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Numai expresiunea esterioră, numai formularea cugetării și-a faptei constituiesc meritul individului ori al generațiunii, ideea internă a amândurora e latentă în timp, e rezultatul unui lanț întreg de cauze, rezultatul ce atârnă mult mai puțin de voința celor prezinți decât de a celor trecuți.

Cum la zidirea piramidelor, acelor piedici contra pasurilor vremii, fundamentele cele largi și întinse purtau deja în ele intențiunea unei zidiri monumentale care e menită d' a ajunge la o culme, astfel în viața unui popor marea generațiunilor trecute, cari pun fundamentul, conține deja în ea ideea întregului. Este ascuns în fiecare secol din viața unui popor complexul de cugetări cari formează idealul lui, cum în sâmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg. Și oare oamenii cei mari ai României nu-i vedem urmărind cu toții, cu mai multă ori mai puțină claritate, un vis al lor de aur, în esință același la toți și în toți timpii? Crepusculul unui trecut apus aruncă prin întunericul secolelor razele lui cele mai frumoase și noi, aginții unei lumi viitoare, nu sântem decât reflexul său.

De aceea, dacă serbarea întru memoria lui Ștefan va avea însemnătate, aceea va fi o dovadă mai mult cumcă ea a fost cuprinsă în sufletul poporului românesc și s-a realizat pentru c-a trebuit să se realizeze; dacă însă va trece neînsemnată, atunci va fi o dovadă cumcă a fost expresiunea unor voințe individuale necrescute din sâmburele ideilor prezintului. E o axiomă a istoriei că tot ce e bine e un rezultat al cugetării generale și tot ce e rău e produsul celei individuale. De aceea meritul nostru va consista numai în formularea ideilor și trebuințelor esistente ale poporului, nu în crearea unor altora; ne vom lăsa îndreptați de cugetarea și trebuințele poporului nostru, nu d' ale noastre proprii, receptate poate de la străini, ne vom lăsa conduși de curentul ideilor națiunii și nu vom pretinde rolul de a conduce noi prin ideile

noastre individuale.

Prin numele și inteligența d-voastră ați aruncat asupra-ne razele cele mai curate ale generațiunii căreia îi aparțineți; de aceea primiți mulțămida noastră – nu pentru noi, a căroră nu-i nici ideea, nici condițiunile de realizare – ci pentru sfințenia cauzei, a cărei flamură o urmăm cu toții și a cărei un moment e și serbarea aceasta.

Cernăuți în 3 (15) August 1871.

Pentru comitet:

Mihaiu Eminescu,

Pamfil Dan.

**SERBAREA DE LA PUTNA ÎNTRU MEMORIA LUI ȘTEFAN CEL
MARE**

Kloster Putna
Putna Monastery

Mănăstirea Putna
Monastère de Putna

Kurt Hielscher, Roumanie – Putna

[*Curierul de Iași*, 22 și 25 august 1871]

Orice popor, pentru a se putea întări și-a pune baza unei existențe durabile, mai înainte de toate are trebuință neapărată de-o patrie, de un pământ de care să se lege cu sângele și viața sa, la care să țină din toată puterea și dragostea inimei sale. Istoria veacurilor trecute ne arată că neamurile cari nu s-au lipit de o asemenea patrie, a căroră țel și tendințe au fost numai cuceriri și năvăliri deprădătoare, fără a găsi un colț în lume în sânul căruia să plânteze sâmburele fecund al unei vieți strălucite în viitor, zicem toate acele neamuri s-au șters de pe fața pământului ca colbul suflat de vânt.

Dar dacă prima condițiune a constituirii și consolidării unui popor este *patria*, nu mai puțin important pentru dânsul și

pentru traiul său sunt luptele și frământările ce trebuie să susție în fața sămânțiilor străine cari îl înconjoară și-i amenință pe tot momentul cu pieire clădirea ce și-a făcut. Aceste lupte și frământări se conduc și se operează de oameni mari, cari la romani și grecii antici se numeau semizeii, iar la noi viteji și voinici.

Mai târziu brațul începe să obosească, dușmanii amenințători, de asemenea slăbiți, *conținesc* agresiunile lor; puterea vitală din popor trebuie consumată într-alt chip; atunci începe mai cu mare vigoare *agitarea* inteligenței. Acesta este momentul cel mai solemn. Acest *stadiu* se numește – deșteptarea poporului.

Atunci te întrebi: Cine sânt? Unde mă găsesc? Ce trebuie să fac?

Fericita nația care prin faptele și lucrările sale răspunde nimerit la aceste vitale întrebări.

De la începutul secolului nostru mai ales, românii încă au simțit *trezindu-se* în sufletul lor *nedumeritul* dor de *regenerare* și *renaștere*. Popor tânăr și plin de viață, *oțelit* în cumplitele suferințe ale timpurilor, aprins de *emulație* în fața celorlalte popoare, el s-a aruncat c-un entuziasm nespus pe calea *propășirii*, a alergat ars de setea cea mai crudă – la izvoarele dorite ale culturei.

Dar nenumărate și grele sânt lucrurile ce trebuie împlinite pentru a face fericirea unei nații. Chiar un individ, *până* s-ajungă *binecrescut*, asigurat în existența sa, luminat la minte, c-un *cuvânt* bine preparat pentru a aduce o viață demnă și folositoare, de câte ajutoare nu are trebuință?! Dar încă o nație întreagă, și mai ales o nație ca a noastră! „La lucru dar bărbați și femei, tineri și *bătrâni*“, ne strigă puternica voce a secolului al nouăsprezecelea. Departe de noi odihna zădarnică! Departe de noi *îndeletnicirile frivole* și stricăcioase intereselor noastre naționale!

Să lucrăm, dar să lucrăm *inspirați* de *sântul* glas al patriei, să *asudăm* dar sudoarea noastră să se scurgă pentru interesele neamului românesc.

Un model de lucrare pentru binele poporului nostru este *Serbarea de la Putna*, care a *reîmprospătat* în mintea fiecăruia român memoria *sfântului* erou Ștefan cel Mare și *groaznicului* trăznet al dușmanilor doritori de viața și leagănul nostru.

Iată serbarea, iată mărețul spectacol despre a căruia însemnătate și curs ne-am propus a prezenta lectorilor noștri o scurtă dare de samă.

Dar înainte de a face istoricul serbării și-a *solemnităților* ei, credem de interesul publicului ce n-a avut norocirea să călătorească la mănăstirea Putna a-i face *încâtva* cunoscută poziția *topografică* a acestui *lăcaș sfânt*, *mândră* și *doioasă* suvenire a timpului îndepărtat. Tot aci va fi locul nimerit pentru descrierea acelor podoabe și pregătiri artificiale pe cari comitetul *aranjatoriu* le-a *făptuit* spre trebuințele oaspeților și spre mărirea *sărbătoarei*.

Când pleci de la *Hadikfalva* către Putna, pe un drum a căruia împrejurime, dotată de natură și de oameni cu cele mai bogate daruri, cu cele mai frumoase podoabe, îți răpește vederile și-ți *dezmiardă* sufletul: zicem, *când* pleci spre Putna, zărești în depărtare *înălțându-se* către ceri *falnicile* coame și spete a munților Carpați. Pe de o parte *ț-ar* plăcea să ajungi *cât* de *curând* la țelul *călătoriei*, pe de altă parte ai dori să treci perpetuu pintre aceste *holde* înflorite, pintre aceste dumbrăvi *răcoroase*, unde ochii nu se *satură* de privirea *impozantelor* *aleie* de plopi și-a *mănoaselor țarini* din Bucovina cea drăgălașă. După o călătorie de 4-5 oare în fine regiunea *vegetațiunei* bogate dispăre, poalele munților se arată, un *vânt* rece te *aburește*, o tăcere *sfântă* te împresoară, și puțin câte puțin te trezești *adâncindu-te* în *criierii* munților. Aici la capătul satului, pe genunchii unei grupe de munți *acoperiți* cu brazi seculari, se *rădică* mănăstirea cu turnurile ei

măiestoase. De toate părțile împresurată cu munți *sfâșieți* de *crăpături* și văi *adânci* și înguste; în apropierea unor mici plaiuri de verdeață *încântătoare*, cu drept *cuvânt* a fost aleasă de locașul etern a celui ce n-a avut răgaz să se odihnească toată viața sa cum se cuvine. Mănăstirea se compune dintr-o biserică destul de *spațioasă*, care într-una din *despărțiturile* sale cuprinde mormintele domnilor Ștefan cel Mare, Bogdan și Rareș și-a mai multor doamne din epocile gloriei noastre militare. În jurul bisericii *sânt rădicate* în formă *pătrată* odăile destinate pentru călugări, odăi dintre cari cele mai multe *sânt* adevărate saloane. La intrare deasupra zidului este așezată clopotnița c-un turn înalt, înlăuntru din partea dreaptă o altă *clopotniță* mai mică, ce conține clopotul lui Ștefan cel Mare numit *Bugea*. Spațiul dintre biserică și *edificiul* cu chiliile este acoperit de verdeață și de-o grădină plină de flori, organizată după gustul cel mai bun.

Lucrările făcute de comitetul *aranjator* întru scopul serbării au fost următoarele:

Din sat *până* la mănăstire *de-amândouă* părțile șoselei, pe *lângă* arborii naturali erau *împlântate* în *pământ* cetine de brad în două șiruri paralele. Ici și cole în direcția acestor aleie artificiale erau așezate *lampioane* mari și mici pentru *luminație*. La mijlocul drumului, considerat din sat *până* la mănăstire, se înălța un *impozant* arc de *triumf*, construit din crengi de brad și decorat cu o mulțime de flamuri. Pe *frontispiciul* arcului se cetea cuvintele: *Memoriei lui Ștefan cel Mare, mântuitorul neamului*. De partea dreaptă a acestui arc, pe un plai ce nu se rădică mult peste *nivela* drumului, era *situat* *colossalul portic*, o construcție într-adevăr minunată, încăpătoare de 1500 persoane. Înlăuntru acestei *clădiri* erau așezate de-a lungul mese și *lavițe* de brad. Pe *stâlpii* din mijloc *atârnav* *marcele* țărilor române și-o sumă de flamure mici. În fine *aranjamentul* dinaintea *porticului*, *stătători* din mai multe șiruri de cetine *împlântate* în *pământ*,

împodobite cu *drapele*, era de-o *frumuseță* rară.

Acum, după ce-am dat lectorilor noștri o *ideie* palidă despre situația maiestooasă a mănăstirei și despre *aranjamentele* comitetului, *rămâne* să facem tabloul *măreței* festivității.

Sâmbătă sara, la 10 oare, un imens număr de oaspeți se îndrepta către biserică. Era momentul *începerii* serbărei. *De-abia* preoții intrase în altar, *de-abia* se începuse sfintele *ceremonii*, *când* la pomenirea numelui neuitatului erau *clopetele* se clatină, *salvele* de tunuri vuiesc de două părți de pe *vârful* munților. Atunci:

Mușchiul zidului se mișcă, pintre iarbă se strecoară
O suflare care trece ca prin vine un fior ...
Este ora nălucirei: Un *mormânt* se *dezvălește*,
O *fantomă* 'ncoronată din el iese ... o zăresc ...
Iese ... vine către țărături ... stă ... în preajma sa privește.
Râul înapoi se trage, munții *vârful* își *clătesc*.

Ascultați!... marea *fantomă* face semn ... dă o poruncă ...
Oștiri, *taberi* fără număr împrejurii *înviez*;
Glasul ei se 'ntinde, crește, *repețit* din *stâncă*'n *stâncă*,
Transilvania 'l aude: Ungurii se *înarmez*.

Salutare, umbră veche! primește *închinăciune*
De la fiii României, pe care tu o ai mărit:

Noi venim mirarea noastră la *mormântu* 'ți a depune,
Veacurile ce 'nghiț neamuri al tău nume l-au răpit.

Este imposibil de exprimat bine prin cuvinte acea impresiune *înălțătoare* ce te pătrundea la *auzirea* acelor vuiete. Sunetele clopotelor împreunate cu *trăzniturile* *bubuitoare* ale *săcălușelor* *parcurau* munții *departe* – *departe*, și mult în urmă auzeai *clocotind* ecourile *repețite*. Mai adaugă la aceste *splendida luminație* din mănăstire și *strălucitoarele* focuri aprinse pe piscurile de *primprejur*: ș-o fericită iluzie te răpește și te *transportă* în timpurile *când* viteazul pe care-l

celebrăm după patru secole sta cu fierul în *mână*, ca un zid de apărare al *creștinătății* contra *furiei* musulmane.

Târziu noaptea oaspeții se retrag, reprezentanții și damele în odăile din mănăstire, iar *ceialaltă* parte a publicului pe la casele țăranilor.

Duminica la 8 oare dimineața *câteva rânduri* de salve anunță adunarea publicului în *porticul* festiv. Președintele comitetului arată în puține cuvinte energice scopul ce-a adunat *atâți* români la *mormântul preamăritului* erou al națiunii și exprimă mulțumirea cea mare de care se simte pătruns comitetul și întreaga junime academică, în fața *concursului* ce i-a dat națiunea într-o realizare *măreței* idei. Apoi publicul intră în biserică, pentru a asculta *sfânta liturgie*.

Aici în tot decursul *sfântului* serviciu divin patru tineri academici stau *lângă mormântul* lui Ștefan. Pe la *preceasnă* părintele egumen al mănăstirei, d. *Arcadiu Ciupercovici*, ține o predică corespunzătoare *hramului*, prin care *eminentul* preot știu *atât* de bine să vorbească la sufletele *auditoriului*, sub formă religioasă, *încât* dacă ni s-a *încălzit* sufletul de sentimente religioase, nu mai puțin am simțit inima noastră mișcându-se de patriotism și însuflețire.

Săvârșindu-se liturgia, publicul cu preoții în frunte se aranjază într-o procesiune maiestooasă care se oprește la portic. La mijlocul porticului pe o masă se vedeau urna consacrativă, epitaful lucrat pe catifea albastră închisă a d-nei Maria Rosetti, epitaful pe catifea roșie a d-nelor din Bucovina; iar lângă masă răzemate de stâlpi străluceau în toată pompa lor frumosul stăndard al d-nelor din Iași și *mărețele* flamure a doamnei Haralambie și-a școalei de belle arte din Iași, provezute cu portretul lui Ștefan cel Mare, ornate cu diferite simboluri de aspirație și glorie în viitor și înzestrate cu inscripții nimerite și demne de memoria marelui domn român. Toate aceste odoare se sfințesc de cătră

clerul oficiant, în urmă lumea să stropește cu aghiasmă și-apoi în mijlocul unei tăceri adânci d. Xenopol rostește cuvântarea festivă. Acest cuvânt întrunește în sine toate elementele ce constituie un adevărat op de elocință, și nu-i mirare dacă mintea fiecăruia era fixată cu toată puterea asupra pasagelor instructive ce se desfășurau într-însul, asupra învățăturilor potrivite ce oratorul făcea să se reflecteze din faptele lui Ștefan cel Mare asupra stărei noastre de față. După aceasta veni corul compus din teologi bucovineni și intonă în quartet imnul religios a lui Alecsandri, compus anume pentru serbare. În fine lumea se înturnă în ordinea de mai nainte la biserică pentru a se continua și sfârși sfânta liturgie, și astfel se fini serbarea hramului și festivitatea zilei dintâi întru amintirea domnului Ștefan.

A doua zi luni dimineața publicul iarăși se adună în portic și plecă ca în ziua precedentă la biserică pentru ascultarea sfintei liturghii. După liturghie procesiunea cu preoții oficianți reîntorcându-se la portic, ieu darurile: adică urna, epitafurile și standardele și le transportă în biserică, unde se depun pe mormântul aceluia pentru care le destinară dăruitorii lor. Dar înainte de a rădica darurile din portic, Prea Cuvioșia Sa părintele egumen al mănăstirei se suie la tribună și dă cetire „*Cuvântului de îngropăciune la moartea lui Ștefan cel Mare*”. Această orațiune funebră este un monument literar găsit în Besarabia de Hurmuzachi. Când și de cine s-a compus, nu se știe, dar că nu s-a rostit la îngroparea lui Ștefan cel Mare, cum ne spune titlul, este constatat. Fie însă compus de oricine, acest cuvânt cu drept se potrivește aproape de un model de elocință română și până și azi el te pătrunde până în adâncul sufletului și te farmecă prin stilul său plăcut și energic. Bună idee a avut dar comitetul a-l pune în programă, căci cel ce l-a ascultat a trebuit să mărturisească că rostirea lui a fost unul din momentele cele mai însemnate ale serbării. Unde se descrie mai bine eroismul lui Ștefan decât în acest necrolog eminent:

„Ca fulgerul de la răsărit la apus a străluminat: marturi sunt leșii, cari cu sângele lor au roșit pământul nostru; marturi ungurii, cari-și văzură satele și cetățile potopite de foc; marturi tătarii, cari cu iuțimea fugei n-au scăpat de fierul lui; marturi, turcii, cari nici în fugă nu-și putură afla mântuirea ... marturi sunt toate neamurile de pe-mprejur, care au cercat ascuțitul sabiei lui! ...”

Unde se face mai drept și mai deplin panegiricul iubitului erou, ca-n aceste cuvinte:

„Dar ce minte e atât de bogată în gândiri, ce limbă e așa de îndestulată în vorbe, ce meșteșug așa de iscusit la împlinirea cuvântului, ca să poată împodobi atâtea risipe ale vrăjmașilor, atâtea sfărmări de cetăți, atâtea zidiri de locașuri sfinte și atâta înțelepciune, și în cât au trăit, au înflorit și voinicia și fericirea noastră, și care toate lucrările sale și le-a pecetluit cu credința în Isus Christos: în războaie biruitor smerit, în pace domn drept și bun, iar în viața sa în parte credincios adevărat”.

În fine iată ce spune necrologistul despre Ștefan pe când se afla țara în zile de pace:

„Departate de curtea lui toată minciuna, zavistia legată, pizma ferecată, înșelăciunea izgonită, strâmbătatea împilată de tot: dreptatea împărăția pe scaun; și nu ea lui, ci el era supusul ei și șerbitoriu! De apuca armele, de ea se sfătuia; de judeca, pe dânsa o asculta; de cinstea, ei-i urma și toate le făcea ca un șerb din porunca ei! Cei vechi băznuia, că dreptatea a fugit dintre oameni; iar noi putem adeveri, că la noi stăpânea. O, viață fericită! O, obicei de aur! o, dulce stăpânire întru carea au petrecut străbunii noștri! Oare-ți mai veni vrodată? Oare ne vom învrednici și noi a vă avea? Oare ați fost numai și ați trecut, lăsându-ne nouă numai o amară aducere aminte de voi? Atâta-i de dulce dreptatea la o stăpânire și atâta-i strâmbătatea de amară, încât noi după atâtea veacuri plângem pe un domn drept atunci când pe cei strâmbi

sau îi uităm sau mi ne aducem aminte de ei fără nu să-i hulim“.

Tot înainte de a depune darurile prețioase pe mormânt se ține parastas de pomenire și se cântă frumosul imn a lui Ștefan cel Mare esecutat de corul teologic. Cu ocaziunea așezării darurilor se cetesc cu glas tare toate inscripțiunile de pe ele.

În fine trebuie să amintim că la toate momentele mai solemne din cursul serbărei se trăgeau clopotele dimpreună cu *Bugea* și se dau mai multe rânduri de salve, care toate împreună împrumutau serbărei o față mai solemnă și mai maiestoașă.

Pân-aici ne-am încercat a schița partea festivă și partea religioasă a serbărei, rămâne să informăm publicul despre partea veselă, despre petrecerile și îndeletnicirile ce au urmat în ambele zile festive cu ocaziunea meselor comune în portic și începând de sara până adânc în noapte.

La ospățul comun de duminică după amiazi cel dântâi toast l-a ținut președintele comitetului în sănătatea și lunga viață a Imperatorului Austriei. După aceasta au urmat o serie de toasturi întovărășite de discursuri patriotice și naționale, în cari se revela sentimentele aprinse și entuziasmul viu al vorbitorilor, cari nu puteau înăduși în sufletul lor nobila pornire a focului patriotic, pe lângă toată privegherea riguroasă a comisarului rânduit din partea guvernului. Cele mai mari emoțiuni au produs discursurile înfocate și adânc simțite ale d-lor *Silași*, prefect la seminariul gr. cat. din Viena, *Sbiera*, redactorul foiei Societății pentru cultura poporului român din Bucovina, *Mureșanu*, reprezentant din Transilvania și *Procopeanu*, preot din Dorna. Nu mai puțin au fost aplaudate toasturile d-lor *Costinescu*, *Stănescu*, reprezentant din Arad, a preasfinției sale episcopului *Filaret Scriban* și-a venerabilului egumen al mănăstirei, *Ciupercovici*.

După scularea de la masă, atât duminică cât și luni se

începură improvizările adevăratei petreceri comune. La sunetul armonios a unei escelente orchestre din Suceava în mai multe părți ale porticului se încinseră danțurile cele mai aprinse, atât naționale, cât și străine. Era frumos a privi hora jucată de juni și de domnișoare române din diferitele provincii. Pentru variație, în intervalele danțurilor câțiva tineri cu vocea melodioasă intonau solo cântece naționale, ce erau ascultate și aplăudate de publicul, obosit de danț, cu mare frenezie. Nu trebuie să uităm a mai aminti că luni de cătră sară toți oaspeții au ieșit afară din portic și-au improvizat pe plaiul umed de ploaie un șir de danțuri. Într-o parte danțau grupele oaspeților, în ceialaltă poporul. Așa erau de înveseliți cu toții încât nici ploaia ce picura din când în când nu putea să întrerupă cursul danțurilor.

Pentru ca și poporul adunat la serbare, atât din satul Putna, cât și din câteva sate din apropiere, să ducă o amintire vie în inima sa, n-au lipsit măsurile convenite pentru a-i inspira și lui interes cătră însemnătatea sărbătoarei. Astfel câțiva din inteligență au adunat pe țărani în sat, de acolo punându-se în fruntea lor i-au condus în sunetul marșului în monastire, unde au îngenunchat de mai multe ori și-au făcut închinăciuni înaintea arcului de triumf și-a fațadei monastirei, pomenind numele marelui Ștefan. Apoi intrând în curtea bisericeii au fost întâmpinați de venerabilul egumen, care și de astă dată le-a adresat cuvinte pline de învățătură și de sfătuiri adevărat părintești. Încât pentru ospăț pentru popor comitetul s-a îngrijit de un bou, care s-a fript întreg și s-a împărțit pe movila de lângă portic în regula cea mai bună.

Astfel se fini acea serbare, a căreia amintire va rămânea neștearsă din inimile române și de la care, credem, fiecare s-a întors cu mai multă tărie în suflet, cu mai mult respect pentru eroii trecutului nostru și cu mai multă abnegare în ceea ce privește interesele noastre comune.

Oricine ce va zice, această serbare a ieșit pe cât se poate de

bine, mulțămită energiei și zelului comitetului aranjator, mulțămită aceluia cari prin concursul material au făcut posibilă ținerea ei.

Să deie ceriul ca să ajungem asemenea momente mai adeseori, să ne întâlnim pe mormintele strămoșilor noștri plini de virtute, și să ne legăm de suvenirea lor cu credința și aspirațiile vieții noastre. Numai cu chipul acesta vom putea conserva patria ce avem; numai cu chipul acesta neamul românesc poate spera slavă și pomenire în viitor! ...

Poezie de Dimitrie Gusti distribuită de Eminescu la Serbarea de la Putna:

Închinare lui Ștefan-Vodă sau La mormântul lui Ștefan cel Mare

Și strunile plesnite și harpa desfăcută
În salcia pletoasă, de care atârna
L-a Isterului rîpe, acum este mută,
Și cîntul ei de aur nu pot a-l deștepta.

Ce vînt trăgînd s-aude sub crengile plecate
Spre unda cristalină ce fuge șopotind,
Și umbrele din apă tot rînduri înecate
Se par că lasă-n urmă o voce suspinînd ?

Durere !... și-i profundă cînd România plînge
Cu fruntea-nfășurată de doliu la mormînt ;
Durere-i pretutindenii, durerea se răsfrînge,
În valea și Carpatul ce-i românesc pămînt.

Ca valurile mării ce-n sînu-i se frămîntă
Și spre un țarm sau stîncă se-mping a se opri :
Așa durerea sparge o țară și s-avîntă
Colo spre mănăstire la Putna a lovi.

De printre munți, cîmpie, din unghiuri depărtate,
Din tîrguri, municipii, cotune, un popor,
De-același curat sînge, se scoală să ia parte
La zi de sărbătoare, la rugăciune-n cor.

Cu-a națiunii cruce, de secolii ferecată,
Ca pelerin sosește la noua Golgota
Unde eroul zace și țărna-i fu uitată
Tăcere... Este ora acum a ne ruga.

Mărire ție Doamne ! O ! Iehova, mărire !
Ce verși în noi durerea ca balsamul ceresc,
Să curăți moliciunea, nedemnă moștenire,
La pragul casei tale, palat dumnezeiesc.

Virtutea românească, virtutea strălucită
De patrie și lege, aici în sanctuar
Se știe-nmormîntată. O dalbă zi-i sosită,
Poporul stă-n genunche s-o-nvețe la altar.

Și imn de rugăciune sub bolțile bătrîne
Vibrează cu putere, și fumul maiestuos
De smirnă, de tămîie, din vasele divine
Se urcă către tîmplă în nour luminos.

Stă sus martirul lumii ce-i Dumnezeu putinte,
Iar jos l-a lui picioare mormîntul umilit
Al omului, în care un snop de oseminte
E-o mîină de cenuşă, odor nepreţuit.

Din astă catacombă şi mucedă şi rece,
Din ist sicriu de gheaţă în noapte-nfăşurat
Cu giulgiul nepăsării, un fulger iaca trece
Şi de-a virtuţii raze tot templu-i decorat.

În nimbul ce-ncunună mormîntul se zăreze
Lipniţul, Grumăzeştii şi Balta şi Ciceu,
Dumbrava Roşă, Baia şi cum îngălbineşte
Făloasa semilună la Racova de greu.

Dar printre fum şi lupte în cercul de lumină
Se văd cereşti casteluri de-a lui Hristos ţării,
Şi între ele-i Putna în care-adînc se-nchină
Lui Ştefan-Vodă astăzi ai României fii.

Aice e fîntîna cea plină de mărire,
De sînta pietate, de-al patriei amor ;
Aice-i eroismul ce trăsnet de-ngrozire
Fu duşmanilor ţării sfărîmînd trufia lor.

O, mamelor române ! aduceţi-v-aminte
Că dintre voi fu una : Elena, ce ne-a dat
A patriei mărire ! Şi cînd lipiţi fierbinte
La sînul vostru pruncul, îi daţi un sărutat.

Un sărutat de mamă, extaz de bucurie,
Ce numai sus în ceruri se poate repeta,
În numele lui Ştefan îl daţi să reînvie,
Şi duceţi pruncul vostru la Putna-a-l închina.

Iar tu, junime verde, la ist izvor de viaţă
Cu unde de virtute ce-i a măriri loc :
Învaţa-a iubi ţara, a o iubi învaţă
Şi-n el inimă, suflet căleşte-ţi ca-ntr-un foc.

Aşa, junime scumpă, frumoasă auroră
A patriei române ! Al vostru viitor,
Şi-al naţiunii soare, din a virtuţii horă
Se naşte, vă surîde, vă cată cu amor.

În leagănul de moarte vederea nu pătrunde
Că-i noapte fără ziuă, că-i soarele apus :
Dar spiritul sondează şi-n muşchiul lui, fecunde
Seminţi de lauri zice : că Ştefan v-au depus.

Din turnul mănăstirei cu fruntea-ncărunţită
De patru secolii cîntă un glas armonios
Şi-a lui vibrare dulce de-aramă curăţită
Prin flăcări întreite, e imn religios.

E-a clopotului Buga suspin şi lamentare,
Ce-a munţilor ecouri de freamăt le-au împlut,
Ah ! cîntă la mormîntul ce astăzi e-n serbare
Că glasu-ţi pentru lume şi cer este făcut.

Te leagănă pe vînturi, şi-a ta melancolie
Misterioasă limbă în inimă lovind,
Fă lacrimi să curgă, colo fă-n veşnicie
Eroul să tresalte, al tău glas auzind.

Şi strunile plesnite, şi harpa desfăcută
În salcia pletoasă, de care atîrna
L-a Isterului rîpe, acuma este mută
Şi cîntul ei de aur nu pot a-l deştepta.

O, munţi şi văi profunde, oh ! daţi-mi pentr-un nume
Sublima voastră voce, că-i trist sufletul meu.
Dar bardul nu, nu cîntă... el plînge şi-apoi spune :
O, Ştefan ! tu eşti mare şi la mormîntul tău !

1871: Serbarea de la Putna

*„Solemnitatea depunerii darurilor oferite de români și românce pe mormântul lui Ștefan cel Mare, la mănăstirea Putna”, de Carol Popp de Szatmari (**Familia**, Anul VII, nr. 38, 19 septembrie / 1 octombrie 1871).*

*

Epocile ce, în genere, istoria le scrie cu litere de aur sunt din acelea pe care lumea le-a stropit mai mult cu lacrimi. Câte nevoi, câte amaruri, câte vieți n-au costat pe națiuni secolele pe care posteritatea le-a onorat cu numele de mari!

*

Din numărul acestora e și secolul al XV-lea. Bărbați de-o rară valență l-au împodobit cu fapte neuitate, iar generațiile ce s-au succedat, de atunci, până azi, îl tot admiră, dar fără a-l egala. România a avut cel mai frumos rol în cruntele-i

evenimente, rol spre care, astăzi, se concentrează aspirațiunile naționale.

*

Lumea-ntreagă sta-n mirare:

Țara-i mică, țara-i tare...

Și dușmanul spor nu are!

*

Da, era mică țara Moldovei, era neînsemnat ținutul apărător al creștinătății și, de aceea, ei, cronicarii străini, îl numeau „*regulus Moldaviae*”, însă baciul care o conducea era viguros și hotărât, prin urmare, respectat de străini. Țara era mică, dar tare, pentru că tăria ei consta în iubirea de independență, în ardoarea de înflorire a neamului, în conștiința că românii sunt o gintă de viteji războinici. Era mică țara, însa tare, pentru că se îndeletnicea nu cu pompoasele fraze ale diplomației și cu politica nenorocită – și aceea rău înțeleasă –ci cu ascuțișul sclipitor al spadei și cu vârful străpungător al săgeții. Spectacol de mirare: o mână de bravi uniți zdrobește mii de ordii furioase!

*

Țara era mică, dar tare, căci iubirea către conducătorul lor însuflețea pe oșteni și pentru că oștenii erau toți românii, toți, strămoșii noștri. Țara era mică, dar cu atât mai tare, cu cât luceafărul destinelor sale, adăpat de o nestrămutată credință, își pleca genunchii la sfințirea altarelor, în loc de a pleca grumazul națiunii sub jugul năvălitorilor; pentru că speranța o punea în propriile puteri ale țării; pentru că știa cumpăni împrejurările, pentru că iubea munca și agitările sufletului, iar nu lenea și plăcerile! Toate aceste reamintiri nu puteau lipsi din cugetările aceluia care se deciseră a serba memoria eroului de acum patru secole.

*

Această frumoasă festivitate, concepută, încă anul trecut, de astă data se realizează, anume pe aceste baze. Și realizarea ei are cu atât mai multă însemnătate, cu cât zgomotul și senzația ce le produse, pe deoparte preocupă îndeajuns țara ce pretinde a avea în posesiune Bucovina, iar pe de alta, împinse la Putna români de prin toate unghiurile Daciei. Dificultățile de toată natura, zgomote și discreditări, rumori false și răutăcioase orbeau înăuntru și în afară. Azi, toți trebuie să-și oprime violența, căci serbarea de la Putna e un fapt împlinit, și împlinit astfel precum reclamau așteptările și dorințele noastre. Viitorul ne va spune de câtă valoare vor fi binefăcătoarele-i fructe!

*

În 13/25 august 1871, expuserăm, pe scurt, schița programului acestei serbări. Azi, când ea s-a realizat, avem dreptul și, mai cu seamă, datoria de a așterne o dare de seamă despre modul îndeplinirii ei. Și, mai întâi de toate, câteva cuvinte în privința preparativelor.

*

Comitetul conducător publicase, de mai înainte, mai prin toate ziarele, și rugase pe familiile și persoanele ce vor să asiste la serbare a anunța de mai înainte, până la 20 ale lunii, în stil nou. Abia vreo treizeci de epistole sosiseră, în sensul acesta, pentru care se aprovizionaseră locuințele necesare. Când, însă, sosi ajunul zilei de solemnitățe, o enormă mulțime de trăsuri se îndesă spre Putna și numărul oaspeților creșcu atât de mult, încât trecea peste toate așteptările Comitetului conducător.

*

Dificultățile ivite, la improvizarea, în interiorul mănăstirii, de paturi rustice și îngrijirea de locuințe, pe la

sătenii români din comună, ne dădură mult de lucru; gratie ceriului, mulțimea oaspeților putu dobândi adăpost, în contra recii clime de la munte. Am putut constata, cu satisfacție, că marea majoritate dintre cei veniți, animați de frumoasa idee ce o întruneau, se mulțămeau, pe deplin, cu modestele înlesniri, ce i se procurau.

*

Una dintre dificultățile cu care mai avea să se lupte comitetul conducător fu reaua voință și panica sătenilor din comună, care, la ivirea primului stindard, începură a se îngrozi și a răspândi vorba că Putna va fi teatrul unui sângeros război. Se zice că niște intrigi, provenite de la cei ce voiau ca serbarea să cadă, agitaseră, de mai înainte, spiritele din Bucovina. Dacă, însă, unele împrejurări erau nefavorabile, trebuia să se găsească o mână de ajutor. O găsirăm. Sfinția Sa părintele Arcadie Ciupercovitz, superiorul mănăstirii, erudiție și inimă cu excelente simțiri românești, se poate numi, cu drept cuvânt, patronul serbării. Fără puternicu-i sprijin și luminatu-i concurs, nu știu ce am fi putut realiza, în privința serbării. N-am putea, apoi, să nu mulțumim, în public, doamnei Aglaia Dimitrovitză, născută Ciupercovitz, și familiei Giurgiuvanu, din Bucovina, pentru toate ajutoarele și înlesnirile ce, cu o bunăvoință exemplară, le oferiră în interesul acestei serbări.

*

Membrii comitetului conducător al serbării (**Membrii comitetului, din partea Universității din Viena:** dd. Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Gribovschi, P. Dan, Cocinschi, Vasile Moraru, St. Ciurcu și Luțiu. **Membrii din partea Universității din București:** A. Brătescu, G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu. **Membrii din partea Univesității din Iași:** Resu, Iromescu și Maroneanu. **Din Berlin :** A. D. Xenopol. Cu toții, cincisprezece, la număr – menționați în nota de subsol – n. n.), ajutați de junii studenți din Bucovina, fură singurii

aranjatori ai festivității; lor le incumba toată răspunderea, toate neajunsurile ce s-ar fi putut, pe ici-colea, strecura, toată onoarea pentru zelul și ostenelele ce, cu toată modestia, trebuie să le-o recunoaștem unora dintr-înșii, și mai cu seamă celor prezenți, de timpuriu, la Putna.

*

Sâmbătă, 14/26 august 1871, în ziua în care sosi marea parte din oaspeți. Doi membri ai comitetului (dd. G. Dem. Teodorescu, din București, și Sterie Ciurcu, din Viena – nota de subsol – n.n.), cu însemne tricolore, îi întâmpinară, calări, la punctul Vicov, și la sosirea în mănăstire fură salutați cu câte trei salve. Până noaptea, târziu, oaspeții se îmbulzeau mereu. Serbarea, însă, se începea prin serviciul religios, anunțat de salve.

*

În seara sâmbetei de 14/26 august, câteva zeci de salve, date la unu anume semnal, de către sătenii români, așezați pe culmile dealurilor învecinate, vestiră începutul marii sărbători, care, prin proporțiile ce lua, merita, cu drept cuvânt, a se numi naționale.

*

Privegherea religioasă începu pe la 10 ore; oficiară cinci preoți și un diacon, în asistența călugărilor mănăstirii, a sfinților lor episcopii Filaret Scriban și Iosif Bobulescu, arhimandritului Ieronim Butureanu, delegații Mitropoliei din Iași, a altor clerici, a prefectului țării și a multitudinii oaspeților, între care diferiți reprezentanți. Arcul de triumf și aleea de brazi, ce conducea, de la porticul festiv, până la mănăstire, erau iluminate. Răpitoarea frumusețe a admirabilelor pozițiuni, ce se prezentau ochilor avizi ai vizitatorilor, favorizate și de o lună strălucitoare, făcu ca acest mic început să dureze până târziu, în noapte, când numeroase trăsurile cu noi oaspeți urmau să sosită la mănăstire.

*

Mai înainte de a expune partea principală a serbării, să dăm o mică idee despre portic și arcul de triumf. De la poarta mănăstirii, împodobită cu cetină sau craci de brazi, de la urele căreia se înălțau două stindarde cu culorile naționale și pe care se observa, de departe chiar, săpată în piatră marca Domnilor Moldovei, cu bourul tradițional, delfinii, luna și soarele, de la această poartă se întindea aleea de brazi, care conducea la porticul festiv. La mijlocul aleii se ridică un verde arc de triumf, cu inscripția, în litere aurite: „Memoriei lui Ștefan cel Mare”, și ornat cu o frumoasă marcă aurie a Domnilor Moldovei, apoi, în mod simetric, cu diferite stindarde, între care tricolorul național, fâlfâind în mijloc, la locul de onoare, întocmai după spusele baladei:

*

„Românescul steag, cu fală,

Fâlfâie falnic în cer!”.

*

În apropiere, pe un șes, la poalele muntelui umbrit de mii și mii de brazi, care seamănă cu tot atâția viteji oșteni, se întindea, pe coloane, porticul festiv, acoperit, de asemenea, cu ramuri verzi de cetină, împletit cu ghirlande și presărat cu flamuri. În frunte, la intrarea principală, strălucea marca României libere, dulce simbol al aspirațiilor tuturor românilor, precum și alte diferite mărci ale țărilor române, ce compun Dacia, steme datorate penelului distinsului nostru pictor român E. Bucescu (**Epaminonda Bucevski** – n. n.). Aspectul acestor decoruri, combinat cu impunătoarea înfățișare a pozițiilor și variat de culorile flamurilor unduitoare, formau un spectacol din cele mai plăcute, în mijlocul munților și costișelor, călcate, odinioară, de șiruri compuse din cei mai bravi oșteni, ai celui mai viteaz Domn. Toate acestea vor forma un tablou neuitat, în memoria aceluia dintre noi, care

avurăm fericita ocazie de a lucra, cu propriile noastre mâini, la așezarea și înfrumusețarea lor.

*

Duminică, în 15/27 august 1871, între orele opt și nouă, dimineața, întreite rânduri de salve anunțau întrunirea oaspeților în porticul festiv. Membrii comitetului, încinși cu eșarfe tricolore, purtând cocarde naționale și în ținută de gală, înconjurați de junimea academică, care, de asemenea, purta cocarde, felicitară, de bună venire, pe vizitatori, al căror număr crescuse și mai mult. Președintele comitetului rosti, de pe tribună, sub cerul liber, în fața porticului, cuvântarea sa inauguratoare, serioase considerațiuni asupra cauzelor existenței noastre naționale și a mobilului ce atrăgea, la Putna, atâtea mii de inimi: „Bine ați venit, fraților! Vă salut la mormântul lui Ștefan cel Mare!”.

*

Adunarea intră, apoi, în biserică, așezându-se după ordinea de mai înainte stabilită: clerul, comitetul, domnii reprezentanți, celălalt public etc. Nouă salve salutara începutul sfintei liturghii, oficiată de Sfinția Sa egumenul, de clerul mănăstirii și cel de prin comunele învecinate. Înainte de priceasnă, Sfinția Sa egumenul Arcadie Ciupercovitz, cu figura-i afabilă, dar și impunătoare, cu vocea-i sonoră și vibrantă, ținu o excelentă predică, corespunzătoare hramului bisericesc, în care accentua pioasele sentimente ale strămoșilor noștri, credința urmată întotdeauna de victorii a marelui fondator al mănăstirii și bunele exemple urmate pe meritușii și demni urmași din familia lui Ștefan, și termină demonstrând că cultivarea și luminarea inimii și minții românești este cea mai puternică condiție, de natură a ne ridica la splendoarea frumosului nostru trecut.

*

În tot timpul serviciului divin, mormântul venerat al marelui

Ștefan, împodobit cu ghirlande de flori și făclii, era vegheat de o gardă de onoare, compusă din patru dintre membrii Comitetului conducător. După predică, clerul, în veșminte sacre, purtând icoane, evanghelii, cruci și stindarde de-ale bisericii, urmat de membrii comitetului, de diferiți reprezentanți (dd. Cristian Cerchez, primarul de Iași, Dimitrie Gusti, Mihail Cogălniceanu, Ion G. Sbiera, Dimitrie Lupașcu, Hociung, D. Văsescu, Cananău, Docan, V. Adrian, Bosie, Mihăileanu, Ionescu, Costinescu și alții mulți, ale căror nume nu le mai ținem minte – notă de subsol – n. n.) , de numerosul public, de domni și doamne, mai ales din Bucovina și Moldova, între două șiruri de juri academici, purcese, în bubuitul salvelor și în sunetul jelitor al clopotelor, purcese spre porticul festiv, unde, pe o masă spațioasă, se aflau, învelite cu crep negru, urna consacrativă de argint, cele două magnifice epitafuri și stindardele, între care al doamnei Haralambie, din Craiova, se distingea prin frumosul portret al marelui Ștefan, prin bogăție și prin inscripțiunile, cu care era ornat.

*

Acesta prețioase daruri se sfințiră, asistența fu stropită cu agheasmă, domnul Xenopol rosti, de pe tribună, cuvântarea festivă, publicată în coloanele acestui ziar, și corul teologilor intonă următorul imn religios, făcut anume pentru această ocaziune, și încă de anul trecut, de domnul Vasile Alecsandri, muzica de A. Flechtenmacher:

*

***Etern Atotputernic, o, Creator sublime,
Tu, ce ai dat lumii viață și omului cuvânt,
În tine crede, speră întreaga românie,
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!***

*Sub ochii tăi, în lume, lungi valuri de-omenire
Pe marea veșniciei dispar ca nori în vânt
Și-n clipa lor de viață, trecând, strigă-n uimire:
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!*

*Tu din sămânța mică înalți stejarul mare,
Tu junelor popoare dai un măreț avânt.
Tu-n inimile noastre ai sacre, vii altare:
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!*

*În tine-i viitorul, trecutul și prezentul,
Tu duci la nemurire, prin tainicul mormânt.
Și numele-ți cu stele luminează firmamentul,
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!*

*Etern Atotputernic, o, Creator sublim,
Tu care ții la dreapta-ți pe Ștefan, erou sfânt,
Fă-n lume să străluce iubita-i românilor,
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!*

*

Procesiunea, ca și în ordinea dintâi, se reîntoarce în biserică, spre sfârșirea liturghiei și binecuvântării, după

care, apoi, oaspeții merg a se așeza pe băncile construite în portic, spre a prânzi la masa comună. Membrii comitetului, în ținutele oficiale, serveau la această masă de onoare, pe care o onorau, cu prezența lor, președintele țării, domnul Reni, clerul, parte din reprezentanți, ceilalți asistenți, și la care participară aproximativ peste 1.000 de oaspeți.

*

Primul toast fu ridicat de președintele comitetului, în sănătatea împăratului Austriei, după datina autoritară a țărilor de sub dualism. Domnul Reni, administratorul Bucovinei, român de naționalitate, mulțumi, din partea guvernului austro-maghiar, comitetului și întregii adunări pentru frumoasa atitudine, ordine și aspirațiunile ce manifestau. Diferitele toasturi, ținute de bărbați ca domnii Sbiera, Bosie, Lupașcu, Silagi etc. etc. pentru prosperitatea poporului, a națiunii române, a luptătorilor, pentru revindicarea drepturilor străvechi, făcură să dureze până târziu acest ospăț și, cu toată bura de ploaie, ce udase pământul, hore vesele se întinseră pe câmpia de la dreapta porticului, la poalele muntelui, înnegrit de umbrele serii, animate și întreținute de sunetul muzicii.

*

Țăranul bucovinean, de un secol izolat de ceilalți frați ai săi, se vedea alături, într-o horă de unire, cu aceia pe care, uitând că-i sunt egali, se siliseră până aici, mai mult, a-l respecta, decât a-l iubi. Și unde, până aici, se temea de serbare ca de un ce funest, acum putneanul se grăbea a întreba: „Când o să se mai facă d-alde astea? Bătrânii noștri nu ne-au spus să fi mai văzut o asemenea pomenire!”.

*

Astfel, această frumoasă și memorabilă zi se termină cu veselia cea mai sinceră, abia pe la miezul nopții, luminată de razele îndepărtate, ce le trimiteau focurile de rășină,

aprinse pe diferitele culmi ale munților (**Albina**, Anul VI, Nr. 73, joi 9/21 septembrie 1871, Preluare de la **DragușanuL.Ro**).

1871, Familia: Serbarea de la Putna

Manastirea Putna – Desen de Rudolf Bernt (1844-1914)

Serbarea de la Putna, în memoria lui Ștefan cel Mare, precum aflăm a ieșit foarte splendid, participând unu public numeros. Începutul serbării s-a făcut sâmbătă, în 14/26 august, la zece ore, seara, cu privegherea religioasă, anunțată, la intrarea în biserică, cu 21 de salve, tragerea tuturor clopotelor sfintei mănăstiri și splendida iluminare a bisericii și a întregii mănăstiri. Cinci preoți și un diacon îndepliniră oficiul religios.

*

Duminică, în 15/27 august 1871, de la opt, până la nouă ore, dimineața, trei rânduri de salve succesive anunțară adunarea

oaspeților în porticul festiv, unde comitetul îi felicită de bună-venire.

Șase salve anunțară începerea sfintei liturghii. Adunarea întreagă intră în biserică, unde șapte preoți și doi diaconi celebrară sfânta liturghie, iar la priceasnă, părintele Ciupercovici, egumen al mănăstirii Putna, ținu o predică corespunzătoare hramului bisericii, o cuvântare care face onoare talentului oratoric al sfinției sale.

*

De aici, se întinse o majestoasă procesiune, salutată de salve, până la porticul festiv, construit în apropiere de alea ce conduce la mănăstire, unde se descoperiră și se sfințiră: urna de argint, epitaful doamnelor din România, al celor din Bucovina, flamura doamnelor din Iași, a doamnei Haralambie, a Institutului de Bele-arte din Iași, a domnului Popovici, din Viena, a damelor române din Crișana etc.

După acestea, domnul A. D. Xenopol, al cărui elaborat s-a admis la concurs, rosti cuvântarea festivă, frumoasă și bine simțită, în care a exprimat, într-un stil corect și românesc, simțăminte nobile și cugetări de înalt patriotism. Terminându-se cuvântarea, corul teologilor români intonă acest „Imn religios”, compus anume de domnul Vasile Alecsandri, muzica de domnul A. Flechtenmacher:

*

Etern Atotputernic, o, Creator sublim,

Tu, ce ai dat lumii viață și omului cuvânt,

În tine crede, speră întreaga românie,

Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

Sub ochii tăi, în lume, lungi valuri de-omenire
Pe marea veșniciei dispar ca nori în vânt
Și-n clipa lor de viață, trecând, strigă-n uimire:
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

Tu din sămânța mică înalți stejarul mare,
Tu junelor popoare dai un măreț avânt.
Tu-n inimile noastre ai sacre, vii altare:
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

În tine-i viitorul, trecutul și prezentul,
Tu duci la nemurire, prin tainicul mormânt.
Și numele-ți cu stele luminează firmamentul,
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

Etern Atotputernic, o, Creator sublime,
Tu care ții la dreapta-ți pe Ștefan, erou sfânt,
Fă-n lume să străluce iubita-i românime,
Glorie ție-n ceruri, glorie pe pământ!

*

Apoi, se citiră inscripțiunile de pe daruri, și procesiunea se
întoarse în biserică, spre încheierea sfintei liturghii .

S-a dat o masă comună în portic. Președintele comitetului

(Ioan Slavici – n. n.) purtă toastul prim, pentru împăratul, apoi se cântă „Gott erhalte”. Urmară, apoi, o mulțime de toasturi, și președintele numai de la doi inși luă cuvântul: domnii Tocilescu (București) și Mureșanu (Gherla). Seara, după vecernie, mănăstirea se iluminează și se face foc bengalic, pe culmile munților dimprejur.

*

Luni, în 16/28 august, la opt ore, dimineața, junimea academică, diferiții domni reprezentanți, clerul și autoritățile publice se adună în portic și, apoi, merg în biserică, să asiste la sfânta liturghie, după care urmează ieșirea, cu procesiune, pentru aducerea darurilor în biserică, și părintele egumen al mănăstirii dă citire „Cuvântului de îngropăciune, la moartea lui Ștefan cel Mare”.

Conductul festiv păși, în sunetul Bugii, clopot turnat încă de pe timpul lui Ștefan cel Mare.

*

După intrarea în biserică, se ține parastasul de pomenire, la care are loc închinarea generală, cu citirea rugăciunii de iertăciune, apoi corul teologilor intonă „Imnul lui Ștefan cel Mare”, făcut anume de domnul Vasile Alecsandri, muzica de domnul A. Flechtenmacher. Acest imn suna astfel:

La poalele Carpaților,
Sub acest vechi mormânt,
Dormi, erou al românilor,
O, Ștefan, erou sfânt!
Ca sentinele falnice
Carpații te păzesc.

Și de sublima-ți glorie
Cu secolii șoptesc.
Când tremurau popoarele
Sub aprigii păgâni,
Tu le-apărai cu sângele
Vitejilor români...
Cu drag privind-i patria
Și moartea cu dispreț,
Măreț în sânul luptelor,
Și-n pace-ai fost măreț!

În cer apune soarele
Strângând razele lui,
Dar într-a noastre suflete
Etern tu nu apui.
Prin negura trecutului,
O, soare-nvingător,
Lumini ca raze splendide
Prezent și viitor!

În timpul vitejiilor,
Cuprins de-un sacru dor,

Visai Unirea Daciei

Cu-o turmă și-un păstor.

O, mare umbră eroică,

Privește visul tău:

Uniți suntem în cugete,

Uniți în Dumnezeu!

La poalele Carpaților,

Lâng-al tău vechi mormânt,

Toți în genunchi, o, Ștefane,

Depunem jurământ:

„Un gând s-avem, în numele

Românului popor,

Aprinși de-amorul gloriei

Și-al patriei amor!”.

Patruzeci de salve, ca reamintire de mănăstirile zidite de marele erou, și sunetul Bugii anunțară așezarea darurilor pe mormânt. În fine, serbarea se termină, prin un ospăț comun, cu un discurs președințial.

După serbare, junii prezenți ținură un congres, unde, între altele, se decise a se edita un ziar al junimii. Acesta va apare la Viena, sub titlul „Naționalismul”.

*

Acum, să ne reîntoarcem la unele detalii! Urna consacrativă, ce s-a depus pe mormântul viteazului Ștefan cel Mare, turnată

în argint curat și lucrată cu destulă artă și bun gust, are următoarea inscripțiune: „Eroului. Învingătorului. Apărătorului existenței române. Scutului creștinătății. Lui Ștefan cel Mare. Junimea română academică. MDCCCLXX”.

Epitaful trimis de doamna Maria C. A. Rosetti și acela al doamnelor din Bucovina, unul lucrat pe catifea albastră-închis, și altul pe catifea roșie-conabia, sunt niște odoare, în adevăr prețioase.

*

Arcul de triumf, ce se înalță pe calea ce conduce la mănăstire, fu dedicat „Memoriei lui Ștefan cel Mare, mântuitorul neamului!”. Pe frontispiciile laterale, au fost, în stânga, versurile: „Ștefan, Ștefan, Domnul mare, / Seamăn pe lume nu are / Decât numai mândrul soare”, iar. De-a de a dreapta: „Ștefan, voivodul Ștefan, / Bate pe turc, pe tătar, / Bate pe leah, pe maghiar!”.

Stindardele principale au purtat numele celor mai însemnați fondatori ai țărilor și neamului român, ca Traian, Dragoș, Radu-Negru; al celor mai devotați bărbați pentru romanitate, ca Iancu, Horia-Cloșca-Crișan, Tudor Vladimirescu etc.

*

În decursul serbării, s-au împărțit și niște medalii de bronz și argint, bătute anume pentru festivitatea acesta, cu următoarea inscripțiune: „Putna – 15 august 1871”, iar pe cealaltă parte: „Memoriei lui Ștefan cel Mare – Râvnitorii gloriilor străbune”.

La această serbare, Romania fu mai bine reprezentată, mai multe orașe trimiseră anume delegați, întocmai ca și Societatea Academică (viitoarea Academie Română – n. n.). Dintre somitățile literare, numai domnii Cogălniceanu și Vasile Alecsandri (ce ironie a soartei: dar Eminescu? dar Slavici? – n. n.) participară, dar și aceștia numai jumătate

de zi.

*

Boierimea Bucovinei, din cauze mai înalte, politice, excelă prin absența sa admirabilă. Transilvania fu reprezentată prin trei inși, Ungaria, de asemenea (*Familia*, Anul VII, nr. 35, 29 august / 10 septembrie 1871).

Preluare de la **Drăgușanul**

Putna, Chilia lui Daniil Sisastrul – acuarelă de Franz Xaver Knapp (1809-1883). Ilustratii cu Putna de la Dragusanul.Ro

Adenda

Articole pregătitoare

SĂ FACEM UN CONGRES

Dacă răsturnarea ministeriului Giskra-Hasner ar aduce cu sine căderea sistemului, a constituției, a dualismului, ce rol vor juca românii la regenerarea bătrânei Austrie? Sta-vor ei cu

mânele în sân, cum sunt obicinuiți a sta, intimidă-se vor de țipetele bufone ale maghiarilor sau nemților, ori vor merge cu fruntea deschisă, solidari cu celelalte națiuni cari au aspirațiuni comune nouă, spre a apela la simțul de dreptate al tronului, spre a-l sili să ceadă voințelor supreme ale popoarelor? Până când să domnească cutare ori cutare și nu toți? Suveranitatea și legislațiunea trebuie să porceadă de la toate popoarele ca atari, și puterea executivă trebuie redusă la simplul rol de mașină fără voință proprie în mecanismul cel mare al statului. Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpân decât popoarele însele, și a trece suveranitatea în alte brațe decât în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor. Eu nu înțeleg aicea două popoare ori două coterie, ci pre toate. Dar pentru a efectua această reformă mare într-un stat unde sunt atâtea rămășițe putrede ale trecutului, atâtea prejudețe fatale și atâtea mașine vile și fără de suflet, gata în orice moment de a susține acele prejudețe trebuiește o energie eroică, trebuie cu desprețul libertății și a vieții tale să proclami ceea ce ai datorita de a proclama.

În această operă ce pare a se pregăti, românii trebuie să joace un rol eminent activ. Trebuie ca sufletul acestei națiuni vechie să lucreze cu toată vigoarea sa de fier, căci aicea nu mai e vorba de declamațiuni vane, ori de oportunitate, acuma nu-i mai e permis nimănui de a merge cu cutare ori cu cutare persoană, fie aceea prelat, fie ilustritate, fie magnificiență, ci cu toții uniți trebuie să mergem cu principiul, cu națiunea. Și, într-adevăr, dacă ar fi în inima noastră o singură scânteuă din virtutea antică a oamenilor pre carii noi ne măgulim de a-i avea de străbuni, a romanilor, am vedea ce absurd e să cerșim de la maghiari drepturile cari ni se cuvin și cari trebuie să ni le luăm pre altă cale.

Românii, în genere vorbind, s-au purtat mai mult rău decât bine. Să ne silim a nara faptele.

Adunarea de la Miercurea se constituie și-și alege un comitet.

Un comisar gubernial oarecare sistează activitatea acelui comitet, fără ca să arate din ce cauză, și românii primesc această sistare fără ca să proteste în fața lumii, fără ca această infracțiune în dreptul de a se întruni să fie urmată de destituirea funcționarului și a ministrului ce a ordonat-o. Amploiatul, fie el ministru, fie comisariu regesc, trebuie să înțeleagă spiritul legilor al căror mănținătoriu e și trebuie să le interprete cu fidelitate. Îndată ce nu știe ori nu voiește a le interpreta fidel, trebuie destituit.

Uniunea Bănătului a fost forțată, căci a fost făcută contra voinței românilor, uniunea Transilvaniei a fost făcută fără de a se întreba românii. Cine a protestat contra? Cine a alarmat Europa într-o cestiune atât de gravă? Nimeni.

Avem dreptul de a petiționa. Sala tronului este, *trebuie*, să fie deschisă popoarelor ca și indivizilor, și inima suveranului trebuie să fie dreaptă și nepărtinitorie, fără considerente unilaterale, față cu toți, asemenea limbei la cumpănă, asemenea ecuibrului voințelor umane ce se numește drept; căci în secolul al nouăsprezecelea aceasta e *singura* rațiune de a fi a monarhilor, alta nu cunoaștem și nici nu voim a cunoaște. Ei bine, cine a uzat energic de acest drept pentru a scăpa națiunea română de forțarea la o uniune pre care ea n-o voiește și n-o recunoaște? Nimeni.

În Năsăud, un om se alege cu *un* vot, ba are până și temeritatea de a cere verificarea acestei alegeri. Ei bine, carii sunt alegătorii carii să proteste contra reprezentărilor lor din partea unui om pre care ei nu l-au ales? Nimeni. Oare murit-a orice dreptate? Oare luatu-ni-s-a dreptul de a petiționa și a protesta? Oare am uitat cumcă tronul *trebuie* să fie drept, căci aceasta e rațiunea sa de a fi?

Dar departe de a fi numai atâta. Un insolent are cutezanța de a spune în camera Ungariei *cumcă națiune română nu există*. I se răspunde că există și nimic mai mult; ca și când acel om n-ar fi știut-o, ca și când el ar fi spus-o cu altă intențiune

decât ca să arunce o nouă umilire asupra națiunii românești. Aicea trebuia un protest energetic și formal contra purtării neexcusabile a unor deputați cari n-au respect de națiuni întregi; trebuia demisiunea deputaților români dintr-o Dietă care nu se respectă, nerespectând nici chiar individualitatea celorlalte națiuni. Ce prezident e acela care lasă ca un insolent să insulte, nerevocat la ordine, o națiune întreagă?

Un altul ni spune cumcă am face poate bine de a emigra în România, recte de a părăsi acest pământ, care e cu mult mai mult drept și cu mult mai multă rațiune al nostru decât al lor. Cine protestă contra unor asemenea insinuațiuni pre cât de răutăcioase pre atât de bine calculate? Nimeni. Cunoaștem ființele acelea linse, acele suflete de sclav cari fac politică de oportunitate, cari cerșesc posturi pentru ei în loc de a pretinde categoric și imperativ drepturi pentru națiunea lor, cari zic cumcă românii n-au nici un drept în această țară și cumcă trebuie să cerșească pentru a căpăta. Politică demnă de reprezentanții ei! Îi cunoaștem, zic, și nu ne place de a vedea pre sincerii noștri deputați naționali jucând pre instrumentele acestor creature. Națiunea română trebuie să se pună pre terenul de drept pre care stau toate celelalte națiuni ale Austriei, nimica mai mult și nici o iotă mai puțin. Cine cede degetul va trebui să ceadă și mâna. Puși odată pre acest teren de drept, nu trebuie să cedem nimănui nici cât e negru sub unghie, căci numai o egală îndreptățire poate duce la liniște și la împăcare. Politica lingăilor trebuie lăsată pre seama lingăilor; pre flamura noastră trebuiesc scrise pur și simplu voințele noastre. Cehii spun în organele lor cumcă vor face opozițiune până atuncea până când se va recunoaște deplina autonomie a Boemiei. De ce să nu cerem neted și clar pentru noi ceea ce cehii pretind pentru ei? Tranzacțiuni în drepturi naționale nu se încap, împăcarea cu ungurii ori cu nemții nu se încap până ce nu vor cede ei ceea ce voim noi; căci față cu sistemul constituțional de astăzi, față cu dualismul trebuie să fim *ireconciliabili*.

Starea de față a lucrurilor e de natură ca să inspire orișicui neîncredere și să-l facă îngrijit asupra marilor schimbări ce se prepară a trece peste imperiu. Oricare bun cetățean are de datorie de a se ocupa de viitoriul patriei sale, și de aceea și românii, prin natura lucrurilor, au datoria de a provoca un congres general al lor, care să determine atitudinea națiunii românești față cu o eventuală schimbare a sistemului constituțional. Vom vedea care guvern va avea sfruntarea ca să oprească adunarea unui congres de cetățeni pacifici, cari vor să discute asupra afacerilor publice ale statului căruia ei aparțin. În caz dacă congresul și-ar alege oamenii săi de încredere, cari să-l reprezinte față cu tronul, aceștia trebuie să fie înainte de toate *energici și de caracter*. Oricine a șovăit numai o dată în cariera sa politică, fie el prelat, fie ilustritate, fie magnificență, trebuie înlăturat cu îngrijire, căci aicea trebuiesc oameni ai faptei pe care să nu-i orbească nici șansele, nici aurul, nici stelele și ordinele mari (cari în genere se pun pe inime mice!) și, apoi, cu oameni probi și de caracter nu se încap tranzacțiuni încurcate. Ei vor cere pentru națiunea lor cât li va ordona națiunea ca să ceară, și nu vor cede nici o iotă din pretensiunile lor, căci nu vor avea astuția de a o face.

Dacă mai are cineva o singură îndoială despre importanța unui congres, acela cugete numai cât de degradați trebuie să fim noi românii, dacă până și maghiarii, poporul cel mai decăzut al Europei moderne, au ajuns să fie stăpâni noștri și să-și bată joc de noi în ședințele acelei adunături ce se pretinde Cameră.

Am desperat de mult de a cere de la români virtutea și demnitatea străbunilor, neci credem că am putea deștepta în el simțul cetățeanului Romei; dar neci că facem aicea apel la simțăminte de cari noi nu suntem capabili, ci numai la simplul simț de demnitate și mândrie curat omenească. Într-adevăr, nu mai suntem noi meniți de a dicta legi lumii, dar neci am trebui să fim așa de abrutizați ca să ne degradăm noi pe noi

înșine la rolul de sclavi. Trebuie să încete aceste referințe de dominați și dominatori; trebuie să fim puși pe picior de națiune egal îndreptățită față cu națiune egal îndreptățită. E timpul ca să ni se răsplătească și nouă sacrificiile cari le-am adus secol cu secol acestei Austrie carea ne-a fost vitregă și acestor Habsburgi pe carii îi iubim cu idolatrie fără să știm de ce, pentru cari ne-am vărsat de atâtea ori sângele inimii noastre fără ca ei să facă nimica pentru noi. Astăzi credem că ar fi venit timpul ca să pretindem și noi ceea ce ni se cuvine de secol. E timp să declarăm neted și clar că în țara noastră (căci este a noastră mai bine decât a orișicui) noi nu suntem nici vrem să fim maghiari ori nemți. Sântem români, vrem să rămânem români și cerem egala îndreptățire a națiunii noastre. Față cu orice încercare de deznaționalizare ori suprematizare, întrebăm cu răceală și conștienți de drepturile ce ni le dă aboriginetatea noastră și spiritul secolului: „Cine sunt acești oameni și ce vor ei în țara noastră?”

Recapitulăm:

- 1) În caz dacă opiniunea publică a popoarelor Austriei ar cere schimbarea sistemii constituționale de astăzi, românii, spre a fi factori eminentemente activi întru formarea viitorului imperiului, să convoce un congres general al lor, în care toată națiunea românească să fie reprezentată și care să decidă atitudinea ei față cu situațiunea cea nouă ce împregiurările par a o crea și impune imperiului.
- 2) Congresul să se declare solidar cu națiunile din Austria ce urmăresc aceleași interese ca și cea română.
- 3) Congresul să-și aleagă reprezentanța sa, care să comunice tronului voința națiunii românești, cerând a ei satisfacere.

[Federațiunea, Pesta, 5/17 aprilie 1870, Nr. 33]

ÎN UNIRE E TĂRIA

Citim în „Politik“, ziarul intereselor cehe, următorul articol demn de toată luarea aminte:

Acuma e un timp de tranzițiune dintr-o stare *nesuferită, nesuportabilă* chiar, în niște referințe mai sănătoase și mai conforme naturei lucrurilor. Un ministeriu administrativ va forma deocamdată valul după care se vor începe comunicațiunile cari să ne ducă, la ceva mai bun decât cele ce au esistat până azi. E un început modest acesta, nu trebuie să ne împlă tocmai cu iluziuni; dar poate că totuși va fi odată un „început“. Dacă e însă să se pregătească și să se creeze ceva cu minte, dacă, e ca să scoatem odată carul din noroi, *trebuie ca din nici o parte să nu ne punem alene mânele în sân*. Credem a fi trecut pentru totdeauna timpii aceia în cari poporele-și cugetau încorporată înțelepciunea cea mai mare în eventualele sfere nalte ale guvernului; timpii în cari popoarele lăsau orice inițiativă pre sama cercurilor acelora, pre când ele însele se dedeau letargici și unei neiertate neglijențe spirituale. Acuma nu mai poate succede o operă bună, decât atuncea când „vocea poporului“ se face auzită tare și clar până și în cercurile cele mai nalte, spre a li se face cunoscut cu preciziune: *ceea ce vrem și ceea ce nu vrem*.

Într-un stat ca cel austriac nu e însă de ajuns ca fiecare popor să se facă destul de remarcabil pre sine numai și să pledeze fiecare *pro domo sua*: ci aicea o pretinde principiul conservării de sine *ca să se sprijinească unul pre altul și să participe la această operă de reconstrucțiune toate popoarele acelea căroro li-s comune interese mai mult ori mai puțin egale sau simile!*

Dacă polonii și slovenii ar fi primit în februarie 1867 programa ce-o statuase boemii și dacă ar fi ajutat la execuțiunea ei, s-ar fi scutit pre sine și pre imperiu de multe suferințe și de multe umiliri. Această programă însă a fost așa de corectă și așa cu totul tot de esactă, încât în urma urmelor ei totuși au revenit la ea prin părăsirea senatului imperial.

Însă cât timp prețios s-a pierdut prin aceasta. De ce și-au

cumpărat ei prin fapte o învățătură pre care putea să le-o dea mai mult decât cu prisos o cugetare simplă și o cumpănire dreaptă a lucrurilor în mai puțin de o oră. Împregiurarea cumcă programa boemă a avut drept poate să ne măgulească oarecum; însă această împregiurare nu ni va putea restitui multele pierderi dureroase pre cari le-am suferit prin aceea că din partea aliaților noștri naturali n-au venit mai curând la cunoștință.

În perioada de tranzițiune de acuma trebuie să ne unim cu toții în aceea *ca să nu mai cădem din nou într-o greșală asemenea celei din trecut*. Polonul, slovenul, tirolezul și triestinul doresc tot așa de bine ca boemul și moravul ca să vină odată o stare de lucruri care să respecte drepturile vechie și trebuințele moderne ale fiecăruia din aceste popoare. Să facem dar o mai strânsă ligă spirituală întreolaltă, să comparăm toate pretensiunile noastre comune și să ni garantăm drepturile noastre speciale, întru cât se vor putea împăca numai cu interesele comune. Să ne folosim dar de timpul care ni se dă pentru înnoirea unei legături tari, care să aducă la valoare și îndeplinire principiile noastre și care să lege una de alta ca într-un lanț condițiunile existenței noastre pentru mântuirea tuturor.

Trebuie să ne simțim și înțelegem cu acurateță unul pre altul, pentru ca să facem de rușine viclenia inamicilor noștri comuni, a căror țintă rămâne totdeuna aceeași și cari nu vor nimica mai puțin decât *de a ne dezbinda întotdeuna*. Nici un popor să nu se mai lase sedus de la flamura comună prin promisiuni cari se inspiră doar conducătorilor săi. Să ne aducem aminte de trecut, care ne-a învățat cu mii de fapte atât de umane cumcă numai o solidaritate tare poate să ne îndestuleze și să îndeplinească toate la care suntem îndreptățiți. Să ne ferim din calea ademenirilor contrariilor, fie ele cât de strălucite!

Știm cum că boemul și moravul vor rămânea tari și neclintiți pre lângă declarațiunea lor, știm cumcă polonul va păstra dreptul său în deplinea lui măsură, știm cumcă slovenul și triestinul se vor aranja după trebuințele lor

și că tirolezul va ținea la vechile stipulate ale țării sale, la privilegiile și drepturile sale, însă toate acestea se pot prea bine regula astfel încât totul să se întâmple în înțelegere comună, căci numai prin această înțelegere putem garanta unei nouă și mai bune stări de lucruri o durată sigură. Poate că se vor ridica voci și din celelalte țări germane ale imperiului, ale căror conducători de până acuma au feștelit-o cu doctrinarismul lor; voci cari să se decidă imperativ pentru *noua alianță a popoarelor*.

Fiecăruia ce-i al lui și tuturor drept și îndeplinire” – asta să fie deviza noilor confederați. Din această deviză însă să vadă și compatrioții noștri germani din Boemia și Moravia cumcă, noi nu căutăm nicidecât ca să-i suprematizăm cumva.

„Cu toți germanii din Austria se vor înțelege declarații boemi mai curând și mai lesne decât cu germanii din Boemia” – zise mai deunăzi un om de stat care se interesa foarte mult de cursul lucrurilor în imperiu, după cum ne informăm dintr-o știre demnă de crezut.

Oare această vorbă fatală, în care zace atâta durere și atâtea consecințe teribile, să rămână, întotdeauna adevărată? Noi n-am cercat niciodată de a suprematiza pe germanii din Boemia, îndată ce vor voi să facă pace cu noi, li întindem cu franchețe și onestitate mâna noastră compatriotă, care voiește ca ei să aibă aceleași drepturi pe cari noi le cerem și pentru noi. „Foaia nescrisă” pe care le-a lăsat-o deja declarațiunea noastră, deplina garantare a dezvoltării lor naționale pe lângă o cât se poate mai mare libertate politică și pe lângă self-government municipal, toate acestea li stau încă spre dispozițiune. Din toată inima vrem odată o adevărată pace națională în țară și sfârșitul tuturor acestor certe și lupte carile sug măduva patriei noastre comune. Noi n-am dorit niciodată subjugarea unui popor prin celălalt, ci am recunoscut întotdeauna de semnul unui simț servil când o națiune voiește să face din cealaltă serva ei umilită. *Însă tocmai pentru aceasta e de trebuință ca să se creeze o*

adevărată federațiune a popoarelor, în care unul să stea pentru toți și toți pentru unul; – o federațiune care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor și care să apere dreptul special al fiecărei țări, întru cât însă acest drept nu desprețuiește interesele celorlalți.

De li va succede popoarelor ca să fundeze această federațiune, atuncea fiecă guvern o va primi de programă a sa și va trebui să lucreze în spiritul ei. Atuncea nu trebuie să mai așteptăm o incertitudine nesigură, atuncea vom avea în mâni garanția unui viitor cert și sigur și nu vom mai lăsa să ne-o răpească nimenea.

Până aicea ziarul „Politik“.

Va să zică, dacă presupunem cumcă acest ziar e espresiunea opiniei publice a cehilor, atuncea cehii cer o *federațiune* care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor ca atare; și se pare cumcă aceasta ar fi și ideea celorlalte naționalități ale Austriei. *Ce fac românii pentru a se alia acestei idee?* – Căci, vă încredințez, dacă românii vor lăsa să li scape și această ocaziune, dacă vor lăsa ca ideea să se localizeze numai la popoarele cari o manifestă în gura mare, dacă românii nu vor ajuta să generalizeze căderea constituțiunii din decembrie asupra imperiului întreg, atuncea lupta noastră va deveni din ce în ce mai grea, căci în urmă nu va mai fi nimeni în opozițiune afară de noi, pre când azi avem atâtea națiuni cari au interese comune nouă și se luptă alături cu noi. În momentul când toate națiunile dau cu piciorul stărei de față a lucrurilor, numind-o *nesuferită și nesuportabilă*, au și românii dreptul și datoria de a-i da cu piciorul, căci, pregetând și rămași singuri pre câmpul de luptă, nimeni nu se va mai spăria de opozițiunea noastră singuratecă. Nepăsarea noastră ne pierde. Să nu ne mirăm dacă organele noastre de publicitate au devenit în timpul din urmă moi și împăcăcioase; căci, cum zice mai sus campionul presei boeme, contrarii vor ști totdeuna să amețească capetele până și a conducătorilor noștri cu *promisiuni lucie, dar etern*

minciunoase. Cine ar crede cumcă unгурii, chiar de-ar promite-o, vor găsi în ei atâta simț de dreptate încât să redeie, d.es., autonomia Transilvaniei, pre care au răpit-o fără consimțământul românilor? Și apoi neci nu avem noi să cerem de la unğuri ceva, căci ei nu sunt competenți să ni dea nimica. Când un făcător de rele comite o infracțiune în avere publică ori privată, nu e făcătorul de rele instanța competentă de la care ai a cere îndărăt cele răpitate, ci *justiția*. Se poate chiar ca justiția, rău informată, să fie legalizat apropierea făcătorului de rele; asta însă nu schimbă nimica din ființa dreptului, căci cu toate astea, a doua zi, justiția, bine informată, va revoca o sentință ori o aprobare nedreaptă. Această justiție până azi rău informată e tronul. Numai tranzacțiunile directe cu tronul pot ținea pre români pre terenul absolut al drepturilor lor; tranzacțiuni de altă natură însă, cari, unite cu umilire, să se subordoneze intereselor unei alte națiuni sunt periculoase, criminale chiar. Ce drept mai mult pot avea unğuri în această țară unde în număr sunt mai egali cu noi, unde, prin istorie sunt cu mult mai târziu veniți decât noi? Această influință binefăcătoare și îndreptățită asupra tronului trebuie să se eserciteze însă laolaltă și în același timp cu celelalte națiuni nemulțumite. A aștepta să culegem fructele semănite de alții e nedemn și periculos. Căci să ne aducem aminte cumcă nimeni în Austria nu e obligat de a se face apărătorul nostru și răscumpărătorul drepturilor noastre afară de noi înșine. Azi foaia se întoarce și fiecare-și caută de interesele sale proprie. În principiu au și început organele opozițiunii a *localiza* reforma Austriei, astfel încât noi, necercând de a o generaliza, ne vom trezi din nou cu renumitul răspuns: „A plânge putem, dar a ajuta nu“, căci ei își vor fi isprăvit trebile și ne vor lăsa pre noi în voia sorții și a neenergiei noastre. Să ne grăbim dar de a ne declara solidari cu națiunile nemulțumite ale Austriei; să pășim la o activitate comună cu ele, căci mâni chiar va fi prea târziu, mâni chiar se vor bucura *numai aceia de* fructele răsturnării constituțiunii cari *vor fi ajutat a o răsturna*, mâni nu va mai

vrea nimene să primească mâna de înfrățire a unui popor fără energie, spre a căpăta în schimb o nouă piedecă în drum, pre unguri. Ungurii chiar tind într' acolo ca să localizeze reforma Austriei; să nu lăsăm timp popoarelor ca să vadă cumcă, întru reconstrucțiunea Austriei, inamiciția ungarilor se poate înconjura. Românii au nenorocirea de a nu avea încredere în puterile lor proprie; noi nu ne-am convins încă cumcă: *puterea și mântuirea noastră în noi este!*

[*Federațiunea, Pesta, 10/22 aprilie 1870, Nr. 34*]

Mihai-Eminescu.Ro

Valea Putnei – desen de Mattias Adolf Charlemont (1820-1871)

**CADRUL ISTORIC AL
PUBLICISTICII LUI MIHAI
EMINESCU. 15/27 iunie 1889:
Moare Eminescu**

CRONOLOGIE 1821

Revoluția de emancipare națională și socială condusă de T. Vladimirescu.

18-19/30-31 ianuarie Conform unui plan stabilit între Comitetul de oblăduire, instituit la București la moartea

domnitorului Alexandru Suțu și Tudor Vladimirescu, acesta pleacă în Oltenia, unde va declanșa revoluția de emancipare națională de sub dominația otomană. Revoluția izbucnește în condițiile intensificării mișcării de eliberare națională a popoarelor din Peninsula Balcanică supuse Porții și adâncirii antagonismului dintre Imperiul țarist și Imperiul otoman.

23 ianuarie/3 februarie Proclamația de la Tismana-Padeș. Tudor Vladimirescu lansează un apel către populație în vederea unei cât mai largi participări la revoluție. Proclamația, accentuând latura socială a revoluției, dar în fapt referindu-se critic mai ales la regimul politic și la boierii care nu vor adera la mișcare, are un larg ecou în rândul țăranilor care participă la revoluție, considerând-o drept o mișcare general antifeudală. Perspectiva unui război țărănesc va duce la încordarea raporturilor dintre Tudor și boierii, afiliați ori nu Eteriei, dispuși să sprijine numai o mișcare de eliberare națională.

21 martie/2 aprilie Tudor, în fruntea forțelor revoluționare, intră în București; evenimentul fusese precedat în cursul lunii de o succesiune de proclamații în numele Adunării norodului (armata revoluționară), singura în măsură să confirme pe noii mandatarii ai puterii executive. Primit de boieri cu ostilitate ca instigator al țăranilor împotriva regimului feudal, Tudor constrâns de dezavuarea mișcării de către țarul Rusiei și de împăratul Austriei precum și de pericolul unei invazii otomane, consimte, în vederea unei concilieri, să cheme pe răsculați „la ordine”, la respectarea „rânduinelor” țării. În numele Obșteștii Adunări T. Vladimirescu întreține o intensă corespondență diplomatică: memorii către împărații Rusiei și Austriei, menite să justifice și să legitimeze revoluția, petiții către Poartă și pașalele de la Dunăre cerând restabilirea vechilor raporturi de suzeranitate stipulate în capitulații în virtutea cărora principatele beneficiau de dreptul de-a-și alege domni pământeni și de un grad mai mare de autonomie.

8/20 aprilie Are loc întâlnirea dintre Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, organizație secretă greacă al cărei program prevedea declanșarea unei insurecții generale antiotomane în Balcani susținută îndeaproape de armata țaristă. Deși mișcarea eteristă fusese la rândul ei dezavuată de țar, Al. Ipsilanti spera încă în realizarea planului inițial. Se stabilește doar un acord parțial asupra desfășurării acțiunilor militare și asupra țelurilor urmărite.

1/13 mai Trupele otomane pătrund în țările române pentru a reprima revoluția. Acțiunile lor militare sunt însoțite de represalii asupra populației civile.

27 mai/8 iunie în urma sentinței unui tribunal militar instituit de Ipsilanti, Tudor Vladimirescu este executat la Târgoviște, acuzat pe nedrept de trădarea cauzei antiotomane; trupele de panduri se împrăștie, o parte din ele rezistând totuși în continuare turcilor până la 17/29 iulie, când sunt definitiv învinse la Slobozia; trupele eteriste fuseseră zdrobite la Drăgășani în 7/19 iunie.

1822

2 martie Nota Imperiului țarist, Austriei și Angliei către Poartă prin care se reclamă evacuarea principatelor și instaurarea unei administrații civile.

17 aprilie La Constantinopol, convocați de Poartă, delegații marii boierimi din principate revendică restabilirea pe tron a Domnilor pământeni, excluderea grecilor din funcțiile civile și eclesiastice, rezervarea funcțiilor publice exclusiv pentru români, restabilirea și sporirea vechilor privilegii ale boierimii dar și introducerea unor reforme de inspirație burgheză.

1/13 iulie Ca urmare a revoluției lui Tudor și a cererilor marii boierimi sunt restabilite domniile pământene, prin

Ioniță Sandu Sturdza în Moldova și Grigore Dimitrie Ghica în Țara Românească.

septembrie Se redactează în Moldova Cererile cele mai însemnătoare ce se fac din partea obștei Moldovei, proiect de constituție parțial liberală, expresie a revendicărilor boierimii mijlocii, adoptat de Domnitor și înaintat Porții, ceea ce atrage reacția puternică a boierimii mari; un contraproiect de constituție preconiza o republică aristocratică și îi califica pe petiționari drept cărvunari și ciocoi (în sensul de oameni cu stare materială recent constituită). Imperiul țarist, sprijinitor al mării boierimi, dezaprobă vehement orice schimbare în vechile rânduieli ale țării, iar Imperiul otoman, care avea să sprijine parțial revendicările boierimii mijlocii și mici, respinge proiectul, ceea ce îl determină pe Ioniță Sandu Sturdza să amâne aplicarea lui. Această „constituție” SE înscrie în seria numeroaselor proiecte similare prezentate îndeosebi Porții, Imperiului țarist dar și altor puteri europene (209 proiecte de reformă între 1769 și 1830, multe vizând întărirea autonomiei sau chiar obținerea independenței).

1823

februarie Mihai Sturdza, în numele mării boierimi moldovene emigrate în urma evenimentelor din 1821, adresează reprezentantului diplomatic al Curții imperiale ruse la Iași o serie de memorii prin care blama mișcarea cărvunarilor sprijinită de Domnitor, în numele principiilor conservatoare (termen folosit și definit acum pentru întâia oară), derogând prin aceasta de la principiul de interes național al neintervenției puterilor străine în politica internă.

1826

25 septembrie/7 octombrie Se încheie Convenția ruso-turcă de la Akkerman, care stipulează, în ceea ce privește principatele, alegerea de către Divanuri pe o durată de 7 ani a Domnitorilor care să aibă asentimentul puterilor semnatare, anularea pe timp de 2 ani a tributului către Poartă și libertatea comerțului sub rezerva asigurării cu grâne a Imperiului otoman; Divanurile erau chemate să elaboreze măsuri de ameliorare a administrației; se permite întoarcerea în țară și repunerea în drepturi a boierilor refugiați în urma revoluției din 1821. Prevederile asupra reorganizării interne vor fi zădărnicate de izbucnirea războiului ruso-turc din 1828-1829.

1827

Se fondează la Golești, din inițiativa lui Dinicu Golescu, Ion Heliade-Rădulescu și Stanciu Căpățâneanu, Societatea literară, cu un vast program de promovare a culturii naționale și având în vedere și o serie de reforme politice de esență liberală.

1828

Apare la Sibiu Gramatica românească a lui Heliade-Rădulescu, prin care autorul promova înlocuirea alfabetului chirilic prin cel latin și acceptarea neologismului romanic ca mijloc de îmbogățire și modernizare a lexicului.

25 aprilie/7 mai În urma declanșării războiului ruso-turc, trupele Rusiei țariste trec Prutul. După îndepărtarea Domnilor pământeni se va instaura în principate până în aprilie 1834 o administrație militară rusă condusă succesiv de contele Pahlen, generalul Jeltuhin și generalul Kiselev.

1829

Printre primele periodice românești apărute în principate, „Curierul Românesc” (București 1829-1848) cu suplimentul literar „Curierul de ambe sexe” (1837-1847), editate de I. Heliade-Rădulescu și „Albina Românească” (Iași 1829-1850, 1858) cu suplimentul literar „Alăuta românească” (1837-1838), editate de Gh. Asachi, vor contribui alături de alte publicații la precizarea poziției ideologice a burgheziei în ascensiune.

2/14 septembrie Pacea ruso-turcă de la Adrianopol marchează accentuarea protectoratului Rusiei țariste în principate. Se reconfirmă autonomia administrativă a acestora cu limitarea drepturilor de intervenție a Turciei și se stipulează numirea pe viață a Domnitorilor, desființarea monopolului otoman asupra principalelor produse ale țărilor române, libertatea comerțului, dreptul de liberă navigație pe Dunăre și Marea Neagră a vaselor românești, fixarea graniței pe talvegul Dunării și pe brațul Sf. Gheorghe; Imperiul țarist anexează Delta Dunării, iar Poarta restituie Țării Românești raialele Brăila, Giurgiu și Turnu și Moldovei lacul Brateș; se hotărăște elaborarea Regulamentelor organice. Ocupația rusă este menținută până la plătirea de către Poartă a despăgubirilor de război. Una dintre principalele consecințe ale Tratatului este intrarea principatelor în sfera relațiilor economice capitaliste.

1830

30 martie Se încheie la București lucrările de elaborare a Regulamentelor organice, alcătuite, conform instrucțiunilor amănunțite primite de la Petersburg, de către un Comitet de reformă compus din două secțiuni, munteană și moldoveană, sub președinția consulului general rus. Regulamentele revizuite și aprobate de puterea protectoare prevedeau: separarea puterilor;

– puterea executivă era reprezentată de către Domnitor – ales pe viață din rândul boierimii mari, de către Adunarea Generală Extraordinară-, secondat de Sfatul Administrativ Extraordinar, format din 6 miniștri numiți; puterea legislativă aparținea atât Domnitorului, care avea inițiativa legilor, cât și Adunării Civice (Obișnuita Obștească Adunare), alcătuită din 42 de deputați în Țara Românească și 35 în Moldova, sub președinția de drept a mitropoliților; articolele 52 și 54, afectând grav autonomia principatelor stipulau: „Orice act sau hotărâre a Obișnuitei Obștești Adunări și a Domnului care vor fi împotriva privilegiurilor Prințipatului și a tractaturilor sau hatișerifurilor întărite pentru folosul acestui Prințipat, precum și împotriva drepturilor Curții suzerane și a Curții protectoare trebuie să se socotească desputernicite și neținute în seamă”.

„Obișnuita Obștească Adunare are căderea să arate prin anaforale năpăstuirile și plângerile țării; și încă de va fi trebuință să le facă cunoscut la amândouă Curțile însemnând mijloacele ce va chibzui mai bine pentru a lor îndreptare”; se dispunea separarea justiției de administrație, organizarea instanțelor judecătorești și autoritatea lucrului judecat; definirea în linii mari a atribuțiilor organelor centrale, a căror competență e general teritorială, a instituțiilor de servicii publice specializate etc. În aprilie se anexează la Regulamente legea privind organizarea armatei naționale. Se mai dispunea abolirea monopolului breslelor și preconizarea unor măsuri de protecție și încurajare în vederea dezvoltării industriei; dezvoltarea comerțului și prin desființarea vămile interne; crearea unei bănci naționale; adoptarea principiului modern al bugetului statului bazat pe fixarea cheltuielilor publice în funcție de veniturile fiscului, pe aprobarea lui de către Adunarea Obștească și pe controlul veniturilor și cheltuielilor de către un organ special; introducerea capitației (impozit pe cap de familie) și abolirea diferitelor categorii de privilegiați fiscali exceptând boierimea și clerul; fixarea suprafeței de pământ

(arătură și islaz) pentru țărani clăcași, în funcție de numărul maximal de vite ai fiecărei familii. Prin stipularea dreptului absolut al marilor proprietari asupra unei treimi din pământ, țărani încetează să mai beneficieze de diversele drepturi de folosință urmând a deveni simpli chiriași, proprietari exclusiv asupra forței lor de muncă. Se impun clăcașilor, în afara dijmei, 12 zile de clacă pe rezerva proprietarului măsurate nu calendaristic, ci după norma de muncă fixată de Regulament și care nu se putea îndeplini decât în 2-3 zile. Proprietatea absolută, desființarea drepturilor de folosință și tocmele libere pentru prisoase (islaz pentru plusul de vite și plus de arătură pe bază de învoială nelegiferată) consacră procesul de transformare a domeniului feudal în proprietate de tip burghez și implicit apariția unei relații de producție incipient capitaliste. Regulamentele dând celor două principate o organizare aproape identică, și reprezentând interesele de clasă ale marii boierimi și totodată interesele politicii puterii protectoare, vor fi promulgate în Țara Românească la 1/13 iulie 1831 și în Moldova la 1/13 ianuarie 1832, și vor rămâne în vigoare, exceptând durata revoluției de la 1848, până în 1858.

1831

29 noiembrie Are loc prima ședință a Adunării Obștești a Țării Românești; în Moldova, prima ședință a Adunării Obștești are loc un an mai târziu, la 27 noiembrie.

1834

17/29 ianuarie Se semnează la Petersburg convenția ruso-turcă prin care Imperiul Otoman recunoaște Regulamentele Organice, care suferiseră, în cursul discuțiilor de confirmare, modificări importante eludând drepturile puterii suzerane prin transferarea lor indirectă puterii protectoare constant

preocupată de-a aservi complet principatele. Reducerea rolului milițiilor numai la asigurarea ordinii interne, sustragerea sudiților (locuitori ai principatelor aflați sub protecția unor puteri străine) judecării tribunalelor țării, dar mai ales articolul adițional: „în viitorime orice modificării ar voi să facă mai în urmă Domnul la Regulamentul organic nu se vor putea înființa și a se pune în lucrare decât după o înadins dezlegare a Înaltei Porți și cu primirea Curții Rosii” sunt măsurile care ilustrează politica reală a Imperiului țarist în țările române. „În mod excepțional” primii domnitori ai principatelor sunt numiți de semnatarii convenției.

22 martie/3 aprilie Sunt numiți „pe viață” de către Poartă, la propunerea Rusiei țariste, domnitorii Al. D. Ghica (1834-1842) în Țara Românească și Mihail Sturza (1834-1849) în Moldova. Perioada domniilor regulamentare incluzând și domnia alesului Gh. Bibescu (1842-1848) în Țara Românească va fi caracterizată prin amestecul brutal și permanent al puterii protectoare în viața politică și economico-administrativă a principatelor. Independent de gradul de obediență al domnitorilor, puterea protectoare va întreține și va agrava dificila acomodare cu regimul constituțional atât a puterii executive cât și a celei legislative, ceea ce va paraliza în mare măsură activitatea organelor centrale în vederea dezvoltării economice a principatelor și modernizării lor. Implicit se va contura și va lua proporții opoziția mai mult sau mai puțin precaută a domnitorilor și a marii boierimi implicată în activitatea politico-legislativă la adresa protectoratului abuziv. Ea se va manifesta și în rândul boierimii mici și mijlocii și al intelectualității în contextul revendicărilor burghezo-democratice ale acestora.

1838

noiembrie Partida națională din Adunarea Obștească a Țării Românești, condusă de I. Câmpineanu, care opusese o

înverșunată rezistență la votarea articolului adițional din Regulamentul Organic se întrunește în vederea redactării manifestului program Declarația de principii a partidei naționale sau Act de unire și independență; se consideră ilegale numirea ca domnitor a lui Al. Ghica și Regulamentul organic și se cere adoptarea unei noi constituții și unirea principatelor sub o domnie ereditară, vizându-se deopotrivă independența. Ion Cămpineanu, animator al Societății filarmonice al cărei scop, nemărturisit, era de-a milita pentru revendicări și reforme burghezo-liberale, va redacta și un proiect de constituție prevăzând între altele emanciparea clăcașilor fără împrumut și vot universal. Memoriile menite a aduce la cunoștința cercurilor politice franceze, engleze și otomane aceste deziderate vor urmări și un eventual sprijin prin care I. Cămpineanu să devină domnitor.

1840

Apar la Iași, sub direcția lui M. Kogălniceanu, „Dacia literară”, moment important în structurarea ideologiei pașoptiste, în promovarea culturii și literaturii naționale și „Arhiva românească”, prima publicație consacrată studiilor și documentelor istorice.

1842

În Dieta Transilvaniei se votează legea, nesancționată, care prevedea introducerea progresivă, într-un interval de 10 ani, a limbii maghiare ca limbă oficială a Transilvaniei, măsură care atrage protestele românilor și ale sașilor.

1844

9/21 ianuarie – 29 octombrie/10 noiembrie Apare la Iași

hebdomadarul „Propășirea” („Foaie Științifică și Literară”), editat de M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Ion Ghica și P. Balș, în care publică N. Bălcescu Puterea armată și arta militară de la fondarea principatului Țării Românești și până acum.

1845

Apare la București, până în 1851, „Magazin istoric pentru Dacia” sub direcția lui Aug. T. Laurian și N. Bălcescu.

1846

1846-1847 Se încheie o convenție între Țara Românească și Moldova privitoare la desființarea vămii dintre ele, care intră în vigoare la 1 ianuarie 1848.

1848

Se desfășoară revoluția română parte integrantă a marelui seism politic care a zguduit continentul de la Paris la Iași și București („primăvara popoarelor”).

februarie-martie La Paris în cadrul mai multor ședințe comune revoluționari munteni și moldoveni între care N. Bălcescu,

D. Golescu-Negru, I. Alecsandri și V. Mălinescu vor stabili un program comun de luptă, în esență burghezo-democratic, și desfășurarea simultană a revoluției în ambele principate. Aceste deziderate nu se vor împlini, prin măsurile autorităților, revoluționarii moldoveni nereușind să ajungă în timp util la Iași. Revoluționarii munteni vor acționa și în vederea stabilirii unor posibilități de colaborare cu mișcarea revoluționară din Transilvania.

27 martie/8 aprilie -29 martie/10 aprilie Începe revoluția română. După difuzarea de către revoluționari a unui manifest-apel are loc la Iași, cu asentimentul domnitorului M. Sturdza, o adunare populară care hotărăște redactarea de către un comitet din sânul adunării a unei petiții urmând a fi înaintată Domnitorului. Petiția proclamațiune. a boierilor și notabililor moldoveni, redactată de V. Alecsandri, deși moderat liberală, va fi numai parțial acceptată de Domnitor care, în seara zilei de 28 martie/10 aprilie, va reprimă armat revolta. Unii conducători ai revoluției vor fi arestați și exilați: M. C. Epureanu, Al. I. Cuza etc., alții se vor expatria. Activitatea revoluționarilor moldoveni va continua și în țară și în emigrație mult radicalizată. Mișcări țărănești ca ecou al revoluției vor frământa Moldova mult timp după înăbușirea acesteia.

3/15-5/17 mai Precedată de o succesiune de proclamații și de o adunare pregătitoare (Blaj, 18/30 aprilie) are loc Marea Adunare de la Blaj, pe Câmpia Libertății; 40 000 de participanți adoptă cele 16 articole ale programului social și politic al revoluției din Transilvania. Se protestează vehement împotriva art. 7 din proiectul de constituție maghiară revoluționară, care prevedea încorporarea Transilvaniei în Ungaria. Două delegații urmau să prezinte doleanțele românilor Curții din Viena și dietei principatului Transilvaniei. Alături de tribunii cauzei românilor din Transilvania Simion Bărnuțiu, Gh. Barițiu, Al. Papiu-Ilarian. T. Cipariu, I. Buteanu, Avram Iancu, Andrei Șaguna etc. participă la adunare revoluționari munteni și moldoveni. Concomitent cu Marea Adunare de la Blaj are loc prima adunare de la Lugoj (4/16 mai-5/17 mai) formulând revendicările naționale ale românilor din vestul Transilvaniei, radicalizate ulterior (la congresul de la Timișoara, 13/25 iunie și a doua adunare populară de la Lugoj, 15/27 iunie).

17/29 mai Ignorând voința populației românești majoritare în Transilvania, dieta din Cluj votează încorporarea

principatului Transilvaniei în Ungaria (vot sancționat de împăratul Ferdinand I la 29 mai/10 iunie), ceea ce provoacă încordarea relațiilor dintre revoluționarii români și cei maghiari.

9/21 iunie Adunarea de la Islaz. Ion Heliade-Rădulescu citește proclamația reprezentând proiectul unei constituții liberale înaintate. Se formează un guvern provizoriu. Adunarea marchează începutul revoluției în Țara Românească. Minuțios pregătită, începând încă din martie, de un comitet revoluționar, ulterior lărgit prin revenirea revoluționarilor munteni de la Paris, comitet care va adopta proclamația către popor și va fixa programul și măsurile organizatorice în vederea unei optime desfășurări a acțiunii, revoluția trebuia să izbucnească simultan (la 9/21 iunie) la București, la Telega în județul Prahova, la Islaz în județul Romanați și la Ocnele Mari în județul Vâlcea. Măsurile pentru preîntâmpinarea revoluției luate de autorități vor zădărnici perfectă simultaneitate a acțiunilor, ceea ce nu va afecta desfășurarea cu succes a mișcării care se va bucura de adeziunea maselor populare și a unei însemnate părți a armatei.

11/23 iunie Se declanșează revoluția la București. Domnitorul Gheorghe Bibescu semnează constituția revoluționară și recunoaște guvernul provizoriu revoluționar de la București. Protestul la adresa noii constituții și a noului regim instituit la București, urmat de retragerea din capitală a consulului țarist, îl determină să abdice și la rândul său să părăsească țara (13/25 iunie). Poarta, unde comitetul revoluționar avea un abil ambasador în persoana lui I. Ghica, va adopta o atitudine de expectativă față de desfășurarea evenimentelor din Țara Românească.

14/26 iunie Un prim complot având în frunte pe mitropolitul Neofit, merit a restabili vechile rânduieli, eșuează. Se constituie guvernul provizoriu, din care fac parte: mitropolitul Neofit, I. Heliade-Rădulescu, Șt. Golescu, Chr. Tell, Gh. Magheru, Gh. Scurtu, I. Câmpineanu, C. V. Filipescu,

Ion Voinescu II, Nicolae Bălcescu, A. G. Golescu-Negru, C. A. Rosetti și I. C.

Brătianu și care avea să conducă Țara Românească timp de trei luni, dând curs celor mai urgente măsuri prevăzute în constituția liberală. Se iau măsuri în vederea reorganizării armatei permanente și organizării gărzilor naționale și trupelor neregulate.

19 iunie/1 iulie Trupele țariste concentrate încă din februarie pe malul stâng al Prutului pătrund în Moldova.

19/31 iulie Suleiman pașa cu o oaste de 20 000 de ostași trece Dunărea. Influențat de deplina adeziune a maselor la schimbările survenite în viața politică a țării, Suleiman pașa va angaja tratative cu noile autorități.

2/14-16/28 septembrie Are loc a treia adunare de la Blaj, impusă de situația creată românilor prin anularea de către Curtea din Viena a tuturor cuceririlor revoluției maghiare. În efortul de-a se reorganiza militar spre a rezista Habsburgilor, guvernul și Camera revoluționară maghiară continuă a nesocoti, a sfida chiar, drepturile naționale și sociale ale altor naționalități.

Românii își reafirmă doleanțele naționale și sociale. Adunarea recunoaște ca suzerană în principatul Transilvaniei numai Curtea din Viena (care va dovedi de altfel cu ocazia ocupării Transilvaniei de către armatele imperiale, în noiembrie, că nu e dispusă să țină seama de revendicările naționale ale românilor). Se va forma o armată țărănească organizată pe legiuni, care va trece la lupta împotriva administrației maghiare și a gărzilor nobilimii.

13/25 septembrie în urma intrării în București a trupelor conduse de Fuad efendi (la intervenția cabinetului de la Petersburg, Suleiman pașa fusese revocat și poziția Porții se radicalizase), revoluția este lichidată. Capii revoluției se văd siliți să părăsească țara. Se vor organiza în emigrație și

vor susține o intensă activitate menită să atragă atenția Europei asupra situației principatelor.

15/27 septembrie Trupele țariste sub comanda lui A. N. Luders trec Milcovul și pătrund în Muntenia.

1849

ianuarie-iulie Moții conduși de Avram Iancu vor rezista eroic în fața armatelor revoluționare maghiare care reocupând Transilvania și Banatul dezlănțuiseră o sângeroasă campanie de represalii împotriva românilor. Intrarea trupelor țariste în Transilvania și Ungaria (iunie) va marca începutul ofensivei contrarevoluționare și o tardivă alianță între Avram Iancu și guvernul maghiar (iulie) mijlocită de Bălcescu nu va mai putea modifica cursul evenimentelor.

19 aprilie/1 mai Se semnează la Balta-Liman convenția ruso-turcă consemnând pe plan politic internațional înăbușirea revoluțiilor din principatele române și prevăzând: numirea Domnitorilor de către sultan pe 7 ani (Barbu Dimitrie Știrbei în Muntenia și Grigore Alex. Ghica în Moldova);

dizolvarea Obșteștilor Adunări și înlocuirea lor prin Divanuri legislative compuse nu numai din membri de drept, ci și din membri numiți de Domnitor; menținerea principatelor sub ocupație țaristă, în scopul împiedicării oricărei mișcări insurecționale (ocupația avea să dureze trei ani, pe cheltuielile principatelor – 42000000 ruble aur); se prevede înființarea unor comisii speciale însărcinate cu revizuirea Regulamentelor organice în sensul ameliorării situației care generase revoluția; se indică celor doi Domnitori ai principatelor să ia măsuri în vederea reglementării legislative a raporturilor dintre boieri și țărani.

1853

21 iunie/3 iulie Fără a fi declarat război Porții armatele țariste trec Prutul declanșând Războiul Crimeei, conflict între Imperiul otoman, Franța și Anglia de o parte, și Rusia țaristă de alta, pentru avantaje economice și politice în Orient și în sud-estul Europei. De schimbarea echilibrului de forțe pe care se spera să-o antreneze conflagrația se leagă intensificarea activității politico-diplomatice a revoluționarilor români exilați, menită să contribuie, alături de generala mișcare unionistă care cuprinsese principatele, la crearea climatului favorabil realizării statului național român modern.

1854

aprilie-septembrie După o serie de acțiuni diplomatice ale marilor puteri, menite să determine Curtea imperială rusă să evacueze principatele, armatele austro-turce ocupă Muntenia și Moldova.

Politica Austriei habsburgice în perioada ocupației (1854-1857) va ilustra intenția de-a transforma o stare vremelnică într-o luare în stăpânire statornică.

1855

1/13 octombrie Apare ziarul unionist „Steaua Dunării”, editat de M. Kogălniceanu și reprezentând principala tribună pentru susținerea campaniei în favoarea autonomiei și unirii principatelor.

1856

13/25 februarie -18/30 martie Se desfășoară lucrările Congresului de pace de la Paris, ca încheiere a Războiului Crimeei. În privința principatelor române se stipulează: suprimarea protectoratului rusesc, menținerea suzeranității otomane, punerea principatelor sub garanția puterilor europene (Franța, Anglia, Austria, Prusia, Rusia, Turcia și Sardinia); se decide convocarea Adunărilor sau Divanurilor ad-hoc, cu o componență care să reflecte cât mai exact interesele tuturor claselor sociale, chemate să se pronunțe asupra viitoarei organizări a principatelor; se instituie o comisie a puterilor, cu sarcina de a ancheta situația din principate și a propune bazele viitoarei organizări;

se recomandă în mod special studierea reglementării relațiilor agrare; se decide ca armatele austriece să părăsească principatele; se stipulează restituirea către Moldova a județelor Cahul, Bolgrad și Ismail. Congresul proclamă neutralitatea Mării Negre și libera navigație pe Dunăre; se hotărăște crearea unei comisii permanente alcătuită din reprezentanți ai statelor riverane Würtemberg, Bavaria, Austria și Turcia și comisari ai principatelor Moldova, Țara Românească și Serbia, cu atribuția de a elabora un regulament de navigație și de poliție fluvială și de a dispune și executa lucrări necesare navigației; la intervenția statelor neriverane se creează o comisie europeană provizorie (după doi ani atribuțiile ei urmând a fi preluate de comisia statelor riverane) formată din reprezentanții puterilor semnatare ale tratatului, numai cu atribuții tehnice și anume a face navigabile gurile Dunării de la Isaccea la Marea Neagră. În timpul Congresului s-au primit din principate memorii de protest împotriva menținerii suzeranității turcești și a neluării în considerație a dezideratului unirii, care constituise unul din subiectele preliminarilor de pace.

17 iulie Poarta, cu asentimentul Austriei, numește pe Th. Balș, apoi de la 17 februarie/1 martie 1857 pe N. C. Vogoride, caimacami ai Moldovei și pe Al. Ghica caimacam al Țării

Românești. Se spera ca aceștia îndeaproape influențați de cele două puteri să stăvilească valul unionist care cuprinsese principatele.

1857

Autoritățile turcești concesionează unei companii engleze construirea liniei ferate Cernavodă- Constanța.

6/18 februarie Apare la București ziarul unionist „Concordia” redactat de C. A. Crețulescu, organul oficios al mișcării unioniste.

iunie-iulie Se întorc din exil, în urma unui decret de amnistie, revoluționarii de la 1848 care vor contribui la perfectarea organizării și intensificarea mișcării unioniste.

23 iulie/4 august În urma alegerilor pentru Divanul ad-hoc al Moldovei, falsificate de caimacamul Vogoride cu complicitate turco-austriacă, la care, în semn de protest, unioniștii nu participă, Franța, Rusia, Prusia și Sardinia decid ruperea relațiilor diplomatice cu Turcia, care refuza anularea alegerilor.

25 iulie/6 august – 28 iulie/9 august Întâlnirea, la Osborne, între Napoleon III și Regina Victoria se finalizează printr-un compromis: Anglia, care susținuse Turcia, consimte la anularea alegerilor din Moldova, iar Franța renunță de a mai sprijini realizarea completă și imediată a unirii.

9/21 august Sub direcția lui C. A. Rosetti apare ziarul „Românul”, principala tribună de luptă a partidei naționale din principate.

12/24 august Sub presiunea celorlalte puteri, Turcia anulează alegerile pentru Divanul ad-hoc al Moldovei; noile alegeri au

drept rezultat o zdrobitoare majoritate unionistă.

22 septembrie/4 octombrie -21 decembrie/2 ianuarie 1858 în Moldova, 30 septembrie/12 octombrie -10/22 decembrie în Țara Românească se desfășoară lucrările Divanurilor (Adunărilor) ad-hoc, încheiate cu rezoluții similare, care reclamă: autonomia și neutralitatea principatelor sub garanția colectivă a celor 7 puteri, unirea lor într-un stat cu numele România, domn ereditar dintr-o familie domnitoare europeană, Adunare reprezentativă. Se exprimă dorința de a reuni cele două Adunări consultative, cele mai democratice reprezentative din Europa la acea dată, într-o singură Adunare Constituantă. Cu acordul puterilor, Adunările vor fi dizolvate printr-un firman turcesc.

1858

10/22 mai -7/19 august Se desfășoară la Paris lucrările Conferinței reprezentanților celor 7 puteri privitoare la reglementarea, prin Convenția de la Paris, a situației principatelor, care se încheie printr-un compromis între puteri. Principatele vor purta titulatura de Principatele Unite ale Țării Românești și Moldovei, având fiecare Domnitor pământean ales, guvern și Adunare legislativă proprie; o Comisie Centrală pentru elaborarea legilor de interes comun și Curtea de Casație (supremă instanță judiciară) a ambelor principate vor avea sediul la Focșani; monopolurile, titlurile și privilegiile boierilor vor fi abolite (cum de altfel statuaseră chiar ei în Adunările ad-hoc); se instituie responsabilitatea ministerială și este fixată modalitatea alegerii deputaților pe baza unui cens foarte ridicat; se recomandă elaborarea unei noi reglementări legislative a relațiilor dintre proprietari și țărani.

Conferința va respinge Regulamentul de navigație și poliție fluvială elaborat, conform hotărârii Tratatului de la Paris,

de comisia statelor riverane, în fapt de Imperiul austriac, care prin prevederile sale afecta principiul liberei navigații pe Dunăre asigurând Imperiului habsburgic deplina supremație pe întregul curs al fluviului. În consecință nu se va admite nici dizolvarea Comisiei europene – prorogată pe câte un an până în 1866, apoi pe 5 ani până în 1871 – Comisia europeană căreia i se va lărgi competența constituind în fața tendințelor Imperiului habsburgic garanția reală a liberei navigații pe Dunăre.

1859

24 ianuarie/5 februarie Adunarea electivă din Țara Românească, sub presiunea minorității liberale și a maselor populare (se apreciașe că nici un text din Convenție nu era incompatibil cu dubla elecțiune a șefului puterii executive), proclamă în unanimitate ca Domnitor al Țării Românești pe Alexandru Ioan Cuza, ales, tot în unanimitate, Domnitor al Moldovei la 5/17 ianuarie. În etapa imediat următoare se vor depune eforturi susținute atât pe plan intern cât și extern în vederea desăvârșirii unirii, a înfăptuirii statului unificat administrativ și a modernizării tuturor sectoarelor vieții publice. O deosebită atenție se va acorda organizării armatei.

26 martie/7 aprilie -25 august/6 septembrie Puse în fața faptului împlinit, puterile garante întrunite în conferință la Paris recunosc dubla alegere a lui Al. I. Cuza.

29 aprilie-11 iulie Se desfășoară războiul franco-piemontez-austriac, de care își leagă mari speranțe popoarele din sud-estul Europei în problema emancipării naționale. În Principatele Unite Al. I. Cuza, cu concursul liberalilor radicali, acționează. în vederea obținerii independenței și chiar a eliberării provinciilor românești din Imperiul austriac.

1860

8/20 octombrie împăratul Austriei Franz Iosif I promulgă actul cunoscut sub numele de Diploma din octombrie, prin care se instituie guvernarea constituțională și se acordă Transilvaniei statut autonom în cadrul Imperiului habsburgic.

1861

23 octombrie/4 noiembrie Ia ființă la Sibiu Asociația Transilvană pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) care va juca un rol de prim ordin în viața culturală și în lupta de eliberare națională a românilor din Transilvania.

20 noiembrie/2 decembrie Sublima Poartă recunoaște unirea politico-administrativă a Principatelor, rezultat al eforturilor tinerei diplomații românești sub directa conducere a domnitorului în vederea desăvârșirii unirii personale. La sugestia Austriei recunoașterea se limitează la durata domniei lui Al. I. Cuza. Firmanul suspendă Comisia Centrală de la Focșani și prevede posibilitatea înlocuirii ei cu o a doua Adunare legislativă, Senatul.

1862

22 ianuarie/3 februarie – 24 iunie/6 iulie Primul guvern unitar român, prezidat de conservatorul Barbu Catargiu.

24 ianuarie/5 februarie Se deschid lucrările primului parlament al Principatelor Unite, în prezența căruia Alex. I. Cuza proclamă unirea definitivă a Principatelor, cu capitala la București. Adunarea, conform stipulațiilor electorale din Convenția de la Paris, preponderent conservatoare, va duce o politică ostilă reformelor Domnitorului, în special celei agrare, în conjunctura în care liberalii, divizați, nu puteau

constitui o contrapondere eficientă. Ea va vota, în iunie 1862, un proiect de lege agrară ultrareacționar, inspirat dintr-unul similar elaborat de Comisia de la Focșani în 1860 și nesancționat nici atunci de Domnitor. Liberalii, al căror proiect de reformă fusese respins de Adunare, vor recurge la organizarea unor mișcări revendicative țărănești.

24 iunie/6 iulie – 11/23 octombrie 1863 în urma asasinării lui Barbu Catargiu se instaurează guvernul prezidat de liberalul moderat N. Kretzulescu. Fostul prim-ministru se situase pe poziții social-politice ostile reformelor liberale și se bucurase de o mare influență în rândul cercurilor conservatoare.

1803

3/15 iulie – 17/29 octombrie 1864 Se reunește la Sibiu Dieta Transilvaniei, în care, prin abținerea ungarilor, pentru întâia oară, românii dețin majoritatea, și care va vota legea egalei îndreptățiri a populației române și pe cea privitoare la folosirea limbii române în viața publică.

toamna Ia ființă la Iași Societatea literară *Junimea*, din inițiativa lui Titu Maiorescu, V. Pogor, Theodor Rosetti și P. D. Carp.

11/23 octombrie – 26 ianuarie/7 februarie 1865 Guvern prezidat de M. Kogălniceanu, liberal democrat și independent, care va seconda pe Alex. Ioan Cuza în perioada cea mai fertilă în realizări social-economice din cursul domniei sale.

decembrie Se votează legea privind secularizarea averilor mănăstirești, care prevede trecerea în proprietatea statului român a bunurilor mănăstirești atât închinatelor cât și neînchinatelor; aveau să intre în patrimoniul național moșii reprezentând peste un sfert din teritoriul țării, în schimbul unei despăgubiri care n-a mai fost plătită niciodată.

1864

16/28 martie M. Kogălniceanu prezintă proiectul legii rurale, pe care, contrar uzanțelor, îl publică și în „Monitorul oficial”, dându-i astfel o largă publicitate. După discutarea lui în secții, Adunarea legislativă va da vot de blam guvernului, dar Domnitorul nu va aproba demisia cabinetului Kogălniceanu, decis fiind să recurgă la lovitura de stat.

15/27 aprilie M. Kogălniceanu supune Adunării un proiect de lege electorală care comporta o de mult dorită de Domnitor lărgire a bazei electorale și implicit o modificare în sens democratic a componenței social-politice a Adunării.

2/14 mai Cuza dizolvă Adunarea legislativă. La proclamația dată cu acest prilej Domnitorul anexează textul unui proiect de constituție: Statut dezvoltând Convenția de la Paris sau Act adițional la Convenția din 7/19 august 1858, pentru care obținuse în prealabil acordul puterilor garante. Dacă pe plan intern lovitura de stat va avea consecințe pozitive – crearea premiselor unei mai intense angajări pe calea modernizării multilaterale punându-se capăt dominației politice conservatoare-și negative – consfințirea domniei autoritare, nici înainte, nici după lovitura de stat Domnitorul necăutând să-și lărgască baza politică și afectarea libertăților publice – pe plan extern ea va consolida poziția de autonomie a țării, marile puteri fiind puse pentru a doua oară în fața faptului împlinit și implicit a recunoașterii lui. Măsura constituia soluția Domnitorului la criza politică declanșată în fapt aproape de la începutul guvernării sale. Promotor al reformei agrare și lărgirii bazei electorale, dar situându-se în alte privințe pe poziții liberal moderate printr-o mai justă apreciere a conjuncturii politice interne și internaționale, Domnitorul colaborase totuși atât cu conservatorii cât și cu liberalii radicali. Domnia excesiv autoritară instituită ulterior loviturii de stat va aliena

pentru totdeauna nu numai relația cu principalele fracțiuni politice din țară dar și cu conservatorii și liberalii moderați ca M. Kogălniceanu, care consideraseră lovitura de stat doar ca pe o etapă necesară soluționării principalelor probleme cu care era confruntată țara.

10/22 – 14/26 mai Are loc plebiscitul pentru aprobarea Statutului, opera personală a lui Al. I. Cuza, convins că țara nu era încă pregătită pentru regimul constituțional parlamentar, și a noii legi electorale. Statutul modifica dispozițiile Convenției de la Paris în sensul extinderii drepturilor puterii executive în detrimentul celei legislative. Puterea legislativă era exercitată de Adunarea legislativă, Senat și Domnitor, care avea doar el inițiativa legilor, elaborarea lor fiind încredințată Consiliului de Stat, organ consultativ al Domnitorului; Senatul sau Corpul ponderator era format din 9 membri de drept și 64 numiți; responsabilitatea guvernului față de Parlament era desființată. Legea electorală dădea posibilitatea participării la viața politică mai ales a burgheziei mici și mijlocii, prin statuarea a două colegii teritoriale, unul pentru județe, altul pentru orașe; legea prevedea, înlăuntrul fiecărui colegiu, două categorii de alegători, alegătorii primari, cu un cens foarte scăzut (48 lei), și alegătorii direcți, aleși de cei dintâi, care la rândul lor îi alegeau pe deputați; eligibilii trebuiau să îndeplinească condiția de a ști carte, restricție importantă în epocă.

16/28 iunie Cu prilejul călătoriei lui Alexandru Ioan Cuza la Constantinopol se semnează Actul adițional la Convenția din 7/19 august 1858, în care se stipulează dreptul principatelor de a-și modifica legile de administrație internă fără aprobarea puterilor.

14/26 august Alex. Ioan Cuza promulgă prin decret Legea rurală prin care se legifera desființarea clăcii și a celorlalte servituți feudale în schimbul unei despăgubiri acordate proprietarilor de moșii în decurs de 15 ani (despăgubire care

nu reprezenta, ca în cazul unei împrăștiării, prețul pământului, ci prețul capitalizat al prestațiilor feudale) și trecerea în stăpânirea țăranilor a unor însemnate suprafețe de pământ, corespunzătoare diferitelor categorii de săteni; în urma aplicării acestei legi au fost împrăștiți 463 544 de țărani care au primit 1810311 ha din moșiile particulare și ale statului. Legea a reprezentat cea mai importantă reformă social-economică din secolul XIX pe linia transformării capitaliste a agriculturii; oportunitatea ei va fi acceptată chiar de conservatori, a căror atitudine retrogradă reclamase intervenția repetată în problemă a înseși marilor puteri și care, pe de altă parte, vedeau în ea și sursa unor viitoare avantaje ale moșierimii; într-adevăr noua reglementare a raporturilor agrare atribuia prea puțin pământ de hrană țăranilor, suprafața prevăzută nedepășind decât neglijabil pe cea acordată în folosință de legiuirile anterioare; prin fracționare aceste loturi se vor pulveriza într-o generație; vechiul drept de folosință a pământului de către însurăței și valizi neîmprăștiți era desființat (aceștia urmând conform legii să fie împrăștiți); nereglementându-se devălmășia obligatorie a pășunilor, ci comasarea și delimitarea acestora pentru împărțirea lor între locuitorii aceluiași sat, aceștia le transformă în terenuri de cultură, ceea ce avea să ducă la necesitatea, pentru săteni, de a apela la învoieli libere și pentru pășune; aceste lacune și deficiențe ale reformei agrare atrag necesitatea legiferării tocmelilor agricole, căci învoiala liberă, prevăzută de lege, dădea naștere la abuzuri; Kogălniceanu simțind nevoia unei reglementări, în spiritul legiuirii lui Grigore Ghica, va dispune supravegherea tocmelilor de către administrație.

1865

26 ianuarie/7 februarie – 14/26 iunie Guvern C. Bosianu, constituit după demisia cabinetului Kogălniceanu.

5 iunie Iosif Vulcan fondează la Pesta revista literară și enciclopedică „*Familia*” care din 1880 va apărea la Oradea.

20 august/1 septembrie Se promulgă decretul imperial de închidere a Dietei din Sibiu și de anulare a legislației elaborate de aceasta în perioada 1863-1864; la 8/20 noiembrie se deschide la Cluj noua Dietă a Transilvaniei în care nobilimea maghiară își asigurase o situație preponderentă și care va vota la 24 noiembrie/6 decembrie încorporarea Transilvaniei în Ungaria.

1866

1866-1868 Criza europeană provocată de creșterea puterii Prusiei și de declinul Imperiului austriac (războiul austro-prusian și austro-italian din iunie-iulie) constituie conjunctura prielnică intensificării luptei de eliberare națională. Liberalii radicali, cu asentimentul Domnitorului Carol, consideră situația propice pentru o intervenție militară în provinciile românești din Imperiul habsburgic, pe fondul unor răscoale ale românilor de acolo. Dar, cu tot ajutorul acordat de România luptei de eliberare a maghiarilor și în ciuda tratativelor duse cu ei la București, aceștia refuză constant să cadă de acord fie și asupra autonomiei Transilvaniei. Conjunctura se arată favorabilă și obținerii independenței, vizându-se unirea eventuală a popoarelor din zonă într-o confederație balcanică, dar cu marcate rezerve din partea românească, care privea cu aprehensiune o schimbare a echilibrului existent între cele două imperii din Orientul Europei. În timpul guvernărilor liberale și conservatoare din deceniul următor se va duce o politică de stimulare a focarelor de agitație din Imperiul otoman, frunțașii mișcării de eliberare a bulgarilor pregătind o eventuală insurecție pe teritoriul României.

11/23 februarie Alexandru Ioan Cuza este silit să abdice. Se

institue o locotenență domnească formată din N. Golescu, Lascăr Catargiu și N. Haralambie, care va numi un guvern provizoriu.

11/23 februarie-10/22 mai Guvern I. Ghica – intern D. Ghica – externe I. Ghica – finanțe D. A. Sturdza P. Mavrogheni justiție I. Cantacuzino culte C. A. Rosetti război D. Lecca lucrări publice D. A. Sturdza

Cuza se autoexilează la Viena, apoi la Florența și moare la Heidelberg în 1873. Detronarea lui fusese determinată în principal de doi factori: 1. opoziția grupărilor conservatoare și radical liberale coalizate („monstruoasa coaliție”, a cărei platformă politică începând din 1860 era răsturnarea guvernelor moderate ale lui Cuza apoi, de la sfârșitul lui 1862, când se încheie alianța propriu-zisă, înlăturarea Domnitorului, înlocuirea lui cu un principe străin și restaurarea regimului constituțional, făcea și o intensă propagandă externă pentru obținerea acordului puterilor garante la perpetuarea Unirii după eliminarea lui Al. I. Cuza; cât de riscantă era înlăturarea Domnitorului se vede între altele din velleitățile Porții la o intervenție militară și din reactualizarea unui proiect mai vechi al lui Napoleon III, care oferea Austriei Principatele în schimbul Veneției). 2. criza regimului personal instituit prin lovitura de stat, manifestată prin opoziția crescândă a Adunărilor legiuitoare la ingerințele puterii executive.

26 februarie/10 martie – 1/13 aprilie Au loc lucrările Conferinței din Paris a celor șapte puteri garante privitoare la problema Principatelor, cărora le este recunoscută unirea și după încetarea guvernării lui Alex. I. Cuza, precum și dreptul de a alege un principe străin dintr-o dinastie europeană.

28 februarie/12 martie Adunările votează proiectul de organizare a gărzii civice, în scopul menținerii ordinii; garda urma să fie formată din locuitori ai orașelor, între 20 și 40 de ani, neieșiți la sorți pentru armata permanentă.

18/30 martie Este promulgată legea tocmelilor agricole (proiectată în termeni mai favorabili țăranilor, încă din ultimele luni ale guvernării lui Cuza). Se prevedea că toate tocmelile agricole trebuie legalizate de autoritățile comunale; neînțelegerile provenite din neîndeplinirea contractelor de lucrări agricole erau scoase de sub prevederile dreptului comun, legea stabilind ca ele să fie judecate de consiliul comunal, care avea și datoria de a-și pune imediat în aplicare hotărârile, putând recurge la sprijinul vătășeilor și al dorobanților. Legea îi obliga pe țărani să respecte învoielile contractate liber, însă sub constrângerea economică creată de insuficiențele împrumutării, și avea în esență menirea să le asigure marilor proprietari mâna de lucru necesară, în această fază de tranziție precipitată de la relațiile feudale la cele capitaliste.

1/13 aprilie Se constituie la București, din inițiativa lui C. A. Rosetti, Societatea Literară Română, for cultural panromânesc cu misiunea de a fixa ortografia și de a elabora o gramatică și un dicționar.

2/14-8/20 aprilie Se desfășoară plebiscitul pentru alegerea prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen pe tronul României.

28 aprilie/10 mai își începe activitatea noua Adunare legislativă (devenită ulterior Constituantă), majoritar conservatoare din cauza disensiunilor dintre principalele grupări liberale: moderații care sprijiniseră domnia lui Cuza și care vor fi împiedicați de toate grupările politice să intre în Adunare, moderații munteni grupați în jurul lui Ion Ghica, fracțiunea liberă și independentă din Moldova condusă de N. Ionescu și liberalii radicali grupați în jurul lui Ion Brătianu și C. A. Rosetti. Adunarea va aproba alegerea lui Carol de Hohenzollern consacrată prin plebiscit. Christian Tell, I. Heliade-Rădulescu, N. Ionescu ș.a. se opun, preconizând o domnie pământească.

10/22 mai Domnitorul Principatelor Unite, Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, Carol I, depune jurământ de Domnitor constituțional în fața Adunării deputaților, a locotenenței domnești și a guvernului provizoriu. Se înfăptuia astfel un mai vechi deziderat, formulat și în Adunările ad-hoc, dictat de necesitatea de a impune și consolida existența politică a Principatelor pe plan internațional.

11/23 mai -14/26 iulie Guvern de coaliție L. Catargiu

interne L. Catargiu

externe P. Mavrogheni

finanțe I. C. Brătianu

justiție I. Cantacuzino

culțe C. A. Rosetti

război I. Gr. Ghica

lucrări publice D. A. Sturdza

1/13 iulie Se promulgă noua Constituție a României (în vigoare cu modificări -1879, 1884, 1917 – până în 1923); în virtutea ei statul ia oficial numele de România cu steagul albastru-galben-roșu; se instituie regimul monarhiei constituționale fără a se menționa dependența de Imperiul otoman;. Domnitorul, șef al puterii executive și al armatei, e socotit inviolabil (nonresponsabil), responsabilitatea revenind miniștrilor numiți de el, și deține drept de veto absolut în sancționarea legilor votate în prealabil de parlamentul alcătuit din Adunare și Senat; patru colegii censitare, primele două exclusiv moșierești, aleg Adunarea și două colegii, deosebite de primele, Senatul (doar 0,7% din populația țării figurând în rândul alegătorilor); se consfințesc: inviolabilitatea proprietății private, libertățile cetățenești, libertatea presei și a întrunirilor politice. Constituția avea la bază un proiect al cărui model era constituția belgiană în vigoare, la acea dată cea mai liberală constituție din Europa. Proiectul prevăzând o singură Adunare legislativă aleasă de trei colegii censitare și drept de veto suspensiv pentru Domnitor, va întâmpina o puternică opoziție conservatoare. Neînțelegerile pe marginea proiectului duc la constituirea unui „comitet compromisoriu”. Conservatorii reușesc să impună sistemul bicameral, dorit și de Domnitor și de puteri, și dreptul de veto absolut (de care de altfel Carol nu se va folosi niciodată), liberalii – largile libertăți individuale. Legea electorală era inclusă în Constituție pentru a nu putea fi modificată de Adunările ordinare, ci numai de o Constituantă. Liberalii mai obțin dreptul exclusiv al Adunării de-a vota bugetul. Sistemul electivității magistraturii este respins dar și inamovibilitatea magistraților. Articolul 7 din proiect, prevăzând că religia nu constituie un obstacol la naturalizare iar împământeniții se pot bucura de drepturi politice, întâmpină din motive economice opoziția Adunării și se votează o nouă redactare a articolului prevăzând că numai străinii de rituri creștine pot dobândi împământenirea. Cu tot ascendentul

politic acordat marii proprietăți funciare, Constituția din 1866 este o constituție esențialmente burgheză, întemeindu-se pe principiile proclamate de Revoluția Franceză. Regimul parlamentar astfel instituit intră în categoria sistemelor reprezentative parlamentare bazate pe preponderența guvernului, adică a puterii executive asupra celei legislative. Regele dispunea de formarea guvernului și de dizolvarea Adunărilor iar guvernul, prin ingerințe în alegeri, obținea Adunări majoritar guvernamentale, simple organe de ratificare a activității legislative a acestuia; soarta guvernului depindea de Domnitor, de la care primea puterea și care singur putea să i-o retragă devenind astfel arbitru al luptei dintre partide. Totuși mecanismul nu funcționa după bunul plac al șefului statului, măsurile pe care le lua depinzând și de presiunea crescândă a forțelor de opoziție

– aici rezidă explicația reală a manifestărilor antidinastice ale unor grupări politice ținute prea mult timp departe de putere

-, marea libertate a presei și a întrunirilor permițându-i să sondeze opinia publică și să sesizeze momentul în care era necesar să desemneze un nou șef de guvern.

15/27 iulie -28 februarie/12 martie 1867

Guvern de coaliție I. Ghica

interne I. Ghica

externe Gh. Știrbei

finanțe P. Mavrogheni

justiție I. Cantacuzino

culte C. A. Rosetti; I. Strat

război Ion Gr. Ghica; N. Haralambie; Th. Gherghel

lucrări publice D. A. Sturdza

7/19 august Concesionarea liniei ferate București-Giurgiu
companiei engleze John Trevor Barclay – John Stainforth.

11/23 octombrie Firman al Porții de investitură a lui Carol I,
prin care Turcia recunoaște unirea definitivă a Principatelor
și recomandă chiar ereditatea tronului.

1867

februarie în urma înțelegem de la hotelul Concordia între
liberalii radicali, liberalii fracționiști independenți și
liberalii moderați grupați în jurul lui M. Kogălniceanu se
constituie coaliția – dominată de liberalii radicali – Care va
răsturna guvernul I. Ghica și va deține puterea sub trei
guverne liberale. Liberalii radicali – gruparea cea mai
unitară, organizată și disciplinată, pe cale de a deveni un
partid puternic, pregătit pentru conducere – constituiseră la
București Societatea Amicii Constituțiunii, al cărei Comitet
politic central coordona activitatea a numeroase comitete
județene și locale și asociații secrete de tip revoluționar în
tradiția mazziniană și carbonară, recurgând la agitația
politică de masă și la presiunea populară asupra puterii.
Programul lor politic de perspectivă preconiza, explicit sau
nu: trecerea către o agricultură de tip capitalist, nu numai
în ce privește relațiile, ci și prin organizarea ei modernă
(investiții, modernizare tehnică, irigații etc.) pentru a
asigura țărănimii statutul de pătură socială cu o pondere
politică pe măsura rolului ei economic real, abolirea legii
tocmelilor agricole și a arendășiei, reducerea fiscalității

excesive, constituirea de credite pentru țărani pentru a-i sustrage exploatării uzurare, consolidarea și extinderea micii proprietăți, răspândirea învățământului elementar și profesional la sate, ridicarea nivelului sanitar în vederea creșterii demografice a țărănimii – toate aceste măsuri urmărind consolidarea statului Român modern și salvagardarea națiunii în ansamblul ei; sprijinirea printr-o politică protecționistă a dezvoltării industriei, comerțului și institutelor de credit naționale opunându-se ideii de dezvoltare naturală preconizată de conservatori, și celei a liberului-schimb, posibil numai între țări cu o dezvoltare economică de același grad. Această politică economică va favoriza dezvoltarea și consolidarea micii burghezii autohtone.

Fracțiunea liberă și independentă condusă de N. Ionescu, care controla Moldova și care va rămâne tot timpul la scară provincială, era tributară ideilor sociale ale unora dintre conducătorii revoluției social-politice din Transilvania, în special ale lui Simion Bărnuțiu; manifesta tendințe republicane, urmărea îngrădirea elementelor alogene pentru dezvoltarea potențialului economic al națiunii, precum și redistribuirea întregii proprietăți funciare, promovarea liberului-schimb în detrimentul protecționismului, considerat, împreună cu prohibițiile și monopolurile, neprielnice dezvoltării industriei și împovărătoare pentru consumator.

Liberalii moderați împărtășeau în mare ideile fundamentale ale liberalismului, mai ales pe cele economice, dar nu și tehnicile radicale de organizare și luptă politică.

17 februarie Se încheie acordul austro-maghiar asupra creării statului dualist Austro-Ungaria, împărțit în Cisleitania (Austria, cu capitala la Viena) și Transleitania (Ungaria, cu capitala la Pesta). Contele Andrásy Gyula devine prim-ministru al Ungariei.

1/13 martie Apariția bimensualului „Convorbiri literare” la Iași, apoi la București (1875-1944).

1/13 martie -16/28 august Guvern de coaliție liberală C. A. Kretzulescu

interne Ion C. Brătianu

externe Șt. Golescu

finanțe Al. Vasescu

justiție C. A. Kretzulescu; Șt. Golescu

culțe D. Brătianu

război Th. Gherghel; G. Adrian

lucrări publice D. Brătianu

8 iunie împăratul Austriei, Franz Joseph I, se încoronează rege al Ungariei și sancționează legea încorporării Transilvaniei în Ungaria; la 12 iunie va abroga legile votate în Dieta de la Sibiu privitoare la egala îndreptățire a națiunii și a limbii Române.

august. Societatea literară, devenită Societate Academică, își inaugurează lucrările în sala Ateneului.

17/29 august -30 aprilie/12 mai 1868 Guvern de coaliție liberală Șt. Golescu

interne Șt. Golescu; I. C. Brătianu

externe Al. Teriachiu; Șt. Golescu
finanțe Ludovic Steege; Gr. Arghiropol; I. C. Brătianu
culte D. Gusti
justiție A. I. Arion; Gr. Arghiropol; A. I. Arion
război G. Adrian
lucrări practice D. Brătianu; Panait Donici

1868

1/13 ianuarie Apare la Sibiu revista „Transilvania”,
publicația ASTREI.

3 ianuarie Apare la Pesta, editată de Alex. Roman și I.
Poruțiu, revista „Federațiunea”.

1/13 mai – 15/27 noiembrie Guvern de coaliție liberală N.
Golescu interne I. C. Brătianu; A. I. Arion

externe N. Golescu
finanțe I. C. Brătianu
justiție A. I. Arion; C. Heraclide culte și instrucție
publică D. Gusti
război G. Adrian; I. C. Brătianu lucrări publice
Panait Donici

În timpul celor trei guverne de coaliție liberală (1/13 martie
1867-16/28 noiembrie 1868) se desfășoară o intensă activitate
legislativă; în domeniul agrar se reglementează aplicarea cu

strictețe a tocmelilor agricole, organizarea poliției rurale și obligativitatea asigurării ei în scopul apărării proprietății, modificarea legii vânzării domeniilor statului, prin care se favoriza moșierimea de toate categoriile, în special cea mică și mijlocie, și burghezia interesată în agricultură; se legiferează construirea drumurilor publice, acordarea pensiilor, organizarea ministerului de finanțe, a activității judecătorești, a armatei (prevăzându-se mobilizarea întregului potențial uman capabil de apărarea țării, cu cheltuieli reduse), înființarea unui impozit asupra băuturilor alcoolice, desființarea monopolului de stat asupra tutunului (pentru încurajarea exportatorilor), reglementarea perceperii impozitelor, adoptarea unui nou sistem monetar și fabricarea monedei naționale (se adoptă leul ca unitate monetară și sistemul monetar zecimal, bazat pe bimetalism). Se promulgă legea asupra construirii și exploatării liniei ferate Suceava-Roman, concensionată unui consorțiu anglo-austriac. Concesionarea liniei Roman-Vârciorova, în condiții oneroase pentru statul Român, consorțiului prusac Strousberg, impusă guvernului de Carol I, interesat de pătrunderea capitalului german în România și care va dispune, contrar prevederilor constituționale interzicând accesul străinilor în funcțiile publice, și numirea germanului Ambron în funcția de comisar pentru supraveghere al statului Român, va întâmpina o puternică opoziție în Adunări. Proiectul de lege electorală pentru interpretarea celei în vigoare și care urmărea prin întărirea colegiului III și desființarea Senatului consolidarea poziției burgheziei în Adunările legislative nu va fi sancționat de Senat.

16/28 noiembrie -1/13 februarie 1870 Guvern D. Ghica, de coaliție între conservatori și liberalii moderați:

interne M. Kogălniceanu; D. Ghica

externe D. Ghica; M. Kogălniceanu; N. Calimachi-

Catargiu

finanțe Alex. G. Golescu

justiție V. Boerescu; D. Ghica,; Gh. Gr. Cantacuzino

culte și instrucțiune

publică Al. Papadopol-Calimah; Al. Krezulescu; G. Mârzescu

război A. Duca; G. Manu

Liberalii radicali, care controlaseră trei guverne de coaliție, sunt siliți să se retragă de la conducere în primul rând sub presiunea puterilor garante, nemulțumite de: interesul radicalilor față de situația Românilor din Transilvania, tendința de emancipare a țării de sub suzeranitatea otomană, favorizarea acțiunii revoluționarilor bulgari pe teritoriul României, măsurile de îngrădire a poziției economice a evreilor; în al doilea rând, din cauza neconcordanței de vederi cu Domnitorul în privința organizării armatei și a neregulilor în funcționarea concesionării căilor ferate. În fapt radicalii urmăriseră să subordoneze monarhia scopurilor lor politice și, nereușind, vor dezlănțui un larg curent de opoziție antidinastică, mai ales în rândul păturilor sociale orășenești. Guvernul D. Ghica, deși venit la putere și cu asentimentul liberalilor radicali, va retrage din Adunări proiectele lor de legi, va dizolva Camera și va organiza noi alegeri care, strâns controlate de M. Kogălniceanu, ministru de interne, vor da o majoritate antiradicală.

7 decembrie Parlamentul maghiar votează legea naționalităților și legea învățământului, prin care se proclamă existența în Ungaria a unei singure națiuni, cea ungară, și a unei singure limbi oficiale, maghiare.

12/24 decembrie Se deschide agenția diplomatică Română la Viena, însărcinată cu reprezentarea intereselor României pe lângă guvernele de la Viena, Berlin și St. Petersburg.

1869

26 ianuarie/7 februarie Conducătorii politici ai românilor din Banat și Ungaria, reuniți la Timișoara, pun bazele Partidului Național al Românilor din Banat și Ungaria, de orientare activistă.

23-24 februarie – 7-8 martie Conducătorii politici ai Românilor din Transilvania, reuniți la Miercurea, întemeiază Partidul Național al Transilvaniei, de orientare pasivistă.

1870

2/14 februarie -24 martie/5 aprilie Guvern Alex. G. Golescu

interne Al. G. Golescu

externe Al. G. Golescu

finanțe I. Cantacuzino

justiție D. P. Vioreanu

culțe și instrucție G. Mârzescu

război G. Manu

lucrări publice D. Cozadini

După demiterea guvernului urmează aproape o lună de criză ministerială, simptom al crizei generale a regimului monarhiei constituționale.

20 aprilie/2 mai-14/26 decembrie Guvern conservator Manolache
Costache Epureanu interne M.C. Epureanu

externe P.P. Carp

finanțe C. Grădișteanu

justiție Al. Lahovari

culte și instrucție V. Pogor; P.P. Carp

război G. Manu

lucrări publice Gh. Gr. Cantacuzino

19 iulie Izbucnește războiul franco-prusian, care avea să se
încheie la 26 februarie 1871 cu înfrângerea Franței.

8/20 august Se declanșează și este imediat înăbușită mișcarea
antidinastică de la Ploiești, condusă de Al. Candiano-Popescu,
care proclamă detronarea lui Carol și instituirea republicii.
Evenimentul

se înscrie în lunga serie de violente manifestări
antidinastice ale liberalilor radicali și fracționiști care,
împreună cu alte elemente de opoziție, urmăresc, în speranța
că Germania va fi înfrântă în războiul cu Franța, răsturnarea
Domnitorului. Se recurge la campanii de presă, propagandă în
străinătate, acțiuni conspirative de proporții (se plănuise
declanșarea simultană a revoluției republicane în 7 orașe,
între care București și Craiova). Propaganda antidinastică se
folosea și de falimentul companiei Strousberg, devenit obiect
al unei anchete parlamentare.

noiembrie-decembrie Domnitorul Carol trimite suveranilor puterilor garante o scrisoare prin care le semnaleză dificultățile întâmpinate în guvernarea țării din cauza instituțiilor ei prea liberale și le cere ca la viitoarea conferință de la Londra să ia în considerare modificarea în sens restrictiv a sistemului politic din România. Concomitent Carol pregătește un memoriu preconizând înființarea unui Consiliu de Stat cu largi atribuții, restrângerea prerogativelor Camerei și a dreptului de vot, crearea unui Senat permanent cu membri numiți, limitarea libertății presei, desființarea gărzii civice. Alcătuit cu concurs conservator, memoriul este ferm respins de guvernul Ion Ghica. El va fi urmat, în ianuarie 1871, de o scrisoare a principelui Carol către un prieten fictiv, publicată în „Allgemeine Zeitung” din Augsburg și în care Domnitorul critica sever realitățile politice românești și își exprima intenția de a renunța la tron.

18/30 decembrie -11/23 martie 1871 Guvern Ion Ghica

interne I. Ghica

externe N. Gr. Racoviță; N. Calimachi-Catargiu

finanțe D. A. Sturdza

justiție D. Cariagdi

culțe și instrucție N. Gr. Racoviță

război E. Pencovici

lucrări publice D. Berindei

Guvernul îi e impus Domnitorului de către Corpurile

legiuitoare și reprezintă coaliția tuturor fracțiunilor din Camera ostile monarhiei.

1871

6/18 martie în urma unei anchete parlamentare, Camera adoptă hotărârea ca cei implicați în falimentarea concesiune Strousberg să fie urmăriți pe cale judiciară, în ciuda amenințărilor lui Strousberg că va ști, cu ajutorul guvernului german, să obțină despăgubirile considerabile pe care le reclama.

10/22-11/23 martie La sala Slătineanu, cu ocazia celebrării de către colonia germană din București a aniversării împăratului Wilhelm I și victoriei Prusiei în războiul franco-german are loc o violentă manifestare antigermană și antidinastică, poate nu organizată de liberalii radicali, așa cum aveau să o afirme în repetate rânduri, ci de conservatori, dar în atmosfera întreținută timp de doi ani de grupările antidinastice. Manifestarea, protestul consulului german și atitudinea primului ministru îl determină pe Domnitor, hotărât să părăsească țara, să abdice. Parlamentul, convocat în ședință secretă de fostul locotenent domnesc Lascăr Catargiu, se declară pentru menținerea principelui Carol pe tronul României, evitând astfel să expună țara unor grave complicații externe.

11/23 martie-4/16 aprilie 1876 Guvern conservator Lascăr Catargiu

interne L. Catargiu

externe G. Costa-Foru; L. Catargiu; V. Boerescu; L. Catargiu; I. Bălăceanu;

finanțe P. Mavrogheni; G. Gr. Cantacuzino; I. Strat

justiție N. Kretzulescu; G. Costa-Foru; Manolache Costache Epureanu;

Chr. Tell; Al. Lahovari

culțe și instrucție publică G. Costa-Foru; Chr. Tell;
V. Boerescu; T. Maiorescu; P. P. Carp război Chr. Tell;
I. Em. Florescu

lucrări publice N. Kretzulescu; G. Gr. Cantacuzino; Th. Rosetti; Al. Lahovari

Guvernul, o dată cu instalarea căruia se încheie perioada de instabilitate guvernamentală și parlamentară, de acomodare atât a grupărilor politice cât și a Domnitorului cu regimul monarhiei constituționale, rezulta din coalizarea fracțiunilor conservatoare: V. Boerescu și Dimitrie Ghica (cu ziarul „Presa”, devenit organul întregii coaliții), M. Costache Epureanu, I. Em. Florescu, Gr. M. Sturdza, Chr. Tell, N. Kretzulescu, P. Mavrogheni, G. Costa-Foru, Junimea (P. P. Carp, Th. Rosetti, Ion Strat, Titu Maiorescu etc.) și Jună dreaptă (Al. Lahovari, G. Gr. Cantacuzino, I. Cantacuzino etc.). Din cauza deosebirilor de vederi și interese și a veleităților de putere, coaliția rămâne o alianță la vârf a unor grupări politice care nu reușiseră încă să constituie un partid bine organizat, cu șef unic și un puternic organ de presă. Dincolo de nuanțele diverse, conservatorii militau pentru dezvoltarea organică și naturală a societății Românești, reprobând o evoluție precipitată și vizând adecvarea treptată a țării, prin stabilitate, ordine și dezvoltare culturală, la instituțiile constituționale. O tendință radicală se va manifesta prin Petiția de la Iași, redactată de un

„comitet politic al conservatorilor liberali”, prezidat de Gr. M. Sturdza, care cerea: suprimarea sau îngrădirea a numeroase libertăți politice, modificarea sistemului electoral prin

mărirea censului la toate colegiile, investirea Domnitorului cu dreptul de a numi 16 senatori, reînființarea pedepsei cu moartea, colonizarea cu germani etc. Petiția, neluată în considerare de guvernul Lascăr Catargiu, era semnată de 80 de conservatori, între care figurau, cu anumite rezerve, și junimiștii (cu excepția lui P. P. Carp).

13 martie Se semnează la Londra de către cele 7 puteri europene tratatul consemnând revizuirea stipulațiilor Tratatului de la Paris (1856) privitoare la regimul Mării Negre și al Dunării. Se reafirmă principiul închiderii strâmtorilor și se acordă Imperiului țarist, care denunțase încă din 1870 principiul neutralității Mării Negre, dreptul de-a deține flotă de război nelimitată și arsenale pe litoral. Se hotărăște prelungirea Comisiei Europene a Dunării cu 12 ani, condițiile reuniunii proiectatei Comisii riverane urmând a fi stabilite printr-o înțelegere a statelor riverane, inclusiv România și Serbia. Se manifestă și cu acest prilej tendința Austriei de-a obține un drept exclusiv asupra Dunării pe tot parcursul ei. Deși forul internațional refuzase să ia în discuție doleanțe de mai mică importanță ale României (consacrarea numelui țării de ex.), el reafirma principiul neintervenției în afacerile interne ale statului național Român.

18 martie Are loc insurecția proletariatului parizian, răsturnarea dominației burgheziei și instaurarea Comunei, proclamată oficial la 27 martie. La 21-28 mai Comuna este înăbușită în sânge de către guvernul Thiers, refugiat la Versailles.

august Se înființează societatea de asigurare Dacia, din inițiativa lui V. Boerescu și G. Costa-Foru.

14/26-15/27 august Are loc serbarea de la Putna. Tineri din toate provinciile Românești, constituiți într-un Congres al studenților Români de pretutindeni, au celebrat, într-o atmosferă de entuziastă solidaritate națională, 400 de ani de la sfințirea ctitoriei lui Ștefan cel Mare. Serbarea s-a bucurat de sprijinul financiar al lui Dimitrie Brătianu și V. Boerescu.

8/20 noiembrie Se desfășoară la Iași Congresul presei de nuanță liberală, prezidat de A. D. Holban, în vederea stabilirii unei conduite comune în presa fracțiunilor față de problemele cu care era confruntată țara. Congresul precedă o largă fuziune între fracțiunile liberale.

decembrie Se înființează Școala Superioară de Război.

1872

6/18 mai Se deschide agenția diplomatică Română la Berlin.

13/25 septembrie Se inaugurează oficial liniile Pitești-București-Buzău, Galați-Tecuci-Roman și Gara de Nord. Se deschide linia ferată București-Ploiești.

1873

16/28 martie Se deschide agenția diplomatică Română la Roma.

6 iunie Se încheie convenția de la Schonbrunn (Viena) între Alexandru II, împăratul Rusiei, și Franz Joseph I, împărat al Austriei și rege al Ungariei. La 23 octombrie aderă la convenție și Wilhelm I, împăratul Germaniei, constituindu-se Alianța celor trei împărați. Guvernul conservator român încercă o apropiere de cele trei puteri în vederea obținerii independenței pe cale

diplomatică. Liberalii radicali se opun, considerând că acestea reprezintă pentru România o primejdie mai mare decât Imperiul otoman în agonie și preconizând o solidă consolidare financiară a țării și pregătirea armatei pentru acțiune militară.

2/14 noiembrie Se remite reprezentanților puterilor garante la București nota ministrului de externe V. Boerescu privitoare la dreptul României de a angaja negocieri cu caracter economic cu alte state.

1874

24 martie/3 aprilie Se deschide agenția diplomatică Română la St. Petersburg.

aprilie Se înființează societatea de asigurare România, sub conducerea conservatorului moderat Dim. Ghica.

26 noiembrie Parlamentul maghiar votează o nouă lege electorală, prin care se fixează pentru Transilvania un cens

foarte ridicat care va exclude din rândul alegătorilor pe aproape toți românii.

1875

ianuarie–martie Se constituie coaliția de la Mazar Pașa (casa maiorului englez statornicit în România, Stephen Lakeman, fost ofițer în armata otomană sub numele de Mazar Pașa), prin care se pun bazele Partidului Liberal, mai târziu Național-Liberal, încheindu-se astfel o activitate începută din 1871. La 24 mai/5 iunie formațiunile I. C. Brătianu – C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, Ion Ghica, A. G. Golescu, G. Vernescu, fracțiunea liberă și independentă de la Iași și conservatorul dizident

D. C. Epureanu, subscriu programul cerând: respectarea Constituției inclusiv a legii electorale de către puterea executivă (Domnitor și guvern), o politică externă care să țină seama de interesele țării (mai ales economice); îmbunătățirea situației populațiilor rurale prin împroprietărirea unor categorii de populație, înființarea de școli la sate și aluziv intrarea tocnelilor agricole în competența dreptului comun, organizare și justiție în armată și abolirea legii milițiilor asupra populația rurală, scăderea sarcinilor contribuabililor prin scăderea cheltuielilor „publice”, descentralizarea administrației, magistraturii, clerului și corpului didactic, și avertizând că respectarea principiilor pactului fundamental poate „feri țara și instituțiile ei atât de excesele despotismului cât și de comoziunile violente ale răzburărilor populare”. Se alege un comitet format din 25 de membri, al cărui nucleu este puternicul grup al radicalilor.

22 iunie în urma proiectului avansat de V. Boerescu încă din 1873 și a unor complicate tratative cu Poarta și cu celelalte puteri garante, se semnează la Viena Convenția comercială Româno-austro-ungară pe 10 ani, pe principiul liberului-schimb, păgubitoare din punct de vedere economic, dar reprezentând o victorie politică în direcția dobândirii independenței. Convenția, votată de Camere în iulie, va fi aspru criticată de liberali care vor demisiona în masă din Corpurile legiuitoare în semn de protest.

9 iulie Izbucnește la Nevesinje, în Herțegovina, răscoala antiotomană care, în august, se va extinde și în Bosnia. Serbia și Muntenegrul trimit voluntari și arme. Se declanșează astfel criza orientală, care va dura până în 1878 și în contextul căreia guvernul Român va face demersuri diplomatice pentru obținerea neutralității și independenței României. Domnitorul Carol va considera posibilă numai rezolvarea pe calea armelor, cu concursul popoarelor direct interesate.

septembrie Au loc festivități organizate de Habsburgi la Cernăuți în vederea sărbătoririi a un secol de la încorporarea Bucovinei în Austria, prilej cu care se inaugurează și Universitatea din Cernăuți. Partidul Național-Liberal Român organizează manifestări în memoria Domnitorului Grigore Ghica, care protestase cu prețul vieții împotriva anexiunii.

decembrie Se înființează societatea de asigurare Unirea, din inițiativă liberală, fără sprijinul marilor comercianți și bancheri. Dintre cele trei societăți de asigurare înființate în acești ani, burghezia mare sprijinea Dacia și România, cea mijlocie și mică – Unirea.

15/27 martie Apare la București cotidianul „Timpul”, organ oficial conservator (1876-1884, 1889- 1900, 1919-1922), preluând rolul „Presei” lui V. Boerescu, care trecuse în opoziție. Nucleul organizatoric care va asigura apariția ziarului și-i va imprima orientarea ideologică îi numără pe: Lascăr Catargiu, I. Em. Florescu, P. Mavrogheni, G. Manu, C. Suțu, Al. Lahovari, T. Maiorescu, Th. Rosetti, A. Știrbei, V. Pogor, G. Filipescu, N. Drosu, Gr. Păucescu, G. Băleanu, I. Paciurea, A. Catargiu, P. Millo și Gr. Triandafil.

15/27 martie Se semnează la București Convenția comercială și de navigație româno-rusă, pe 10 ani.

31 martie/12 aprilie în urma destrămării coaliției conservatoare (paralel cu întărirea celei liberale), guvernul conservator Lascăr Catargiu demisionează, cu asentimentul Domnitorului, care vedea în conservatori o piedică în dobândirea independenței pe calea armelor. Legislația conservatoare (1871-1876): legea împrumutului domenal (împrumut intern dobândit prin ipotecarea a 381 domenii ale statului); legea pentru reînființarea monopolului tutunului; legea pentru instituirea taxei de timbru și înregistrare; legea asupra licențelor din domeniul comerțului și industriei băuturilor alcoolice; legea asupra convertirii datoriei flotante într-un împrumut perpetuu cu dobânda de 5%; legea pentru rezilierea concesiiei Strousberg și pentru preluarea concesiiei de către bancherii G. Bleichroder și A. Hansemann; legea pentru construirea liniei ferate de joncțiune Iași-Ungheni și legea joncțiunii cu căile ferate din Austro-Ungaria prin Predeal; legea pentru mai buna organizare a cadrelor superioare ale armatei; legea pentru modificarea legii de organizare a puterii armate din 1868 (se dispune organizarea armatei teritoriale unice, puternic centralizată, după model german); legea consiliilor județene (pentru punerea în acord a

legii similare din 1864 cu Constituția și legea electorală); legea sistemului electiv comunal (două colegii censitare la sate, patru la orașe; primarul fiind numit de puterea centrală se realiza o centralizare autoritară a administrației); legea de modificare a legii tocmelilor agricole care specifica în ce cazuri poate fi autorizată încheierea unei învoieli, precizând că numai învoielile astfel prevăzute pot fi legalizate de consiliile comunale și executate de administrație; se introducea clauza de solidaritate, se transformau dobânzile în obligații de învoieli agricole și se impunea obligativitatea ținerii unei evidențe scrise a învoielilor, pentru evitarea abuzurilor; măsurile, mult mai avantajoase pentru țărani, din proiectul de lege propus de Senat și sprijinit de L. Catargiu și M. Kogălniceanu, au fost respinse de Cameră, în ciuda marelui număr de deputați liberali, Camera va introduce răspicat și prevederea conform căreia se putea apela la sprijinul dorobanților pentru constrângerea țăranilor; legea asupra alegerii mitropoliților și episcopilor în vederea constituirii Sinodului Bisericii ortodoxe autocefale române; legea creditului funciar rural, credit funciar moșieresc constituit prin asocierea marilor proprietari, baza primei mari instituții de credit modern din România; crearea creditului funciar urban; legea vamală cu clauze protecționiste și orientată în direcția emancipării economice față de Poartă; se adoptă tarife generale; legea pentru încurajarea industriei zahărului etc. Legea pentru acoperirea deficitului bugetar din 1875 (prin emiterea de bonuri de tezaur de 16000000, plata lor urmând să se facă din împrumutul de 42 500 000 pe care guvernul fusese autorizat să-l contracteze în străinătate pentru construcții feroviare) și legea privind construirea la București a unei școli militare pregătitoare, ambele adoptate de Cameră, vor fi votate de Senat în timpul guvernului M. Costache Epureanu. Alte proiecte, ca înființarea Băncii Naționale, vor întâmpina o puternică opoziție liberală și nu se vor putea materializa.

4/I6 aprilie – 26 aprilie/8 mai Guvern de tranziție I. Em. Florescu

interne I. Em. Florescu

externe D. Cornea

finanțe Chr. Tell

justiție D. P. Vioreanu; D. Cornea

culțe și instrucție Al. Orăscu

război I. Em. Florescu

lucrări publice Th. Gherghel

27 aprilie/9 mai -23 iulie/4 august Guvern de coaliție liberală M. Costache Epureanu interne G. D. Vernescu

externe M. Kogălniceanu

finanțe I. C. Brătianu

justiție M. Pherekyde

culțe și instrucție Gh. Chițu

război G. Slăniceanu

lucrări publice M. Costache Epureanu

Sub acest guvern se votează credite pentru Ministerul de Război, necesare pregătirii armatei. Coaliția liberală de la Mazar Pașa începe să se destrame, o dată cu venirea la putere, liberalii radicali căutând să se debaraseze de elementele moderate.

25 mai/6 iunie Tineretul liberal se organizează în Uniunea

Democratică Română, sub conducerea lui Eugen Stătescu, apropiat prin idei de I. C. Brătianu.

iunie Alegerile pentru Cameră ca și cele parțiale pentru Senat, din mai, dau o majoritate zdrobitoare radical liberală, cu toată opoziția ministrului de interne G. Vernescu. G. Chițu și Simeon Mihălescu sunt aleși cu unanimitate, iar C. A. Rosetti și N. Fleva aproape cu unanimitate.

16/28 iunie Se remite Imperiului otoman și celorlalte puteri garante memoriul guvernului român, redactat de M. Kogălniceanu, prin care se cere: recunoașterea oficială a numelui de România, recunoașterea rangului diplomatic al agentului Român din Constantinopol, dreptul de a emite monedă cu efigia Domnitorului, dreptul de a acorda decorații și de a încheia convenții comerciale, reglementarea mai multor probleme de frontieră (printre care fixarea hotarului pe talvegul Dunării), dreptul de liberă navigație pe Dunăre, inviolabilitatea teritoriului Român, încheierea cu Imperiul otoman a unor convenții: comercială, de extrădare, poștală și telegrafică, ceea ce implica egalitatea între parteneri. Paralel cu acest memoriu Ministerul de Interne elaborează și pune în circulație materiale de propagandă pentru neutralitatea României. M. Kogălniceanu propune formarea unei comisii parlamentare căreia să-i fie supuse actele diplomatice, întrucât problemele externe erau foarte presante și hotărârile trebuiau luate, cu toată răspunderea, nu numai de guvern, ci și de parlament.

30 iunie Serbia și Muntenegru declara război Imperiului otoman cu sprijin rusesc neoficial. România oficial adoptă o politică de neutralitate, neoficial, deschide granițele pentru populația civilă din Serbia și permite trecerea spre Serbia a

sute de voluntari ruși.

iulie-august Deputatul Pantazi Ghica prezintă Adunării propunerea iscălită de 30 de deputați de a se institui o anchetă parlamentară pe lângă fiecare minister și prefectură; după discutarea în secțiuni, propunerea revine în Cameră semnată de 80 de deputați în frunte cu E. Stătescu;

se cere punerea sub acuzare a 11 miniștri conservatori, pentru violarea Constituției, abuz de putere, îngrădirea libertăților și risipa banilor publici. Primul-ministru M. C. Epureanu, exceptat de la darea în judecată, nereușind, ca și Domnitorul de altfel, să oprească acțiunea, își dă demisia;

Camera numește o comisie de anchetă formată din 7 membri: Anast. Stolojan, raportor, N. Ionescu, E. Stătescu, N. Fleva, D. Giani. D. Brătianu – președinte și N. Voinov – vicepreședinte demisionează și sunt înlocuiți cu G. Misail și E. Costinescu. Camera respinge propunerea de arestare a foștilor miniștri conservatori.

8 iulie Are loc întâlnirea secretă de la Relchstadt, între Franz Joseph I și Alexandru II, secondăți de ministrul de externe contele Andrassy și de cancelarul A. M. Gorceacov, în vederea stabilirii poziției celor două imperii în conflictul oriental. În eventualitatea înfrângerii Turciei, urma să se acorde Serbiei, Muntenegrului și Greciei independența și extinderi teritoriale, iar Bulgariei, Rumeliei și Albaniei autonomia. Constantinopolul devenea oraș liber. Imperiul habsburgic urma să împartă cu Serbia și Muntenegru, Bosnia și Herțegovina, iar cel țarist să ocupe sudul Basarabiei și regiunea Batum din Armenia.

24 iulie/5 august -24 noiembrie/6 decembrie 1878 Guvern I. C. Brătianu

interne G. D. Vernescu; I. C. Brătianu; C. A. Rosetti; M. Kogălniceanu

externe N. Ionescu; I. I. Câmpineanu; M. Kogălniceanu

finanțe I. C. Brătianu; D. A. Sturdza; I. C. Brătianu; I. I. Câmpineanu

justiție E. Stătescu; I. I. Câmpineanu; E. Stătescu

culțe și instrucție Gh. Chițu; I. C. Brătianu

război G. Slăniceanu; A. Cernat; I. C. Brătianu; A. Cernat

lucrări publice D. A. Sturdza; G. D. Vernescu; I. Docan; P. S. Aurelian; I. C. Brătianu

august La Sibiu are loc, din inițiativă austriacă, întâlnirea dintre o delegație guvernamentală română condusă de I. C. Brătianu și împăratul Franz Joseph I, prilej cu care partea română asigură Imperiul de dorința României de a duce o politică de bună vecinătate.

29 septembrie/11 octombrie Are loc întrevedere ruso-română la Livadia, (Crimeea), la care participă din partea română primul-ministru I. C. Brătianu, ministrul de război G. Slăniceanu ș.a., și din partea rusă împăratul Alexandru II, cancelarul Gorceacov, ministrul de război D. A. Miliutin și general Ignatiov, ambasadorul rus la Constantinopol. Se discută eventualitatea trecerii armatei ruse pe teritoriul Românesc în cazul unui război ruso-turc. Cum trecerea armatei țariste era inevitabilă, România urmărea să nu devină teatru de război, să obțină garanții în privința suveranității și a integrității teritoriale. Întâlnirea coincide cu o concentrare masivă a armatei române. Paralel se continuă

demersurile diplomatice pentru recunoașterea de către puterile occidentale a neutralității absolute a României. După întâlnirea de la Livadia, se vor continua tratative secrete neratificate de St-Petersburg, până la sfârșitul anului Imperiul țarist nefiind încă sigur de declanșarea războiului cu Poarta.

octombrie-noiembrie Se votează păstrarea mai departe a rezervelor sub arme și un credit de 4000000 pentru completarea armamentului.

11/23 decembrie Se deschide conferința reprezentanților puterilor europene la Constantinopol care, în vederea evitării conflictului militar, cere Porții să facă concesii popoarelor din Imperiu. În aceeași zi, pentru torpilarea conferinței, se promulgă, cu încurajarea Angliei, o constituție cu aparențe liberale, elaborată de Midhat Pașa. România și Serbia sunt declarate provincii privilegiate ale Imperiului otoman, ceea ce declanșează vehemente proteste din partea Parlamentului Român concretizate în moțiuni votate și trimise Porții și marilor puteri. Tratativele dintre puteri vor continua în vederea salvagădării păcii, însă fără succes.

1877

15 ianuarie Se încheie la Budapesta convenția secretă ruso-austro-ungară

Rusia consimte la ocuparea Bosniei și Herțegovinei de către Habsburgi, în schimbul neutralității în cazul unui război ruso-turc. Se stipulează ca cele două imperii să nu admită crearea unui mare stat slav în sudul Dunării.

aprilie-iunie Corpurile legiuitoare votează o serie de legi impuse de iminența războiului; legea rechizițiilor militare;

mobilizarea și constituirea milițiilor în corpuri active; modificarea legii gărzilor orășenești; suspendarea oricăror procese și urmăriri judecătorești pentru militarii aflați sub steaguri; executarea de către comunele rurale a lucrărilor agricole pentru rezerviștii chemați sub arme; acordarea de credite suplimentare Ministerului de Război; recrutarea corpului ofițeresc; legiferarea dreptului ofițerilor români din armate străine de a servi în armata Română și de a obține cetățenia română și dreptul la pensie. Pentru acoperirea deficitului bugetar și crearea de resurse suplimentare s-au luat unele măsuri financiare: taxa de 5% asupra salariilor, sporirea costului biletelor de tren și a taxei de timbru și înregistrare etc. S-au votat credite pentru armată până la un total de 19 833 131 lei, care urmau a fi acoperite cu bonuri de tezaur; cum procedaseră și alte guverne în situații similare se dispune emiterea de bilete ipotecare (prima hârtie monedă din România) în valoare de 26 260 000 lei, garantate cu proprietățile libere ale statului cu valoare cel puțin dublă, o măsură pozitivă care n-a adus inflație, înlesnind în schimb finanțarea războiului. Întrucât încasările statului prin plățile făcute de armata rusă au fost excedentare în a doua jumătate a anului 1877, biletele ipotecare au fost puse efectiv în circulație în 1878, cu ele achitându-se în primul rând rechizițiile pentru armată

3/15 aprilie M. Kogălniceanu preia din nou Ministerul de Externe.

4/16 aprilie Se semnează la București Convenția politică româno-rusă prin care guvernul român acceptă trecerea trupelor țariste pe teritoriul Românesc, iar cel țarist se angajează să garanteze integritatea și suveranitatea României. La convenția de principiu avea să se anexeze o convenție specială (26 de articole) care prevedea între altele; legătura dintre armata

rusă și autoritățile locale să fie mijlocită numai de comisarii români; toate cheltuielile să revină guvernului rus și să se plătească în aur; aprovizionarea trupelor să se facă la prețuri convenite; transportul trupelor să beneficieze de o reducere de 40%; unitățile militare imperiale să nu treacă prin București.

6/18 aprilie Se publică decretul de mobilizare generală a armatei Române încheiată la 15/27 aprilie. Trupele Române ocupă poziții defensive pe Dunăre. Totalul forțelor mobilizate se ridică la 100000 de oameni din care 58700, efectivul armatei de operații (1 602 ofițeri) cu 12300 de cai și 190 de tunuri. Sunt mobilizați pentru instruire 14000 de tineri din contingentul 1877.

10/22 aprilie Relațiile diplomatice dintre România și Poartă se întrerup.

11/23 aprilie Trupele țariste trec frontiera României înainte ca Adunările să fi votat Convenția Româno-rusă; trecerea și înaintarea nu fuseseră în prealabil comunicate guvernului, care se alarmează. Pe 12/24 aprilie guvernul dă un comunicat prin care se anunță intrarea trupelor rusești pe teritoriul României și se dau indicații prefectilor cu privire la atitudinea pe care trebuie s-o adopte; populația de la Dunăre e sfătuită să se retragă în interiorul țării. Armata rusă din Balcani va avea un efectiv de 330 000 de militari, cea turcă 200 000, plus flotila de pe Dunăre.

12/24 aprilie Imperiul țarist declară război Porții, căutând să lase impresia că este mandatar al marilor puteri. Începe

ofensiva din Caucaz. Domnitorul Carol și primul-ministru vor insista în cursul mai multor discuții purtate în aprilie-mai cu marele duce Nicolae, comandantul suprem al trupelor de operații din Balcani, ca armata Română să aibă peste Dunăre o bază proprie de acțiune și conducere națională, pentru ca la încheierea păcii contribuția României la victorie să poată fi apreciată în mod corect. Rusia țaristă va refuza inițial propunerea de colaborare militară, apoi, într-o a doua fază, va lăsa să se înțeleagă că ar dori o asemenea cooperare, cu condiția ca armata Română să fie comandată de marele duce Nicolae.

14/26 aprilie Corpurile legiuitoare se întrunesc în sesiune extraordinară pentru a aproba Convenția româno-rusă și a lua unele măsuri financiare cerute de necesitățile războiului. În mesajul de deschidere prezentat de Domnitor se amintea că toate stăruințele depuse pe lângă Poartă și celelalte puteri în vederea asigurării neutralității României au rămas fără rezultat; națiunea Română nu mai putea conta decât pe ea însăși; trecerea armatelor ruse fiind imperios necesară și hotărâtă, guvernul s-a preocupat de menținerea instituțiilor și drepturilor politice, de garantarea hotarelor țării și de luarea unor măsuri pentru ca trecerea trupelor să fie cât mai puțin împovărătoare pentru populație; în acest scop s-a impus încheierea Convenției româno-ruse. În urma unor aprinse discuții, Convenția a fost votată la 16/28 aprilie, cu o majoritate constituită din reprezentanți ai tuturor grupărilor politice.

21 aprilie/3 mai După ratificarea Convenției româno-ruse artileria turcă bombardează nu numai Brăila, unde erau trupe rusești, ci și Calafatul, Bechetul, Oltenița și Călărașii, unde trupele nu ajunseseră deși, la cererea Porții, guvernul Român, în speranța recunoașterii neutralității, acceptase să

retragă trupele de pe linia Dunării. Poarta, declarând pe Români drept rebeli, notifică pe cale diplomatică că sultanul dispune detronarea principelui vasal din România. Kogălniceanu va protesta pe lângă cabinetele europene, menționând că toate acestea nu sunt de natură a menține neutralitatea României.

26 aprilie/8 mai Artileria română de la Calafat deschide focul asupra Vidinului, ca replică la bombardamentele turcești.

29 aprilie/11 mai Adunarea votează intrarea în război a României împotriva Imperiului otoman, lăsând guvernului libertatea de a alege momentul declarării independenței de stat. Senatul ratifică hotărârea pe 30 aprilie/12 mai.

9-10/21-22 mai întrunit în sesiune extraordinară, Parlamentul Român proclamă independența de stat a României. Declarația de independență este citită de ministrul de externe M. Kogălniceanu. Se recomandă guvernului să facă demersurile diplomatice necesare recunoașterii și garantării noii stări de fapt pe plan internațional. Marile puteri nu vor recunoaște noul statut al României așteptând încheierea războiului. În aceeași zi, ca prime acte ale statului suveran român, Parlamentul votează înființarea ordinului Steaua României și anularea tributului către Poartă (914000 lei), acesta urmând a fi afectat întreținerii armatei. Dezbaterile s-au desfășurat într-o atmosferă de mare entuziasm popular.

17/29 mai Se constituie comitetul din Sibiu pentru ajutorarea soldaților români răniți în război. 350 de comitete similare declarate ilegale de autorități se vor organiza și vor activa în provinciile Românești din Imperiul austro-ungar.

19/31 iulie După un prim atac asupra Plevnei, respins cu mari pierderi pentru armatele țariste, marele duce Nicolae trimite Domnitorului Carol următoarea telegramă: „Turcii adunând cele mai mari mase de trupe la Plevna ne zdrobesc. Rog să faci fuziune, demonstrațiune și, dacă se poate să treci Dunărea cu armata după cum dorești între Jiu și Corabia. Demonstrațiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mișcărilor mele”. Analizând situația creată, guvernul Român și Marele Cartier General au acceptat ca armata Română să participe la marea bătălie de la Plevna, urmând să se discute detaliile de cooperare, cu stabilirea precisă a naturii relațiilor dintre cele două armate. Primele unități Române trec Dunărea și preiau paza podului de la Zimnicea.

23 iulie/4 august În urma trecerii Dunării se reorganizează întreaga armată activă Română;

armata de operații de sub conducerea generalului Al. Cernat e destinată acțiunilor din jurul Plevnei.

9/21 august în urma tratativelor purtate la Gornâi-Studen între Domnitorul Carol și țarul Alexandru II, în vederea reglementării cooperării celor două armate, cu respectarea individualității și unității de comandă a armatei Române, se hotărăște ca la Plevna să se constituie din trupele Române și ruse un singur corp, armata de vest, sub conducerea Domnitorului Carol, având drept șef de stat-major pe generalul Zotov. Paralel cu începerea acțiunilor militare se continuă tratativele diplomatice cu cabinetele europene.

27 august/8 septembrie – 31 august/12 septembrie Patru

asalturi succesive asupra Plevnei se soldează cu cucerirea redutei Grivița 1, din sistemul de apărare al Plevnei, și cu pierderea a 24% din efectivele româno-ruse angajate în cucerirea Plevnei. Plevna – punctul critic al frontului din Balcani – va fi încercuită și asediată.

7-9/19-21 noiembrie După lupte grele trupele române cuceresc cetatea Rahova.

15/27 noiembrie Se reia activitatea Adunărilor legislative. În cursul dezbaterilor s-a evidențiat necesitatea și importanța strategică a trecerii Dunării de către trupele Române în urma înfrângerii rușilor în fața Plevnei. Parlamentul este informat că, în eventualitatea eșecului campaniei ruse în sudul Dunării, otomanii intenționau să dicteze condițiile de pace la București, impunând stabilirea unei linii fortificate pe Prut, apărată de garnizoane turcești pe cheltuiala României, căreia i s-ar fi dublat tributul anual. M. Kogălniceanu informează că puterile europene s-ar fi opus acestor acțiuni, pe motiv că România însăși declarase război și se proclamase independentă; se impunea deci ca armata Română să contribuie efectiv la înfrângerea trupelor otomane. În cursul sesiunii parlamentare noiembrie-iulie 1878 se promulgă următoarele legi: deschiderea de credite extraordinare pentru armată; legea pentru asigurarea pensiei de urmaș pentru văduvele, copiii și părinții soldaților Români căzuți pe front sau deveniți invalizi; legea pentru înființarea pe seama statului a patru orfelinate pentru copiii victimelor războiului; legi pentru deschiderea unor credite extraordinare destinate întreținerii prizonierilor turci conform regimului de prizonierat din statele civilizate; credite pentru asanarea locurilor infestate de epidemii; plata rechizițiilor militare; scutirea pe viață a rezerviștilor luptători de unele contribuții către stat; scutirea de impozite directe pe 1877 a populației din

Calafat, Bechet, Giurgiu și Slobozia, care suferise cel mai mult de pe urma bombardamentelor otomane; măsuri în vederea aplicării articolelor 5 și 6 (împroprietărirea însurățeilor și valizilor), din legea rurală 1864, luate în urma interpretărilor și moțiunilor parlamentare cu privire la situația țărănimii, care ducea tot greul războiului (măsuri care vor face posibilă împroprietărirea ulterioară a 48 342 familii țărănești). În aceeași sesiune sunt puse în discuția Adunării următoarele proiecte de lege, ulterior votate: reorganizarea agențiilor diplomatice, prin care se modifica denumirea și definirea funcțiilor reprezentanților români în străinătate în funcție de noul statut al țării; reglementarea responsabilității ministeriale; interpretarea legii electorale din 1866 în sensul întăririi Colegiului III, în care să intre numai burghezia urbană (liberalii radicali avuseseră intenția să modifice legea electorală în sens mult mai democratic, dar puternica opoziție conservatoare era un semn că nu sosise încă momentul unei asemenea reglementări); legea prin care bancherilor care aveau relații cu străinătatea li se scădeau patentele de la 1400-300 la 900-200 de lei, egalizându-le astfel cu cele ale bancherilor cu activitate internă; legea asupra organizării comunale, cu prevederi administrative și electorale care să facă din comune nucleul organizării politice generale (în locul celor două colegii ale legii din 1874 se propunea un singur colegiu și se întărea descentralizarea); legea pentru instituirea unui consiliu superior al armatei sub președinția ministrului de război, menit să asigure, prin mijlocirea unei comisii permanente cu atribuții legislative și de control, o conducere colectivă a armatei.

28 noiembrie/10 decembrie Trupele Române cuceresc puternicele redute de la Opanez, din sistemul de apărare al Plevnei, luând prizonieri 7000 de ostași turci. După o tentativă nereușită de a sparge încercuirea printr-un atac

puternic, generalul Osman Paşa se predă colonelului român

Cerchez și semnează capitularea armatei turce de la Plevna, compusă din 40 000 de soldați, 10 generali, peste 130 de ofițeri superiori, 2000 de ofițeri inferiori și dotată cu 74 de tunuri.

1878

Apare ziarul „Binele public”, editat de gruparea liberalilor moderați din jurul lui G. Vernescu.

Prin desprinderea unei părți din fracțiunea liberă și independentă se formează la Iași gruparea liberalilor moderați, sub conducerea lui G. Mârzescu, V. Conta, Gr. Cobălcescu, Gr. Buicliu, D. Brândza ș.a., cu organul de presă „Steaua României”. Conservatorii considerau drept adevărat conducător al grupării pe M. Kogălniceanu.

Se constituie în jurul ziarului „Timpul” prima organizație conservatoare care își desfășoară activitatea în baza unui statut. Acesta cuprindea prevederi privitoare la modalitatea de subvenționare a „Timpului”, acorda drept tuturor susținătorilor materiali ai ziarului de verificare a gestiunii și de fixare a orientării lui prin desemnarea, din rândul lor anual a 4 reprezentanți care să colaboreze cu 3 delegați ai fondatorilor ziarului (A. Știrbei, P. Mavrogheni, C. Suțu, T. Maiorescu, Th. Rosetti) în cadrul comitetului de redacție al cotidianului. Nu toți conservatorii vor fi mulțumiți de orientarea ziarului; P. Mavrogheni și

D. P. Carp combat linia agresivă contra Domnitorului și

colaborarea cu M. Costache Epureanu.

ianuarie Consiliul de Miniștri al României îl trimite pe colonelul Eraclie Arion la Cazanlâc spre a trata cu delegații Porții condițiile armistițiului și preliminariile păcii între România și Imperiul otoman; se preciza că va fi nul și neavenit orice act care ar privi România și la a cărui elaborare ea nu va fi participat; directorul cancelariei diplomatice a Marelui Cartier General al armatei imperiale ruse îi pune în vedere primului-ministru român să transmită la St. Petersburg vederile sale privind bazele păcii. Curtea imperială rusă transmite guvernului român prin intermediul generalului Ion Ghica, agentul diplomatic Român la St. Petersburg, „intenția de a relua partea Basarabiei până la Chilia; în compensație România va primi Delta Dunării și Dobrogea până la Constanța”, guvernul țarist precizând că este pentru o înțelegere bilaterală La Viena ambasada imperială rusă afirma că retrocedarea a fost convenită între guvernul român și cel rus; M. Kogălniceanu protestează, precizând că știa din iulie 1877 de înțelegerea de la Reichstadt, prin care retrocedarea era convenită între cele două guverne imperiale și nu între guvernul țarist și cel Român. La mijlocul lui ianuarie generalul Ignatiev are o întrevedere la București cu I. C. Brătianu și M. Kogălniceanu pentru reglementarea raporturilor între România și Rusia, dar problemele litigioase nu pot fi soluționate, rămânând ca ele să fie supuse discuției marilor puteri. În contextul încordării relațiilor dintre Imperiul austro-ungar și Imperiul țarist, care nu mai era dispus să respecte înțelegerile bilaterale anterioare războiului, se spera ca integritatea teritorială a României să nu fie afectată. Conflictul dintre cele două imperii va fi aplanat de cancelarul Bismarck care va pacifica și relațiile încordate dintre Anglia și Rusia țaristă.

12/24 ianuarie După un atac violent, trupele române ocupă Smârdanul, punct important al sistemului defensiv al Vidinului.

15/27 ianuarie Artileria română de pe amândouă malurile Dunării deschide foc masiv asupra Vidinului.

19/31 ianuarie Se semnează armistițiul ruso-româno-turc.

februarie-iunie Se dezvoltă în prezența miniștrilor interpelări parlamentare provocate de știrea. că unele din condițiile de pace avansate Porții ar afecta integritatea teritorială. a României. Primul-ministru declară că „niciodată națiunea romana nu va consimți nu la cesiunea, dar nici la schimbul unei părți din teritoriul său”. în Corpurile legiuitoare se votează moțiuni în sensul acesta, comunicate agențiilor diplomatice Române. Dezbaterile continuă și m lunile următoare în ședințe publice, dar mai ales secrete, și iau o turnură critica în aprilie, când deputați și senatori critică concentrările de trupe țariste în preajma Bucureștilor și amenințările cancelarului Gorceacov de a ocupa țara și a dezarma armata Română în cazul când guvernul ar mai protesta împotriva prevederilor Păcii de la San-Stefano. Proclamația lui Gorceacov ilustrează cu prisosință intențiile guvernului de la Petersburg. „Locuitori ai Bucureștiului, complicațiile politice survenite în ultimul timp fac indispensabilă ocuparea temporară a orașului București de către trupele armatei imperiale ruse. Generalul locotenent contele Olsufiev este numit guvernator militar iar colonelul Tugenhold, locțiitor al guvernului militar al orașului, iar pe toată durata ocupației este declarată starea de asediu. Armata imperială nu vine ca inamic...”. Se hotărăște rezistență militară în Oltenia și nord-vestul Munteniei și retragerea Domnitorului și guvernului la

Craiova. În perspectiva Congresului de pace de la Berlin, Corpurile legiuitoare încurajează activitatea diplomatică a guvernului în direcția admitterii României la lucrările Congresului. În acest context, I. C. Brătianu cere Camerei să voteze retragerea acțiunii intentate foștilor miniștri din guvernul conservator.

19 februarie/3 martie Se semnează la San-Stefano preliminariile de pace ruso-turce, prin care se recunoaște independența României, Serbiei și Muntenegrului și autonomia Bulgariei, Bosniei și Herțegovinei; Dobrogea este cedată Rusiei, care își rezerva dreptul de a o remite României în schimbul județelor din sudul Basarabiei; articolul 8 prevede că trupele de ocupație ruse din Bulgaria își vor păstra comunicațiile prin România.

vara Intră în vigoare regulamentul pentru executarea articolelor 5 și 6 din legea rurală din 1864, articole privitoare la împrumetărea însurățeilor și valizilor, de pe moșiile statului, acțiune pregătită încă în 1876, dar întreruptă de izbucnirea războiului.

1/13 iunie-1/13 iulie Se desfășoară lucrările Congresului internațional de pace de la Berlin, consacrat revizuirii Tratatului de la San-Stefano. România participă numai cu titlu consultativ, prin audierea unei delegații alcătuită din I. C. Brătianu și M. Kogălniceanu, care înaintase în prealabil Congresului un memoriu cuprinzând cererile României; Congresul recunoaște independența României și dreptul ei asupra Dobrogei – inclusiv Mangalia și Silistra – și Deltei Dunării; județele Bolgrad, Cahul și Ismail sunt reanexate de Imperiul țarist; recunoașterea independenței României era condiționată pe de o parte de acceptarea acestor modificări teritoriale, pe de alta, ca și cea a Serbiei, de prevederea ca drepturile politice și civile să nu fie condiționate de cultul religios. Această imixtiune în treburile interne ale unor state independente se datora în mare parte presiunilor exercitate, pe durata întregii crize orientale, de Alianța izraelită, care

urmărea apărarea intereselor populației evreiești din întregul Imperiu otoman și care, în acest scop, zădărnicea încheierea de convenții comerciale și de credit între statele balcanice în plină conflagrație și Europa occidentală. În 22 iunie M. Kogălniceanu transmite în țară că delegația română a refuzat să se supună verdictelor Congresului și că „țara are întreaga libertate de a se pronunța”. Lucrările Congresului vor reglementa regimul Dunării în sensul dorit de Austria – constant preocupată din interese economico-politice de a monopoliza fluviul și în plus îngrijorată de noua situație de stat riveran creată Rusiei țariste. Se menține regimul de liberă navigație în virtutea căruia se impun dărmașia tuturor forturilor de pe malurile fluviului în aval de Porțile de Fier și interzicerea navigației bastimentelor de război pe aceeași porțiune. Austro-Ungaria obține dreptul de-a efectua lucrările de la Porțile de Fier și de-a percepe taxele necesare pentru acoperirea cheltuielilor. Comisia Europeană, din care urma să facă parte și România, este menținută, extinzându-i-se competența până la Galați, în completă independență față de autoritatea de stat. Brațul Chilia intră sub controlul absolut al Rusiei. Membrii Comisiei Europene asistați de reprezentanți ai statelor riverane le revine sarcina de-a elabora un regulament de navigație și poliție fluvială aplicabil numai pe porțiunea Porțile de Fier- Galați și asemănător celui deja existent pentru Dunărea maritimă.

11 septembrie Agenția diplomatică Română de la Viena este ridicată la rangul de legăție, prima legăție Română din străinătate. În următorii doi ani statul Român va avea legații la: Petersburg, Atena, Belgrad, Sofia, Roma, Bruxelles, Berlin, Londra, Paris.

15/27 septembrie Se deschide sesiunea Corpurilor legiuitoare, destinată mai ales dezbaterii prevederilor Tratatului de la Berlin. La 27 februarie/11 martie 1879 Adunarea deputaților votează o moțiune (cu o majoritate de 71 de voturi contra 19) în care se declară oportunitatea revizuirii articolului 7 din

Constituție, privitor la condițiile de împământenire și implicit de dobândire a drepturilor politice. Parlamentul va mai legisla: legea referitoare la neînstrăinarea pământurilor țărănești primite în 1864, datorată inițiativei lui C. A. Rosetti (posesorii loturilor țăranilor împrăștiți trebuiau să restituie aceste loturi în schimbul unei despăgubiri invers proporțională cu beneficiile aduse în perioada înstrăinării); legea suplimentară privitoare la consulatele Române precum și la administrația centrală a Ministerului Afacerilor Străine; legea privind înființarea Academiei Române. Se respinge proiectul privitor la lărgirea acțiunii de împrăștiere de pe moșiile statului a țăranilor care luptaseră în războiul de independență.

octombrie În urma evacuării sudului Basarabiei Rusia recunoaște independența României.

8/20 octombrie Dobrogea și Delta Dunării intră oficial în componența României; autoritățile Române preiau administrația noii provincii la 14/26 noiembrie.

25 noiembrie/7 decembrie-10/22 iulie 1879 Guvern I. C. Brătianu

Interne externe finanțe justiție

culțe și instrucție război

lucrări publice

1. C. Brătianu
2. I. Câmpănu
3. A. Sturdza Eug. Stătescu
4. Cantili

5. C. Brătianu; N. Dabija

6. Pherekyde

decembrie Comisia Europeană desemnată să traseze în Dobrogea granița româno-bulgară votează ocuparea de către România a avanpostului de la Arab-Tabia, în virtutea prevederilor Tratatului de la Berlin, care stipula desființarea sistemului defensiv al Silistrei; trupele Române ocupă fortificația, dar se retrag peste doi ani, când, în urma încordării relațiilor diplomatice dintre România și Imperiul țarist, comisia revine la sfârșitul lui 1879 asupra hotărârii luate.

1879

Începe construirea liniei ferate Buzău-Mărășești, prima executată de statul Român (va fi inaugurată la 18/30 octombrie 1881).

Se termină construirea căii ferate Ploiești-Predeal.

Se deschide la București sucursala agenției de presă Havas, prima agenție de presă din România.

mai încep alegerile pentru Adunarea Constituantă (Camerale de revizuire), care urma să modifice Constituția din 1866 conform prevederilor Tratatului de la Berlin.

22 mai Parlamentul ungar votează o nouă lege școlară (legea Trefort) vizând maghiarizarea populațiilor din Transilvania

prin instituirea obligativității predării limbii maghiare pe teritoriul aparținând Ungariei.

11/23 iulie – 9/21 aprilie 1881 Guvern I. C. Brătianu

interne M. Kogălniceanu; I. C. Brătianu; Anast. Stolojan; Al. Tenachiu

externe V. Boerescu

finanțe D. A. Sturdza; I. C. Brătianu; I. I. Câmpineanu; I. C. Brătianu

justiție Anast. Stolojan; D. Giani

culțe și instrucție N. Kretzulescu; V. Boerescu; V. Conta

război D. Lecca; G. Slăniceanu

lucrări publice I. C. Brătianu; N. Dabija

5/17 august Se încheie convenția româno-austro-ungară privind joncțiunea celor două rețele feroviare la Vârciorova.

7 octombrie Tratat secret de alianță germano-austro-ungar împotriva Rusiei țariste și a Franței, baza blocului militar al puterilor centrale.

13/25 octombrie Se votează legea de revizuire a articolului 7 din Constituția României, care prevede acum că „Diferența de credințe religioase și confesiuni nu constituie o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita”; legea de revizuire mai stabilea modul de împământenire, care

era individual, naturalizarea în bloc neacordându-se decât evreilor care participaseră la războiul de independență, în număr de aproximativ 900. Se urma astfel linia unei evoluții firești a legislației naționale, dar cu sentimentul că România fusese supusă unor grave ingerințe în treburile sale interne.

26 noiembrie/6 decembrie Italia recunoaște independența României.

1880

Chestiunea Dunării

Dacă după Congresul de la Berlin Austro-Ungaria fusese preocupată de-a întări autoritatea Comisiei Europene în opoziție cu interesele Petersburgului și amânase crearea Comisiei riveranilor, începând din 1880 va acționa în vederea obținerii controlului între Porțile de Fier și Galați prin intermediul preconizatei comisii. Conflictul româno-austro-ungar va domina timp de trei ani toate dezbaterile Comisiei Europene a Dunării legate de reglementarea navigației în aval de Porțile de Fier. În sesiunea mai-iunie 1880 a Comisiei un comitet alcătuit din delegații Austro-Ungariei, Germaniei și Italiei prezintă un anteproiect de statutare a regimului de navigație între Porțile de Fier și Galați prevăzând crearea unei comisii mixte însărcinată cu executarea și supravegherea aplicării regulamentului de navigație și poliție fluvială pe Dunărea de Jos, compusă din câte un delegat al fiecărui stat riveran și unul al Austro-Ungariei cu funcția de președinte permanent și dispunând de vot preponderent Comisiei Mixte urmau să-i fie subordonați nu numai inspectorii și subinspectorii însărcinați cu controlul navigației, ci și căpitaniii tuturor porturilor prin scoaterea lor de sub

autoritatea teritorială. Tot în competența ei urma să intre și aprobarea construirii oricărui fel de stabiliment pe malurile fluviului precum și judecarea în ultimă instanță a diferitelor contestații și litigii legate de navigația fluvială. În plus Comisia Mixtă putea modifica „după nevoi” orice clauză a regulamentului de navigație. Anteproiectul odată aplicat ar fi afectat grav suveranitatea statelor riverane. Neobținând adeziunea unanimă în Comisia Europeană a Dunării prin opoziția României, demersul Austro-Ungariei va rămâne fără rezultat. România susținea teza ca supravegherea aplicării regulamentului de navigație fluvială să intre în competența Comisiei Europene iar executarea acestuia să rămână un atribut al fiecărui stat riveran în parte. Căutând, în condițiile internaționale existente, să nu ajungă la o ruptură cu Puterile Centrale, guvernul Român va angaja tratative directe cu dubla monarhie, în schimbul acceptării acesteia în Comisia Mixtă, căutând să obțină renunțarea la votul preponderent. Austro- Ungaria, încurajată de Germania, nu va înțelege să cedeze în fața României.

ianuarie Frațiunea liberală condusă de Gh. Vernescu, liberalii sinceri, de orientare politică mai conservatoare, părăsește partidul liberal, constituindu-se ca gruparea politica autonomă, cu organ de presă „Binele public”. Programul noii formațiuni publicat în aprilie și semnat și de N. Ionescu, șeful fracțiunii libere și independente de la Iași, prevedea: respectarea Constituției, îmbunătățirea soartei țăranilor prin învățământ și justiție, fondarea unor instituții de credit rural pentru sprijinirea marilor producători de cereale preocupați de prelucrarea industrială a produselor agricole, descentralizare, formarea unui corp competent de funcționari, trecerea efectivă la învățământul primar gratuit și obligatoriu, promovarea învățământului profesional, îmbunătățirea situației corpului didactic. Colaborarea strânsă a fracțiunii libere și independente cu

conservatorii anunță viitoarea fuzionare a grupării G. Vernescu cu conservatorii.

Încep lucrările de rectificare și adâncire a cursului Dîmboviței – conform planurilor arhitectului Gr. Cerchez – încheiate în 1883. Dispar brațele secundare și ostroavele, se taie coturile iar tranșeea adâncă săpată de la Ciurel la Abator va feri orașul de inundații.

16/28 ianuarie Legea pentru înființarea Casei de Economii.

29 ianuarie/10 februarie Se votează legea privind răscumpărarea de către statul român de la Societatea acționarilor a căii ferate Roman-Vârciorova după tratative îndelungate și sub presiunea Germaniei care condiționa recunoașterea independenței de acceptarea răscumpărării căii ferate, preluată după falimentul Strousberg de un grup de bancheri din anturajul cancelarului Bismarck.

3/15 februarie Conservatorii, la inițiativa lui M. Costache Epureanu, încep să-și organizeze structurile de partid, publică un statut și un program (de altfel foarte vag) și înființează la București un Club politic central, al cărui președinte este M. Costache Epureanu și, în perspectivă comitete locale (structuri organizatorice de inspirație liberală). Clubul va subvenționa și editarea ziarului „Timpul”, al cărui prim-redactor este numit M. Eminescu. M. Costache Epureanu neprezentând, prin oscilațiile lui între partide, suficiente garanții de stabilitate politică, nu reușește să atragă înlăuntrul noii structuri de partid câteva dintre cele mai marcante personalități conservatoare printre care P. P. Carp, D. Ghica, G. Gr. Cantacuzino și Gr. M. Sturdza. Gr. M. Sturdza va constitui Partidul Democrației

Naționale, având drept organ de presă „Democrația națională” și preconizând o politică externă orientată în direcția unei alianțe cu Imperiul țarist. V. Boerescu și Dim. Ghica, conservatori moderați, evoluaseră anterior, prin concepțiile lor economice, către partidul liberal și intraseră în sfera de influență a lui I. C.

Brătianu. Junimiștii au manifestări parlamentare proprii și atitudine rezervată față de acțiunile extra-parlamentare ale conservatorilor, inclusiv constituirea Clubului conservator, la care totuși aderă în bloc.

8/20 februarie Germania, Anglia și Franța recunosc independența de stat a României.

25 februarie/9 martie O comisie de anchetă a Senatului își dă verdictul, declarându-l nevinovat pe Simeon Mihălescu, acuzat de-a fi aprobat furnizorului armatei ruse Warszawski să facă transporturi peste Dunăre cu atelaje românești rechiziționate și țărani proprietari ai acestora.

9/21 martie Legea pentru organizarea Dobrogei

30 martie/11 aprilie Adunarea deputaților, la propunerea lui D. Giani, votează acordarea lui C. A. Rosetti a unei pensii de 1 000 de lei pe lună, reversibilă, la moartea titularului, asupra soției, plus suma de 150 000 lei plătibili imediat cu titlu retroactiv (propunerea mai fusese făcută în 1868, dar C. A. Rosetti refuzase).

17/29 aprilie Din inițiativă guvernamentală se votează legea pentru înființarea unei bănci de scont și emisiune, Banca Națională a României, cu un capital de 12 000 000 lei, cu privilegiul exclusiv de a emite monedă; o treime din acțiuni sunt deținute de stat, restul de particulari, între care un loc important ocupă oameni de afaceri legați de cercurile partidului liberal. Primul director al Băncii, Teodor Mehedințeanu, va fi urmat de Eugeniu Carada.

21 noiembrie/3 decembrie Se semnează la Sigmaringen actul de familie prin care prințul Ferdinand de Hohenzollern-Sigmaringen, nepot de frate al lui Carol I, devine moștenitorul prezumptiv al tronului României.

decembrie Se publică comunicatul privitor la devalorizarea cu 12,5% a rublei și retragerea cursului ei legal în România, urmând ca până la 31 decembrie 1881 rublele în circulație să fie primite de casele statului, pentru demonetizare.

3/15 decembrie Atentatul lui I. Pietraru asupra lui I. C. Brătianu; vor fi implicați în proces membri ai Partidului Democrației Naționale, ceea ce-l va determina pe Gr. M. Sturdza să dispună dizolvarea grupării și desființarea organului ei de presă,

„Democrația națională”.

1881

Chestiunea Dunării.

În contextul apropierei între Imperiul austro-ungar și cel țarist, finalizată prin alianța celor trei împărați, guvernul român va căuta să prevină o înțelegere pe seama României pe de o parte prin grăbirea proclamării regatului – care va avea loc în martie și nu în mai – iar pe de alta printr-o poziție mai conciliantă în chestiunea Dunării. În martie România acceptă crearea Comisiei Mixte sub rezerva subordonării acesteia Comisiei Europene. Dar dacă actul adițional referitor la regimul Dunării maritime întrunește unanima adeziune (deși, României lezându-i-se suveranitatea și se aplica un regim diferit de cel aplicat Rusiei sau, anterior anului 1878, Imperiului otoman), problema Comisiei Mixte rămâne iar în suspensie din cauza opoziției Marii Britanii delegatul englez, colonelul Siborne condiționând acceptarea creării comisiei riveranilor în formulă austro-ungară de posibilitatea Comisiei Europene de-a cenzura orice decizie a preconizatului organism la cererea guvernelor interesate, poziție evident menită să extindă autoritatea Comisiei Europene.

Anteproiectul Barrère. În acest context delegatul Franței în Comisia Europeană, Camille Barrere, propune o soluție de compromis între proiectul austro-ungar și cel englez. În Comisia Mixtă care urma să rămână sub președinția reprezentantului dublei monarhii urma să mai figureze încă un membru al Comisiei Europene ca delegat al acesteia. În ordinea alfabetică a nomenclaturii franceze a statelor (Allemagne, Autriche-Hongrie, France...) fiecare stat reprezentat în Comisia Europeană ar fi făcut parte timp de 6 luni și din comisia statelor riverane. Astfel Austro-Ungaria și România ar fi avut periodic în Comisia Mixtă câte două voturi. Oricum regulamentul pentru sectorul Porțile de Fier-Galați urma a fi aprobat de Comisia Europeană. Proiectul favoriza tot Austro-Ungaria deoarece în cursul primului an de funcționare a Comisiei Mixte, când s-ar fi luat cele mai importante decizii, Germania și Austro-Ungaria ar fi fost delegatele Comisiei Europene în Comisia Mixtă. Între timp România, în necunoștință de cauză până în septembrie cu privire la proiectul Barrere –

negocierile secrete între Franța, Austro-Ungaria și Anglia pe baza proiectului începuseră în iulie -, urmarea evoluția relațiilor dintre Austro-Ungaria și Anglia, susținând pe cale diplomatică dreptul fiecărui stat riveran de-a executa regulamentul de navigație în apele sale teritoriale. Ținând seama de condițiile internaționale și de experiența Congresului de la Berlin, guvernul procedase cu multă prudență în demonstrarea punctului său de vedere fără să cedeze în fondul problemei Austro-Ungariei. În țară, în urma desvăluirilor din presă (aprilie) cu privire la concesiile făcute de guvern Austro-Ungariei, se declanșează furtunoase dezbateri în jurul chestiunii Dunării. Mesajul tronului din 15/27 noiembrie, în care guvernul, sub presiunea opiniei publice, își preciza, de data aceasta public, poziția față de chestiunea Dunării, făcând aluzie directă la greutățile create de autoritățile austro-ungare comerțului român de vite „sub pretext de epizotie”, provoacă întreruperea relațiilor diplomatice între cele două state. Guvernul va prezenta scuzele publice reclamate de Austro-Ungaria fără a abdica însă de la opoziția făcută creării Comisiei Mixte.

Apare „Națiunea”, organ de presă al fracțiunii liberale condusă de Dumitru Brătianu cu vederi deosebite de cele ale guvernelor I. C. Brătianu; până în 1884 gruparea nu va susține necesitatea înlăturării guvernului, ci va critica corupția și incompetența administrației, instabilitatea ministerială, excesul de centralizare, abuzul de putere – care provoacă disensiuni înăuntrul partidului – și va propune ca puncte de program: dezvoltarea industriei autohtone prin aplicarea protecționismului vamal, îmbunătățirea producției agricole țărănești prin sprijinirea ei de către stat, dezvoltarea învățământului rural. Din 1884 fracțiunea va milita pentru răsturnarea guvernului, acceptând ideea alianței tactice cu alte grupări de opoziție, liberale ori conservatoare, fără contopirea cu ele; o primă apropiere este aceea de gruparea M. Kogălniceanu.

Politica guvernamental-liberală de protecționism vamal, excluzând reinstituirea regimului de porto franco pentru care militau gălățenii, provoacă în orașul de la Dunăre o puternică campanie antiguvernamentală al cărei ecou se va face ziarul

„Vocea Covurluiului” organ de presă al unei puternice formații conservatoare.

Se înființează Bursa din București, prima bursă de valori din România.

1/13 ianuarie Titu Maiorescu publică în „Deutsche Revue” un articol care exprimă tendințele junimiștilor de orientare a politicii externe a României către puterile centrale, poziție indicând iminenta ruptură de partidul conservator și o apropiere de politica externă a lui I. C. Brătianu. La rândul său, I. C. Brătianu, abil în a dezorganiza opoziția și a-și asigura colaborarea forțelor ei mai redutabile, îi va „menaja” pe junimiști încă din 1879. Proiectele lor de legi (legea majoratului prevăzând inalienabilitatea și indivizibilitatea micii proprietăți țărănești prin moștenirea ei numai de către fiul mai mare sau reprezentantul său direct – decembrie 1879 – sau legea pedepsirii celor care-și interpuneau numele la cumpărarea de imobile rurale pentru persoane care nu aveau acest drept – decembrie 1880 -) nu vor fi direct respinse, ci trimise „spre discutare” în secții, promotorii legilor respective putând spera în continuare dezbaterile și legiferarea lor.

27 ianuarie/8 februarie I. C. Brătianu încearcă să formeze un guvern de coaliție cu junimiștii, pentru proclamarea Regatului.

Junimiștii, fără popularitate și aderenți, și deci neputându-se lipsi, în cazul unei guvernări, de sprijinul conservatorilor din Parlament, prezintă cererea Clubului conservator, cerere respinsă sub motivul că nu era adresată

întregului partid, care, abordat, ar fi reclamat într-o coaliție guvernamentală poziții cheie în mecanismul politic, inacceptabile pentru I. C. Brătianu.

13/25 martie Titu Maiorescu dezvoltă în Parlament o interpretare adresată primului-ministru în legătură cu necesitatea luării de măsuri severe împotriva mișcării socialiste. Socialiștii, care încercaseră în aceeași lună să aniverseze 10 ani de la proclamarea Comunei din Paris, fuseseră supuși unor severe represii: arestări, expulzări, destituiri din funcții. Titu Maiorescu considera că a venit timpul ca guvernul să imprime politicii interne o direcție mai compatibilă cu consolidarea monarhiei și vedea în ideologia socialistă, fără a-i înțelege, ca mulți alți oameni politici, rațiunile sociale, o primejdie împotriva ordinii stabilite. Dacă N. Ionescu făcea distincție între nihiliști și socialiști, apreciind că mișcarea socialistă nu primejduia instituțiile țării, P. P. Carp recunoștea în nașterea socialismului simptomul unui dezechilibru social remediabil prin reformele socio-economice conservator-junimiste care stăteau sub imperativul stăvilirii procesului de proletarizare a țării. Mișcarea socialistă din România apăruse din anii anteriori războiului de independență și se dezvoltase treptat paralel cu dezvoltarea proletariatului. La Iași, București și în alte orașe activau cercuri socialiste. Se depuneau eforturi în vederea creării unei organizații politice pentru gruparea forțelor revoluționare și intensificarea activității acestora. Dr. Russel publica în 1880 Un studiu -psihanalitic urmat de câteva comentarii psihice – program al mișcării cuprinzând revendicări democratice pașoptiste dar preconizând desființarea proprietății private și trecerea mijloacelor de producție „în proprietatea colectivă a grupurilor agricole și industriale ale muncitorilor”. Pe linia orientării către principiile socialismului științific era promovată ideea caracterului logic al dezvoltării sociale, se făceau aprecieri critice asupra statului și partidelor burgheze, constituției în vigoare etc. Prin strădaniile cercurilor socialiste apăreau

ziarele „Basarabia” – 1879, „România viitoare” – 1880. „Înainte” – 1880, toate suprimate de guvern până în 1881. Din 1880 se va intensifica procesul pătrunderii marxismului în gândirea socialistă din România. Măsurile represive luate de guvern împotriva mișcării socialiste din Iași în martie 1881 vor stânjeni temporar dezvoltarea ei dar în același timp vor atrage atenția opiniei publice asupra noului curent ideologic.

14/26 martie Parlamentul votează transformarea României în Regat, acțiune precipitată de I. C. Brătianu datorită în special chestiunii Dunării; pentru conservatori măsura era oportună în contextul mișcării socialiste (de care ei legau și atentatul lui Pietraru asupra primului-ministru și, pe plan extern, asasinarea țarului Alexandru II –1/13 martie).

30 martie/11 aprilie P. P. Carp prezintă în Parlament, cu ocazia discutării bugetului, liniile directoare ale programului politic junimist, marcând și prin aceasta tendința de separare a junimiștilor de conservatori. Definind democratizarea României ca o democratizare forțată, de sus în jos, nu efectul dezvoltării sociale, P. P. Carp consideră momentul 1881 ca punct maxim al democratizării. Se impune în etapa imediat următoare imperativul consolidării acestui stadiu prin măsuri organizatorice: garantarea micii proprietăți prin legea majoratului și modificarea legii tocmelilor agricole, în vederea constituirii unei trainice țărăniști capitaliste; reorganizarea meșteșugarilor în corporații, pentru asigurarea dezvoltării unui precapitalism industrial; inamovibilitatea magistraturii, în scopul scoaterii acesteia de sub fluctuațiile și înrâuririle politice; condiții severe de admisibilitate pentru funcționarii de toate gradele; scutirea comunelor rurale de povara multelor sarcini fiscale și administrative, care împiedicau concentrarea forțelor interne în vederea

dezvoltării lor organice. „Noua eră” de reorganizare socială a României este considerată de junimiști indispensabilă dezvoltării intensive și consolidării regimului existent. Unele dintre propunerile lui Carp vor intra în viitoarea legislație liberală.

aprilie–iunie Se votează legea asupra soldei militare, însoțită de un minuțios regulament, codul de justiție militară și regulamente pentru organizarea școlilor militare. Bazată pe principiul unei accentuate centralizări, organizarea armatei, în care regele avea un rol hotărâtor, era de inspirație prusacă.

7/19 aprilie Se votează legea prin care președintele Consiliului de Miniștri putea fi ministru fără portofoliu; opoziția vedea în lege manifestarea tendinței de întărire a autorității centrale, ea reprezentând într-adevăr începutul politicii de mână forte, ilustrată și de votarea, în aceeași zi, a legii pentru expulzarea străinilor, destinată în special eliminării militanților socialiști.

10/22 aprilie-8/20 mai Guvern Dumitru C. Brătianu

interne Eug. Stătescu

externe D. Brătianu

finanțe N. Dabija: D. A. Sturdza

justiție M. Pherekyde culte și instrucție V. A. Ureche

război C. Slăniceanu

lucrări publice N. Dabija

Schimbarea de guvern datorată demisiei lui I. C. Brătianu era probabil o manevră politică menită să deschidă calea către o

guvernare radical liberală omogenă.

30 aprilie/12 mai – 2/14 mai Are loc la Sibiu conferința cercurilor electorale românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, în care se hotărăște unificarea într-un partid a românilor din Imperiu – Partidul Național Român din Transilvania; programul proclamă ca tactică politică „activismul” (participarea la viața politică) și propune ca obiective recâștigarea autonomiei Transilvaniei, dobândirea dreptului de a folosi limba română în administrație și justiție, revizuirea legii naționalităților, extinderea dreptului de vot. Vincențiu Babeș este ales președinte, Gheorghe Barițiu este însărcinat cu redactarea unui memoriu. Guvernanții maghiari încearcă să opună acestui partid unul moderat, condus de mitropolitul Miron Românul și înființat în martie 1884, cu „Viitorul” ca organ de presă progubernamental.

mai-iunie Se creează Casele de credit agricol, stăvilirea ruinării țăranilor prin exploatarea uzurară (dobânzile ajunseseră până la 50%) intrând în vederile liberalilor încă din 1878. În fapt, noua lege va fi mai puțin favorabilă țăranilor cât arendașilor, numai ei având posibilitatea de a împrumuta pe baza ipotecării inventarului agricol și a recoltei.

10/22 mai Sărbătorirea publică a proclamării Regatului.

9/21 iunie -19/31 martie 1888 Guvern I. C. Brătianu

interne C.A. Rosetti; I. C. Brătianu; Gh. Chițu; I. C. Brătianu; Radu Mihai; C.

Nacu

externe Eug. Stătescu; D. A. Sturdza; I.I. Câmpineanu, I. C. Brătianu; M.

Pherekyde

finanțe I. C. Brătianu; Gh. Chițu; G. Lecca; C. Nacu; D. A. Sturdza

justiție M. Pherekyde; Eug. Stătescu; Gh. Chițu; Eug. Stătescu; Gh. Chițu; N.

Voinov; I. I. Câmpineanu; C. Nacu; Eug. Stătescu; D. Giani
culțe și instrucție V. A. Ureche; P. S. Aurelian; Gh.
Chițu; D. A. Sturdza; C. Nacu război I. C. Brătianu; G.
Angelescu; I. C. Brătianu; Șt. Fălcoianu; I. C.

Brătianu; Al. Angelescu; I. C. Brătianu

lucrări publice N. Dabija; D. A. Sturdza; Radu Mihai; P. S. Aurelian

agricultură, domenii, industrie, comerț D. Câmpineanu; A. Stolojan; I. C. Brătianu; V. Gheorghian; N. Gane

iulie Se înființează Creditul Mobiliar Român și Societatea de Construcții și Lucrări Publice.

august Conflict de frontieră între România și Austro-Ungaria, în comitatul Trei-Scaune. Se instituie o comisie mixtă de arbitraj.

11/23 august Se publică în „Monitorul oficial” Regulamentul de aplicație a legii pentru înființarea de spitale rurale.

noiembrie În urma agravării fricțiunilor pentru conducere înăuntrul partidului conservator, demisionează din partid, în bloc, junimiștii și partizanii lor. Tendințele de apropiere ale grupării junimiste, sub conducerea lui P. P. Carp, de liberalii de la guvern se accentuează. P. P. Carp, numit în noiembrie 1882 ministru plenipotențiar la Viena, ca expert în relațiile Orient- Occident și implicațiile lor în zona balcanică, pune bazele unei alianțe secrete între România și puterile centrale. Până în 1884 încercările de a constitui o coaliție guvernamentală între liberali și junimiști vor eșua din motive complexe, care, într-o perspectivă mai largă, se concentrează în jurul faptului că I. C. Brătianu nu putea să cedeze junimiștilor poziții de putere care i-ar fi alienat, prin rezultatele lor, sprijinul partidului său, cel care îi asigura anvergura politică și baza electorală necesară stabilității regimului și căruia se vedea silit de altfel să-i facă concesii continue; cât despre junimiști, ralierea lor relativă la linia guvernamentală se va datora unei platforme ideologice comune.

11/23 noiembrie „Telegraful” informează cititorii că M. Eminescu urma să fie înlocuit la conducerea „Timpului” cu Gr. Păucescu, probabil datorită orientării spre liberali a junimiștilor.

1882

Chestiunea Dunării.

În sesiunea Comisiei Europene a Dunării din primăvara anului 1882 reprezentantul României, colonelul Pencovici, este singurul care se mai opune proiectului Barrere. Cunoscând dorința puterilor europene de-a proroga mandatul Comisiei Europene, care, conform hotărârii Conferinței de la Londra, expira la 24 aprilie 1883, Austro-Ungaria condiționase

adeziunea ei de acceptarea mult discutatei Comisii Mixte așa încât marile puteri cedaseră. Delegatul României va prezenta un contraproiect care avea la bază dreptul statelor riverane de-a executa regulamentul de navigație și poliție fluvială combinat cu cel de larg control și supraveghere „al Europei” și care ferea statele țarmurene de orice amestec în afacerile lor interne. Cum prin poziția României Comisia Mixtă nu va întruni nici de astă dată unanimitatea voturilor, regulamentul, conform dorinței statelor interesate în depășirea impasului, urma să facă obiectul unei conferințe a marilor puteri care trebuia să se întrunească oricum, conform Tratatului de la Berlin, pentru a decide soarta Comisiei Europene.

La 24 ianuarie/5 februarie 1882 C. A. Rosetti părăsește guvernul, iar în 31 martie/11 aprilie își dă demisia din funcția de președinte al Camerei. Ceea ce avea să fie, din 1884, fracțiunea rosettistă începe să se manifeste cu o nuanță de dizidență încă din 1876. Prezentarea în cursul anilor a unor proiecte de legi radicale (colegiu unic, electivitatea magistraturii, modificarea legii tocmelilor agricole, libertatea presei și a individului etc.), măsurile de aceeași orientare pe care le ia, în calitate de ministru de interne, în anii 1878-1881, precum și frecvențele proteste împotriva abuzurilor guvernamentale, îl fac pe C. A. Rosetti progresiv indezirabil ca factor de guvernământ. Începând din 1882 scrie articole critice la adresa guvernului (în dezacord cu acesta și din cauza orientării politicii externe către puterile centrale), rămânând însă în partid și prieten public al lui I. C. Brătianu, deși acesta se arăta puțin dispus să facă concesii ideologiei radicale de inspirație pașoptistă. În noiembrie 1884 C. A. Rosetti afirmă că nu se mai consideră membru al partidului încă din 1881, iar o scrisoare din ianuarie 1885 atestă și ruperea relațiilor personale cu I. C. Brătianu. Gruparea rosettistă (G. Panu, Gr. Serurie, D. Giani,

Pană Buescu, P. Grădișteanu, V. A. Ureche etc.) se destramă în aprilie 1885, după moartea lui C. A. Rosetti.

Începe campania de presă în jurul modificării legii electorale, declanșată de „Românul” lui C. A. Rosetti, care se pronunță pentru colegiul unic. D. Brătianu propune în „Națiunea” contopirea colegiilor I și II, conservatorii și liberalii sinceri se opun oricărei modificări a constituției.

Joncțiunea la Predeal a liniilor ferate din Regat cu cele din Transilvania.

Apare la Sibiu, în română, maghiară, germană și franceză, Memorialul explicativ al lui G. Barițiu, prima publicație de acest fel adresată străinătății și care cuprindea atât prezentarea istorică a problemei românești din Transilvania, cât și motivarea cu argumente a revendicărilor românilor.

24 ianuarie Se înființează la București, cu sprijinul lui C. A. Rosetti, societatea „Irredenta română” („Carpații”), care avea să demaște și să combată până în 1918 politica de deznaționalizare a popoarelor nemaghiare din Ungaria.

14/26 mai Se votează modificarea legii tocmelilor agricole. Proiectul, depus în ianuarie de C. A. Rosetti, a fost obiectul unor vii discuții, mai ales în jurul oportunității unei legi speciale într-o chestiune care ar fi putut rămâne în competența dreptului comun. În fapt, inexistența unei mici proprietăți țărănești consolidate, care să se poată sustrage subordonării economice față de marea proprietate, impunea existența unei legi speciale, care să preîntâmpine abuzurile, punct de vedere susținut de C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, P.

P. Carp și I. C. Brătianu. Principalele modificări ale legii vor viza: suprimarea responsabilității solidare a țăranilor contractanți și a executării silite prin organe militaro-polițienești, reducerea termenului pentru tocmelele privitoare la muncile agricole de la 5 la 2 ani, rezervarea a 2 zile pe săptămână pentru munca țăranului pe ogorul său. Față de proiectul C. A. Rosetti se mai introduceau următoarele prevederi:

multiplicarea categoriilor de învoieli asupra cărora se aplica legea, prelungirea termenului tocmelelor pentru fânețe de la 2 la 5 ani; în cazul în care proprietarul întârzia ridicarea dijmei (ceea ce împiedica ridicarea recoltei țăranului) primarul și doi consilieri comunali erau obligați să opereze dijmuirea în timp util, pentru a împiedica deteriorarea produselor.

1/13 iulie Statul român răscumpără calea ferată Cernavodă-Constanța și portul Constanța de la compania engleză căreia îi fuseseră concesionate de Turcia.

noiembrie-aprilie 1883 Legislație. Modificarea legii recrutării din 1876, pentru cuprinderea unui număr cât mai mare de cetățeni în armata permanentă, avându-se în vedere toate categoriile sociale și profesionale; repunerea în vigoare, cu modificări, a legii comunale din 1864: constituirea colegiului comunal unic, statuarea alegerii primarilor din comunele urbane și rurale de către consilierii comunali. Intră în dezbatere proiectul pentru modificarea sistemului de alegere a consiliilor comunale. La 22 decembrie/2 ianuarie este prezentată în Parlament propunerea de revizuire a Constituției pentru stabilirea unei concordanțe între textul constituțional și noua situație a statului român, devenit regat, după ce în prealabil se constituise o comisie

parlamentară pentru stabilirea articolelor din Constituție care urmau să fie revizuite, dezbaterile dezvăluind că nu există o opinie unitară în această privință între membrii partidului liberal; se preciza că devenise necesară și modificarea sistemului electoral, impusă de necesitatea unei mai largi participări la viața politică. Se constituie Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor; se promulgă legea pentru modificarea sistemului de alegere a consiliilor județene; numărul de colegii se reduce la trei, prin contopirea colegiilor I și II, se accentuează separarea funcțiilor administrative de diverse alte atribuții oficiale, precizându-se că nu sunt eligibili salariații statului și comunei, primarii, persoanele care aveau contracte pentru lucrări ale județului; se precizează atribuțiile consiliului județean și lucrările pentru care era necesară aprobarea guvernului; se promulgă legea asupra administrației armatei, cu noi regulamente privind funcționarea serviciului de intendență și al celui sanitar; se promulgă legea pentru remunerarea corpului didactic, prin care se măreau salariile și se fixau gradațiile de vechime, care permiteau majorarea retribuției din 5 în 5 ani, cu 15, 30, 45 și 60%; se stabilesc condițiile de pensionare.

decembrie „Timpul” și „Binele public” anunță concomitent că înțelegerea dintre conservatori și liberalii sinceri era un fapt împlinit. Unificarea opoziției va fi precipitată de anunțurile „Românului” privitoare la intențiile liberalilor guvernamentali de a modifica Constituția. Încă de la începutul anului 1881 conservatorii salutau, prin „Timpul”, constituirea clubului „Binelui public” și prezența la inaugurare a conducătorilor fracțiunii libere și independente. În 1882 „Timpul” și „Binele public” își prezentă și aprobă reciproc articole de critică la adresa guvernului.

Chestiunea Dunării. Are loc Conferința de la Londra (februarie-aprilie), la care participă numai marile puteri, reprezentanții statelor riverane, România, Serbia, Bulgaria, nefiind acceptați decât cu vot consultativ. Guvernul român protestează, declarând că nu se simte obligat să se supună hotărârilor Conferinței. Prin Tratatul încheiat la 10 martie se hotărăște prelungirea mandatului Comisiei Europene încă 21 de ani și extinderea competenței acesteia până la Brăila. Brațul Chilia va fi practic scos de sub autoritatea Comisiei Europene. Se adoptă pentru porțiunea Porțile de Fier – Brăila regulamentul de navigație și poliția fluvială elaborat în sesiunea din primăvara anului 1882 de Comisia Europeană. Proiectul Barrere ce constituia ultima parte a documentului va suferi unele modificări: se prevede ca statele membre ale Comisiei Mixte să nu mai poată fi reprezentate în acest organism și ca delegate ale Comisiei Europene și se statuează ca numirea și remunerarea subinspectorilor de navigație să intre în competența autorităților teritoriale. Guvernele de la București și Sofia refuzând să ia în considerare prevederile Tratatului, acestea nu au putut fi puse în practică. O dată începute negocierile între București, Berlin și Viena referitoare la aderarea României la Tripla Alianță, Austro-Ungaria va înceta să mai insiste asupra creării Comisiei Mixte.

1/13 ianuarie Se constituie la Paris un grup revoluționar român (Vintilă C. A. Rosetti, Alex. A. Bădărău, Constantin Mille, Vasile G. Morțun și alții de inspirație socialistă, care editează, începând de la 1/13 februarie, „Dacia viitoare”.

25 februarie/9 martie Are loc la Sibiu, sub președinția lui G. Barițiu, o adunare de protest împotriva celei de a doua legi școlare promulgate de guvernul maghiar, care accentuează caracterul maghiar al învățământului secundar.

20 aprilie/2 mai În urma emiterii în 7/19 martie a decretului de convocare a Camerelor de revizuire, încep alegerile

parlamentare, în contextul intensificării mișcării de opoziție; se formează o coaliție electorală între conservatori, liberalii sinceri și liberalii moldoveni („opoziția unită”); din 134 de mandate de deputați și 50 de mandate de senatori opoziția obține 12 mandate. Camerele de revizuire se deschid la 10/22 mai.

iunie Se constituie un comitet de conducere a opoziției fără contopirea formațiilor politice coalizate. I. M. Florescu este însărcinat cu președinția unui subcomitet care avea să redacteze programul opoziției.

3/15 iunie La Iași se inaugurează statuia lui Ștefan cel Mare, în prezența Regelui. P. Grădișteanu ține un discurs cu aluzii la provinciile românești încorporate de imperiile vecine. Austro-Ungaria cere explicații. „Monitorul oficial” dezmente parțial, atribuind aserțiunile mai grave exagerărilor presei.

26 august/7 septembrie Are loc, la Gastein, întâlnirea dintre I. C. Brătianu și cancelarul Bismarck, urmată de întâlnirea, la Viena, cu contele Kalnoky, ministrul de externe al Austro-Ungariei, în vederea încheierii tratatului de alianță româno-austro-ungar, care se va semna la 18/30 octombrie și la care Germania va adera în aceeași zi. Apropierea României de Puterile Centrale constituie reacția la politica activă a Imperiului țarist în sud-estul Europei. Alianța va obliga guvernul român la acceptarea unor relații economice preferențiale cu Austro-Ungaria și Germania. Deși convenția va rămâne secretă, linia generală a guvernului în politica externă și implicațiile ei economice devin obiectul unor violente atacuri din partea opoziției, care se va ocupa intens de situația românilor din Transilvania.

15/27 septembrie Apare în „Buletinul oficial” anteproiectul majorității liberale privitor la modificarea legii electorale și la regimul presei; anteproiectul este atacat în lunile următoare, de pe poziții opuse, de conservatori și de liberalii rosettiști.

1884

martie Se constituie, prin fuzionarea conservatorilor, a liberalilor sinceri și a fracțiunii libere și independente, Partidul Liberal-Conservator. „Timpul” și „Binele public” își încetează apariția și sunt înlocuite prin ziarul „România”.

14/26 aprilie Apare la Sibiu ziarul politic și cultural „Tribuna”, condus între 1884 și 1886 de I. Slavici; ziarul a avut un rol important în lupta de eliberare națională a românilor din Transilvania.

19/31 iulie Apare la Iași ziarul „Lupta”, organ al grupării liberal-radicală condusă de G. Panu.

9/21 iunie Se adoptă modificările intervenite în Constituția României. Noua lege electorală mărind ponderea burgheziei bancare, industriale și comerciale în Adunările legiuitoare, prevedea: mărirea numărului deputaților de la 130 la 183 și al senatorilor de la 70 la 140, reducerea numărului colegiilor pentru Cameră (de la 4 la 3) prin unirea colegiilor I și II, preponderent moșierești și scăderea censului la colegiul I (1 200 lei, cu prevederea că venitul poate fi nu numai rural, ci și urban, ceea ce înlesnea intrarea în acest colegiu al burgheziei mari); colegiul II exclusiv orășenesc cuprindea: alegătorii cu impozit minim de până la 25 de lei votând indirect, printr-un reprezentant la 50 de alegători, și alegătorii direcți, cu un venit de la 25 la 1 200, precum și categoria alegătorilor scutiți de cens; colegiul III cuprindea alegătorii de la sate, de la un impozit oricât de mic până la 1 200 lei venit, care votau prin delegați. Colegiul I pentru Senat cuprindea alegători cu un venit de minimum 2 000 de lei anual, la care se adăugau unele categorii scutite de cens;

colegiul II cuprindea alegători cu un venit de între 1 000 și 2 000 de lei și posesori ai unor diplome de doctor în științe. Noua Constituție modifica în sens parțial liberal, parțial restrictiv, și regimul presei, interzicând arestul preventiv

dar prevăzând judecarea delictelor de lez-majestate de către tribunalele ordinare, ceea ce constituia o îngrădire a libertății comparativ cu judecarea de către jurați precum și suprimarea prevederii de desființare permanentă a cenzurii. Se modificau titulaturile conform noii situații de Regat a țării, se desființa garda civică, se prevedea aplicarea Constituției în Dobrogea prin legi speciale, inalienabilitatea pe 32 de ani a pământurilor foștilor clăcași, ale însurățeilor și ale țăranilor care cumpăraseră pământ de pe moșiile statului.

10/22 iunie Se votează legea creării Domeniului Coroanei (12 proprietăți ale statului, însumând 128 286 ha). După adoptarea noii Constituții și a acestei legi liberalii radicali, în frunte cu C. A. Rosetti, demisionează din Corpurile legiuitoare, ceea ce consacră ruptura definitivă dintre C. A. Rosetti și I. C. Brătianu. „Românul” rămâne organul de presă al liberalilor radicali. I.

1. Brătianu va edita cotidianul „Voința națională”.

20 august/1 septembrie Apare la București, din inițiativa lui Luigi Cazzavillan, ziarul de informații „Universul”, primul mare cotidian românesc, care avea să apară, cu unele întreruperi, până în 1953.

noiembrie Au loc alegeri din care rezultă un parlament fără opoziție prin neparticiparea coaliției conservator-liberale și invalidarea unor mandate; singura grupare tolerată de I. C. Brătianu în parlament sunt junimiștii, cu care va spera în continuare să poată colabora. Evidenta tendință de întărire a regimului autoritar va provoca o intensă campanie antidinastică a opoziției de toate nuanțele, care avea să dureze până la căderea guvernului. Noul parlament, în decursul activității sale (1884

-1887), va dezbate și legifera printre altele: legea asupra impozitului funciar, menită să stăvilească absenteismul și arendășia, cu nefaste consecințe economice prin diminuarea

venitului național; legea primei de export pentru fabricanții de spirt din cereale și coniac din vin și legea pentru încurajarea producției țesăturilor, sforilor, corderiei și sacilor de iută; legea pentru organizarea monetăriei statului, a fabricii de timbre și a depozitului general al timbrelor; legea „depozitului legal”, prin care fiecare tipografie avea obligativitatea să trimită trei exemplare din fiecare tipăritură bibliotecilor centrale din București și Iași și Bibliotecii Academiei Române; legea pentru încurajarea și dezvoltarea exploatarei apelor minerale și a produselor lor; legea pentru introducerea unui nou tarif protecționist asupra importului, pentru încurajarea industriei române (legea va provoca declanșarea războiului vamal cu Austro-Ungaria care interzice formal importul de animale și introduce taxe vamale prohibitive la articolele provenite din România); legea privitoare la componența camerelor de comerț, care lărgea corpul eligibililor, dar menținea rolul prefectului în alegeri; trecerea de la recrutarea după starea civilă la recrutarea după vârstă și mobilizarea militarilor și gloatelor prin decret regal, fără aprobarea Corpurilor legislative; legea monopolului de stat al tutunului; promulgarea unui nou Cod de comerț, în locul celui din 1840; lege relativă la instituirea unei comisii pentru verificarea pământurilor date în conformitate cu articolele 5 și 6 din legea rurală (verificarea aplicării legii din 1878); legea de încurajare a industriei, prin avantaje însemnate (scutiri de impozite și de taxe vamale pentru mașini sau materii prime inexistente în țară, reduceri pe căile ferate etc.) acordate pentru înființarea de întreprinderi industriale cu un capital minim de 50 000 sau minimum 25 de lucrători timp de minimum 5 luni; legea pentru alegerea consiliilor comunale, care stabilea modul de elecțiune și categoriile de eligibili, plus atribuțiile autorității comunale.

decembrie Se constituie la București Cercul studiilor sociale, organizat de socialiști și la care aderă pentru un timp și intelectuali de orientare burghezo-liberală; cercul publică,

din februarie 1885, ziarul „Drepturile omului”, care începând din noiembrie, militează pentru întemeierea unui partid al muncitorilor și, în perspectivă, participarea la viața parlamentară.

1885

ianuarie Junimiștii preiau ziarul „România liberă”. Apărut la 15/27 mai 1877 sub direcția lui A. T. Laurian, ca organ de presă al unui grup de tineri liberali, ziarul adoptase treptat o orientare nuanțat conservatoare. Gruparea își definește poziția critică față de liberalii guvernamentali dezavuând lipsa unui program politic, stagnarea dezvoltării social-politice și, ulterior, politica financiară și monetară a guvernului, părăsirea principiilor liberale, abuzul de putere al primului-ministru și mai ales al colaboratorilor săi; opoziția era și ea criticată pentru lipsa de omogenitate în componență și de unitate a principiilor programate.

1/13 mai Decret regal prin care se ia act de Tomos-ul prin care Patriarhia de la Constantinopol recunoaște autocefalia bisericii Regatului României.

20 mai/1 iunie România denunță convenția comercială cu Austro-Ungaria din 1875, prin politica vamală a partenerului, nefavorabilă economiei românești; reintră în vigoare tariful vamal protecționist din 1874. Se declanșează conflictul vamal româno-austro-ungar care va dura până în 1891.

18 august Ia ființă Societatea pentru cultura maghiară transilvăneană (E.M.K.E.), ca o contrapondere a ASTREI, cu scopul de a promova politica de maghiarizare.

noiembrie Ia naștere formația politică Opoziția Unită din care fac parte Partidul Liberal-Conservator L. Catargiu – G. Vernescu, -care în aceeași lună anunțase depășirea simplei alianțe printr-o contopire, cu enunțarea unui program comun în

care conservatorii consimțeau la descentralizarea administrativă și la libertatea presei-, și Partidul Național-Liberal D. Brătianu, M. Kogălniceanu, C. Boerescu și G. Mârzescu; unitatea de acțiune a acestei coaliții se va realiza abia în martie 1887.

1886

toamna Alegeri comunale importante pentru opoziție, de vreme ce autoritățile comunale care urmau să fie alese aveau calitatea de a controla modul de desfășurare a alegerilor parlamentare din 1887.

1887

Gruparea junimistă începe să se desmembreze, o parte din membrii ei (V. Pogor, Leon și Iacob Negruzzi, T. Rosetti) aderă la opoziția liberal-conservatoare, N. Gane și V. Bossi se aliază cu liberalii guvernamentali, iar P. P. Carp, după ce încercase o apropiere de conservatori, cu condiția neacceptată, a ieșirii acestora din coaliția cu liberalii (Opoziția Unită), rămâne să ducă o politică personală împreună cu un număr de partizani (T. Maiorescu, Al. Marghiloman, D. A. Laurian etc.).

mai La Sibiu are loc conferința Partidului Național Român, la care se adoptă pentru întreg partidul tactica politică a

„pasivismului”, prin hotărârea de a nu participa la alegeri nici în Transilvania, nici în Banat, Crișana și Maramureș; biruința liniei politice a celor grupați în jurul ziarului sibian „Tribuna” este marcată prin alegerea lui Gh. Barițiu ca președinte al partidului și a lui Ioan Slavici ca secretar.

octombrie Se constituie formațiunea politică Liga de Rezistență, prin unirea disidenței liberale, condusă de Nicolae Fleva, Al. Djuvara și Take Ionescu, cu fracțiunea tinerilor conservatori din jurul ziarului „Epoca”, condusă de Nicolae Filipescu; Liga de rezistență este sprijinită de

liberalii radicali și socotită reductabilă de către junimiști; I. C. Brătianu după ce pierduse sprijinul elementelor valoroase ale partidului liberal își pusesese mari speranțe în tinerii liberali care îl părăseau acum; o dată formată, Liga de Rezistență intră în coaliție cu Opoziția Unită.

1888

24 ianuarie/5 februarie – 25 ianuarie/6 februarie Alegerile aduc în parlament 54 de membri ai opoziției, printre care Lascăr Catargiu, D. Brătianu, Gh. Vernescu, N. Fleva, Al. Marghiloman, Take Ionescu etc. Opoziția Unită își intensifică acțiunile antiguvernamentale. I. C. Brătianu încearcă iarăși mai multe formule de guverne de coaliție, dintre care una cu junimiștii, toate nereușite.

20 martie începe violenta răscoală țărănească (Muntenia martie-aprilie, Moldova aprilie-iunie), care va cuprinde 27 dintre cele 32 de județe ale țării, cea mai mare mișcare de acest fel din ultimul sfert al secolului al XIX-lea; dacă primele impulsuri nu sunt cu totul străine de propaganda politică a opoziției, amploarea răscoalei va fi determinată în mod organic de gravele neajunsuri sociale și economice care apăsau în mod cronic țărănimea, în ciuda încercărilor de remediere din ultimele două decenii, care, toate, evitaseră soluționarea radicală a problemei țărănești.

23 martie/4 aprilie-11/23 noiembrie Guvern junimist Th. Rosetti

interne Th. Rosetti

externe P. P. Carp

finanțe M. Ghermani

justiție Al. Marghiloman

culțe și instrucție T. Maiorescu

război G. Barozzi

lucrări publice Al. Știrbei

agricultură, domenii, industrie, comerț T. Maiorescu;
P. P. Carp

Noul guvern preia puterea în urma demisiei primului-ministru I. C. Brătianu, tot mai izolat din punct de vedere politic și probabil puțin dispus să-și asume luarea măsurilor represive după izbucnirea răscoalelor țărănești. În timpul guvernării junimiste, și ulterior de altfel, diferențele între cele trei grupări conservatoare (liberali-conservatori, conservatori puri și junimiști) se vor accentua, instaurându-se o perioadă de instabilitate guvernamentală ce avea să dureze trei ani.

3/15 mai Se semnează la Viena tratatul privind aderarea Italiei la Tratatul secret de alianță din 18/30 octombrie 1883 încheiat între România, Austro-Ungaria și Germania.

15/27 august Apare la București cotidianul de orientare democratică „Adevărul” (1888-1916, 1919-1937, 1946-1951).

14/26 octombrie Alegerile pentru Corpurile legiuitoare dau o compoziție preponderent conservatoare parlamentului; ele sunt precedate, pentru prima oară în viața noastră politică, de publicarea în „Monitorul oficial” a programului partidului la putere.

12/24 noiembrie – 29 martie/10 aprilie 1889 Guvern Th. Rosetti
interne Th. Rosetti

externe P.P. Carp

finanțe M. Ghermani

justiție Gh. Vernescu

culțe și instrucție T. Maiorescu

război C. Manu

lucrări publice agricultură, domenii Al. Marghiloman

4/16 decembrie Apare la București foaia literară „Fântâna Blanduziei”, condusă de un comitet de redacție în frunte cu M. Eminescu.

1889

Se iau măsuri pentru redresarea financiară a țării prin retragerea biletelor ipotecare și introducerea etalonului de aur, renunțându-se astfel la bimetalism, a cărui consecință imediată eraagio-ul și corelativa inflație (prețul mondial al argintului scăzuse considerabil, ceea ce făcea ca valoarea nominală a monedei românești să scadă sub cea reală).

ianuarie Statul român răscumpără căile ferate concesionate, devenind proprietarul întregii rețele feroviare de pe teritoriul românesc (1 377 km).

29 martie/10 aprilie-3/15 noiembrie. Guvern conservator Lascăr Catargiu

interne Lascăr Catargiu

externe Al. Lahovari

finanțe Gh. Vernescu

justiție N.L. Gherassi culțe și instrucție V. Boerescu

război C. Barozzi

lucrări publice AI. Lahovari agricultură, domenii,

industrie, comerț Gr. Păucescu

Demisia guvernului Th. Rosetti se datorase între altele neînțelegerilor dintre miniștrii cabinetului asupra oportunității dării în judecată a ultimelor guverne I.C. Brătianu, acțiune ferm respinsă atât de junimiști cât și de rege.

aprilie Din inițiativa junimistă, se votează legea pentru înstrăinarea unor bunuri ale statului și răscumpărarea embaticurilor, care suprima statului facultatea de a vinde bunurile sale în corpuri întregi și prevedea ca la vânzarea fiecărei moșii a statului 2/3 să fie parcelate în loturi mici de 6 ha și 1/3 în loturi de 10-25 ha.

15/27 iunie Moare Mihai Eminescu.

Sfârșit de volum

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro

**[“SE POATE PUNE ÎNTREBAREA...”]
– de Mihai Eminescu [13
ianuarie 1889]. (Ultimul
articol. Cu mențiunea
“paternitate incertă”)**

Se poate pune întrebarea dacă, în împrejurările actuale și cu grupările existente ale partidelor politice din țară, va fi sau nu cu putință ca guvernul să izbutească pe deplin în realizarea programului său de reforme, dînd țării toate îmbunătățirile pe care timpul și situațiunea poporului o reclamă.

E adevărat că, în anul în care a expirat, țara a trecut prin o

criză politică a cărei însemnătate și ale cărei rezultate probabile nu se pot aștepta de pe acum și imediat, dar pe de altă parte nu se poate tăgădui că acea criză stă într-o strânsă legătură cu soarta politică și socială a țării, și din ea trebuie să răsară soluțiile normale ale problemelor politice pe cari reforma ni le impune.

E deci cestiunea dacă ne aflăm în adevăr în preziua unor evenimente care să decidă în mod hotărâtor pozițiunea țării ca stat civilizată și constituțional, întemeiat pe cerințele dreptului modern și ale exigențelor prezentului, dacă avem încă puterea de-a întări și îmbunătăți situațiunea dinlăuntru prin reforme înțelepte și măsuri corespunzătoare cu ele, dacă avem voința de a continua, în interesul bine înțeles al țării, programul politic inaugurat în martie anul trecut, sau dacă din nou tendințele adverse ale grupurilor politice cu aspirațiuni învechite și egoismul glacial al ambițioșilor politici vor ridica piedici în calea dezvoltării naționale.

Prezumțiunea care admite posibilitatea introducerii reformelor presupune, însă, ca condiție neapărată, ca din lupta parlamentară ce se va încinge între grupurile politice actuale, guvernul din martie să iasă nu numai în formă, ci și în esență, în ce privește spiritul politicii sale, c-o victorie deplină asupra adversarilor; iar prezumțiunea a doua, adică crearea de piedice în contra realizării programului de reforme, s-ar ivi desigur în cazul când unele din elementele politice, cari participă la putere, n-ar vedea în sacrificiile pe cari guvernul din martie le-au făcut, pentru a ajunge la o înțelegere, decît un semn de slăbiciune sau de înclinare de a renunța la realizarea programei, atît în ce privește forma cît și spiritul ei.

Rezervele pe cari guvernul din martie le-a stabilit, pentru ca o înțelegere să fie cu putință, au fost, în privire formală întîi, că nu se renunță la nici unul din membrii cabinetului cari ar fi colaborat la proiectele de reformă, iar în privire materială, declarațiunea, asemenea francă, că nu se renunță la

nici unul din proiectele de reformă. Pe baza acestei convențiuni s-au format, deci, pîn-acum, majoritatea parlamentară și tot pe această temelie ar fi de dorit ca să rămîie și în viitor.

Zicem că aceasta e de dorit, dar vine întrebarea: oare această majoritate va persista să existe și atunci cînd i s-ar zice că cabinetul are o altă misiune, mai generoasă, decît aceea de-a servi de unealtă în desfășurarea egoistă și unilaterală a manoperelor de partid și de-a păstra intrigilor politice caracterul veninos și vindicativ care îl au azi? Această întrebare e întemeiată și ar fi o credulitate prea mare și un optimism exagerat dacă am admite că guvernul nu va fi nicicînd pus în necesitatea de a-și arată nemulțumirea față cu mașinațiunile unor prețiși amici politici.

Dintre proiectele propuse, se înțelege că primează cele privitoare la cestiunea agrară și că merită preferență și întâietate în șirul discuțiilor parlamentare. Dar o cestiune de o importanță, de nu egală cel puțin coordonată celei de mai sus, este a reformei organizației judecătorești prin admiterea, măcar parțială, a inamovibilității. În această privința însă, s-a întîmplat ceea ce Victor Hugo propunea pentru aducerea în lume a păcii universale. Amic al păcii și amic al celor ce propagă formarea unei legi universale pentru a eterniza pacea, el zice: doresc pacea universală care să-mpace toate interesele. Cam astfel, înainte de a se fi votat legea inamovibilității, s-au întîmplat remanieri în personalul magistraturii, cari seamănă cu mijlocul propus de Victor Hugo pentru întemeierea păcii universale. Dar să sperăm că, pe viitor cel puțin și sub domnia unei noi legi, va înceta obiceiul de-a numi sau demite magistrați numai pe motivul strîmt că ar fi avut alte convicțiuni politice, căci toate considerațiunile de partid și personale ar trebui cu desăvîrșire înlăturate cînd e vorba de numiri în magistratură, unde numai interesul unei dreptăți impersonale caută să decidă.

În discordanță cu misiunea ce-a fost încredințată cabinetului, care a fost o misiune de împăcare, vedem răsărind din nou, pe orizon, pericolul unor procese de răzbunare politică, ca cel privitor la dezordinile comise la unele redacțiuni și, în sfârșit, ca procesul pe care unele elemente voiesc să-l facă fostului cabinet Brătianu.

E evident că asemenea lucruri sînt cu totul contrarie rolului de împăcare cu care coroana însărcinase cabinetul și că toate acestea nu pot decît să alimenteze și mai mult urele și răzbunările politice, căci, în privința acestui rol, d. ministru de externe s-a exprimat încă din martie, în numele noului cabinet: „Garanție de impunitate pentru guvernul trecut? Noi, în această privință – și această declarațiune o fac în numele întregului guvern – credem și nu ne vom depărta niciodată de această credință, că în politică greșalele se îndreptează, dar nu se răzbună. Dacă dv. credeți ca în țară această, la fiecare răsturnare de guvern, să se ajungă la răzbunare și pedeapsă, dacă credeți ca pentru fiecare greșală politică să fie, în afară de răspunderea morală, în afară de pierderea puterii, și o răspundere care atrage după sine pedeapsa, dacă dv. voiți să aruncați țara într-o confuzie și convulsiune nepomenite, declar că nu noi ne vom preta la un asemenea joc”.

Toate aceste împrejurări, izolate una de alta, par a nu avea însemnătate; însă, luate la un loc, ele întăresc presupunerea că se pregătesc diferite expediente, îndreptate contra cabinetului și, în adevăr, înțelegerea stabilită cu atîta greutate ar fi pusă în cestiune și s-ar decide definitiv întrebarea dacă țara mai e în stare ca, sub conducerea unor oameni încercați și dezinteresați, să se dezvolte înainte, sau dacă, în locul erei nouă de reforme administrative, sociale și financiare, o să revie timpul de neomenoasă exploatare și de vînătoare de funcțiuni pe care l-am avut de curînd. Mult n-ar dura o asemenea reacțiune, dar în orice caz, în timpuri în care țara are nevoie de o conducere serioasă pentru garantarea

siguranței sale, o asemenea reacțiune ar fi o nenorocire.

România liberă, 13 ianuarie 1889 (reprodus în *La liberté roumaine*, III, nr. 10, 14/26 ianuarie 1889).

Mentiunea editorilor "Operele": "Cu paternitate incerta"

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Mihai-Eminescu.Ro

**ZIUA DE MÂNE – de Mihai
Eminescu [1 ianuarie 1889]**

Anul acesta care declină spre sfârșitul său n-a prezentat semne caracteristice distinse cari să-l deosebească cu mult de premergătorii lui. El trece fără mult folos pentru popoare, dar și fără nenorocire și calamități, căci binele suprem al păcii s-a păstrat – deși cu multe sacrificii – și Europa a fost scutită de a fi aruncată în peripețiile funeste ale unor

războaie de exterminare. Cu toate că un suveran ajuns la adânci bătrânețe și altul, atins de-o boală ce n-avea vindecare, au fost supuși ineluctabilei legi a naturii de care toți oamenii fără deosebire sunt stăpâniți, totuși puterea politică n-a făcut decât să-și schimbe dețitorul, fără a-și schimba direcțiunea, încât în realitate lucrurile stau cam tot astfel precum stăteau și în trecut pe vechiul nostru continent; iar națiunile continuă a munci azi precum au muncit ieri, așteptând să se producă circumstanțe și condițiuni de trai mai favorabile și mai bune.

Statele diferite ce trăiesc cu neliniștea zilei de mâine s-au înarmat și se pregătesc a face față evenimentelor ce sunt cu putință.

Germania e înarmată ca și când ar presimți grave evenimente. Rusia se reculege mereu, zicând însă tare ceea ce vrea, dar și mai tare ceea ce nu vrea. Austro-Ungaria începe a avea din nou încredere în sine însăși. Fără îndoială va rămâne încă mult timp în Tripla Alianță, dar alianța a încetat de fi pentru ea sinonimă cu supunerea. În Cislaitania contele Taaffe guvernă în mod echitabil, ținând samă de interesele tuturor naționalităților, orice ar zice germanii austriaci. Cât despre d. Tisza noi știm ce face în Translaitania. În Serbia, Scupcina a votat cu mult entuziasm noua Constituțiune, lucrată de marea comisiune instituită de regele Milan pentru acest scop. În Grecia se fac încercări de-a se ameliora situațiunea materială și morală. Turcia își merge calea ei veche, ceea ce n-ar fi tocmai rău dacă n-ar crește mereu încurcătura finanțelor sale.

Silințele diplomației de-a o atrage în Tripla Alianță n-au avut succes, încât marele vizir, câștigat pentru ea, s-a văzut în necesitatea de a-i întoarce spatele pentru a se mântine la putere.

Italia oficială continuă a face cauză comună cu Alianța, cel puțin pe cât probează aparențele. Anglia s-a grăbit a lua

parte la campania de pe țărmul oriental al Africei. Spania, stăpânită de un guvern liberal, lucrează în tăcere și repară puțin câte puțin urmările dezastroase ale ultimelor sale revoluțiuni consecutive. Poate că nu e tocmai departe ziua când va juca din nou în Europa rolul care i se cuvine. Portugalia, Elveția, Belgia, Olanda, Danemarca, Suedia și Norvegia sunt țări cari consacra puterile lor în mod exclusiv numai dezvoltării bunului trai dinlăuntru și prosperității publice, fără a se neliniști de cele ce se petrec dincolo de granițele lor.

Intrăm deci în anul nou cu prevederile cele mai pacifice și aceste prevederi se vor realiza fără îndoială; ele se vor realiza cu atât mai mult cu cât în acest moment nimenea nu e în stare de-a face război. Aproape toate națiunile sunt preocupate de mari probleme politice, economice și sociale, de soluțiunea cărora atârna viitorul lor. Deci le e cu neputință de-a se gândi la altceva. Apoi necesitatea păcii e atât de mare încât nici un suveran n-ar îndrăzni să ia asupra – și răspunderea de-a desfășura flagelul îngrozitor al războiului. Răspunderea ar fi atât de zdrobitoare încât nimeni nu consimte și nu vrea să și-o asume.

E.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro

---

1 8 8 8 – de Mihai Eminescu
[25 decembrie 1888]

Acum, când anul înclină spre sfârșit, credem de cuviință, deși evităm orice aprecieri hazardate, să dăm o scurtă dare de seamă asupra stării în care se află diferitele state ale continentului nostru.

În Franța tonul fundamental al orchestrei politice îl dă

generalul Boulanger.

El pretinde a simți o iubire aprinsă pentru Republică, însă afirmă totodată că ea e siluită de Camere, de miniștrii, de prezident; deci cere revizuirea Constituțiunii și o Constituantă. El impută Camerelor corupțiune, dar pentru agitațiunea sa proprie nu se sfiește a recurge la ajutoarele pecuniare ale inamicilor Republicei. El promite a fi Gambetta și Bonaparte într-o persoană și-n adevăr are câte ceva comun cu ei amândoi. Ca și Gambetta nu e duelist, ca și Bonaparte n-are talent oratoric, ci-și citește discursurile de pe o bucată de hârtie cu ochelarii pe nas. Deci nu se poate ști de ce e mai bun: de dueluri ori de discursuri. Dar jură că va ajunge pe Gambetta și pe Bonaparte în părțile lor bune, în arta lor politică superioară și într-o strategie care să întrecă pe a tuturor.

Rochefort, care a combătut până acum orice personalitate ce a deținut puterea, mai întâi pe napoleonizi, apoi pe Gambetta, Grevy și acum pe Sadi Carnot, e azi conducătorul boulangismului. Dacă-i faci imputări, declară că el l-a inventat pe generalul și că tot astfel îl poate răsturna când va voi.

Republica pare a exista mai mult prin adversarii ei, care unul față cu altul sunt neîncredători. Imperialiștii sunt împărțiți în victoriști și jeromiști; roialiștii în philipiști și albi de Spania. După acești din urmă Don Carlos ar putea fi în același timp rege al Spaniei și al Franței.

Dar răul fundamental de care suferă Republica pare a rămânea dorul de „revanche „ pe care-l are în inimă. Dorința de răzbunare a prefăcut Republica a treia într-un gigantic stat militar, cu un buget al războiului și al marinei de aproape un miliard pe an, încât are 72 de baterii de câmp mai mult decât Germania.

Dar menirea unei republice ar fi să debordeze chiar de pace și

de bun trai, să aibe escendente bugetare, să plătească datoriile statului, să scază dările, pentru a câştiga majoritatea imensă a populaţiunii, pe lucrător, pe ţăran, pe meseriaş?

La asemenea argumente dorul de răzbunare răspunde: Franţa a creat America de Nord, Grecia, Belgia şi Italia şi să nu poată redobândi Alsacia – Lorena? Şi iarăşi se aruncă miliardele în gura militarismului, încât astfel opiniunea publică ezită a alege între dorinţa de pace şi cea de răzbunare. Hимера alianţei ruseşti aprinde şi la zelul războinic, deşi această alianţă şchiopătează din toate punctele de vedere. Cât despre Rusia, unele indicaţiuni vor ajunge a determina starea în care se află. Din banii ei de hârtie se afirmă că a şasea parte ar fi bani falşi, pentru că funcţionarii emit şi cheltuiesc din nou biletele confiscate. Astfel, în vârtejul luptei de control, probitatea nu poate exista. Chiar Petru cel Mare, cu energia lui estraordinară, n-a putut să-i puie capăt corupţiunii administrative, cum n-a putut cuceritorul Bizanţului. Mohamed II, când se convinse de venalitatea unui cadiu, puse să-l execute şi să-i tragă pielea peste scaunul judecătoriei, pentru a-l preveni pe succesor. Totuşi paşalele se grămădeau după acest post şi rămăseseră, ca şi mai înainte, tot venali.

Politica rusă seamănă c-o clădire care în orice parte are alt aspect. Înlăuntru patriarhală, în afară turburătoare, afirmând iubirea de pace şi totuşi grămădind trupe în apropierea frontierelor. În acelaşi timp simulează a fi putere asiatică şi durează căi ferate spre Samarkand, cu două ramuri spre Persia şi Afganistan, ca şi când India i-ar fi ţinta; ca şi când nu s-ar şti că Bizanţul rămâne visul ei de aur şi Orientul Europei ţinta de acţiune.

Germania, de când e imperiu, adecă de la începutul nouăi sale existenţe, de optsprezece ani, a contractat datorii de 1 150 milioane. Noul împărat, ostaş din creştet până în talpă, e cu toate aceste inspirat de dorinţa de a menţine pacea, deşi

amiciția de astă primăvară cu vecinul de la nord nu prea pare întemeiată. Cele trei corpuri de armată de la Vilna, Varșava și Kiev, împreună cu cele două armate de rezervă de la Petersburg și Moscova, seamănă prea mult cu o amenințare a Triplei Alianțe.

Se pare că în Anglia șeful partidului conservator, Salisbury, și-ar fi propus să rezolve în sfârșit cestiunea agrară din Irlanda avansând fermierilor prețul de cumpărătură a pământului ce-l cultivează, până la concurența de cinci mii de lire sterline. Cât despre înarmările puterilor continentale, Anglia, avându-și interesele angajate în Asia, desigur că nu se va amesteca. De când Prusia a dat exemplul înarmării generale, toate țările au imitat-o și s-au întrecut în această privință. Anglia însă nu voiește să introducă serviciul obligatoriu pentru toți și înarmarea generală, pentru a deveni prada militarismului; rămâne deci la sistemul ei vechi de angajament cu plată.

Parlamentul din Italia asemenea a votat o sumă de 126 de milioane pentru cheltuieli extraordinare de război, numai Parlamentul n-a găsit încă resursele pentru a acoperi anuitățile unei asemenea datorii. Comisiunea credea că ministrul de finanțe ar putea realiza suma anuităților necesare, șase milioane pe an, prin economii din alte paragrafe, însă acest expedient pare cu neputință.

Astfel, în toate unghiurile continentului lumea e neliniștită prin grija unui viitor încărcat de furtună și numai sollicitudinea dovedită de unii monarhi de a apăra și susține interesele păcii ne pot da încredințarea că și în cursul anului viitor ne vom putea bucura de bunurile ei.

E.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro

**FORMĂ ȘI FOND – de Mihai
Eminescu [11 decembrie 1888]**

Puțini se îngrijesc de fenomenul, constatat prin date statistice, că populațiunea română scade la număr, că are în fiecare an un plus al mortalității asupra natalității și că golurile ce le lasă astfel românii sunt suplantate parte prin imigrarea de elemente străine, a căror curgere din occident e neconținută, parte prin sporirea parazitică a elementului

evreiesc.

S-a crezut acum câteva decenii că introducerea formelor exterioare de cultură apuseană va putea suplini lipsa de cultură solidă și substanțială și neajunsurile răsărite dintr-o dezvoltare neregulată a trecutului nostru istoric. Experiența însă a dovedit că introducerea de forme lipsite de cuprins sunt departe de a prezenta o compensațiune exactă a sacrificiilor pe cari le cere înființarea, că poporul sărăcește prin risipa de muncă, cu totul disproporțională cu foloasele ce le poate culege din aceste inovațiuni. A fost dar natural ca, în urma acestei extenuații de putere, multe rele endemice și altele de caracter epidemic să se ivească și să decimeze populațiunile. Astfel rasa română scade și străinii sporesc. Numărul infirmilor la recrutație a crescut din an în an, țara a fost bântuită de pelagră, de intoxicațiune palustră, de anghină, vărsat, toate astea în urma influenței pernicioase cu o exercită asupra sănătății mlaștinile, locuințele insalubre și neaerate, hrana neîndestulătoare și munca excesivă.

Ar trebui în sfârșit a se da un atac eroic cauzelor cari produc degenerescenta și diminuarea populațiunilor, ar trebui ca interesul general să nu ni se pară o utopie, o acțiune zadarnică sau o idee nerealizabilă. Nepotrivite vor fi fost pentru noi înaintatele forme a civilizațiunii pripite, introduse ca o plantă exotică pe pământul nostru, dar cu încetul și cu stăruință cultura se va aclimatiza și, din cosmopolită, va deveni națională.

Nu numai reforma legilor agrare e necesară pentru ridicarea stărei igienice și materiale a cultivatorilor, ci o serie de măsuri bine și înțelept chibzuite, care să ție seamă de toate neajunsurile populațiunii. dacă s-a făcut un început bun cu propunerea de reforme, mai trebuie să le urmeze acestora dispozițiuni cari să augure sanificarea deplină a relelor ce bântuie în mod constant satele și cari, continuând cu asprimea de acum, ar putea pune în cestiune însăși existența poporului.

M.E.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

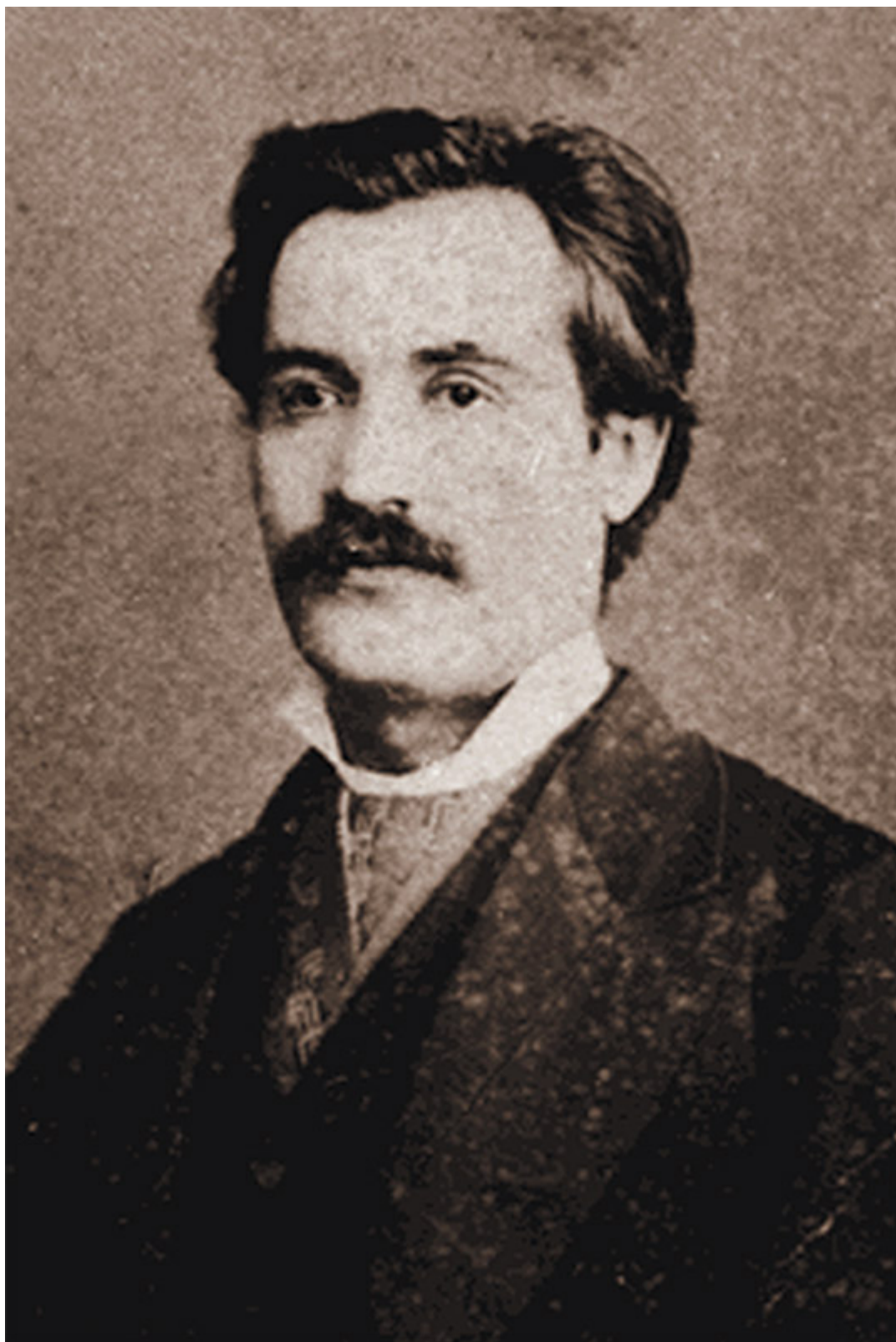
Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro

**FÂNTÂNA BLANDUZIEI – de Mihai
Eminescu [4 decembrie 1888]**

În sânul națiunilor civilizate există foarte mulți cari cred că organizația socială și cea politică nu e conformă cu preceptele unei rațiuni normale, nici cu rezultatele date de științele experimentale, fizice și naturale, și că o asemenea situațiune nu poate fi continuată în mod stăruiitor și consecvent în direcțiunea apucată. Cu toate că învățătura și

civilizațiunea se răspândesc aproape în toate țările europene și transatlantice, că descoperiri nouă pe terenul industrial sporesc condițiunile bunului trai, omenirea e mai nemulțumită decât orișicând.

Dacă ne vom uita în Germania, stat de o importanță politică ridicată în linia întâia, vom observa că nici legile excepționale, nici puterea discreționară a organelor polițienești, nici chiar starea de asediu, nu pot suprima cu desăvârșire acea mișcare care roade din temelie stâlpii edificiului social. Afară de aceea un rău ascuns, care nu se poate explica cu toată lămurirea cerută, împinge mii și iar mii de indivizi să-și părăsească patria și să treacă valurile mării, un fel de hemoragie a corpului național ce se împotrivește oricărei încercări de vindecare.

În Rusia administrația a pierdut sentimentul solidarității publice, funcționarii nu gândesc nici la interesele țării, nici la ale poporului, ci numai la ale lor proprii; toate mijloacele sunt bune pentru ei: chiar venalitatea și traficul dreptății. Oamenii învățați caută o armă desperată în nihilism. Oamenii de stat recurg la leacuri stranii: unul vede binele în introducerea regimului parlamentar, altul, neavând nădejde decât în asiaticism, reclamă întărirea despotismului ereditar; un altul crede cu stăruință în eficacitatea unui tratament derivativ și propagă războiul în contra Germaniei, Austriei, Turciei, în contra tuturor dacă trebuie. Și, pe când se discută asemenea remedii, militarismul și mizeria cresc.

În Franța oratori populari cer împărțirea bunurilor. Clasa a patra se pregătește a pune mâna pe puterea statului și a alunga din funcții și sinecure burghezia, care, de la 1789, singură deține puterea. Vechile partizi vor să reziste, dar fără speranță și fără unitate, prin comploturi clericale, monarhice și militare.

În Italia mizeria agrară e mare, salahorii lanurilor de orez

din Lombardia și din singurătățile mlăștinoase ale Romagnei, decimați de friguri și de pelagră, emigrează în stoluri, iar, dacă rămân în țara lor, vând pentru cincizeci de bani pe zi munca lor.

În Anglia s-ar părea la întâia vedere că soliditatea e mai mare. Dar, privită mai de aproape, se va vedea că singuranța edificiului social e din ce în ce mai compromisă. E adevărat că biserica, aristocrația de naștere și plutocrația sunt organizate în mod puternic și au o idee exactă de interesele lor.

Burghezia se pleacă sub legile scrise și nescrise; se prefacă cu fățărnicie c-ar fi evlavioasă și se-nchină la titluri, jură că nu e convenabil decât ceea ce satisface pe cei zece mii de aristocrați și afirmă că e vulgar de a contraria privilegiile lor. Dar muncitorul și fermierul rămân în afară de această conjurație ipocrită; aceștia înființează societăți de liberi – cugetători și de republicani, arată pumnii regalității și aristocrației și, cine știe a citi în ochii proletarului englez, vede că furtuna va fi amenințătoare. Cât despre Irlanda, mișcările sângeroase întâmplare acolo sunt cunoscute.

În Austria sau Austro-Ungaria zeci de naționalități se luptă unele cu altele și caută a-și face reciproc răul cel mai mare posibil, în fiecare provincie, adesea în fiecare sat, majoritățile chiar relative caută a nimici minoritățile; acestea, neputând rezista, se prefacă a se supune, dar cu turbarea în inimă și dorind chiar destrucțiunea Imperiului ca mijloc unic pentru a ieși dintr-o situațiune nesuferită.

În sfârșit, toate țările, puternice sau slabe, au câte-o plagă nevindecată și cred a afla, dacă nu scăparea, cel puțin ușurare, sacrificând miliarde în fiecare an militarismului, cu o spaimă și-o anxietate care crește din ce în ce.

Lupta între guverne și popoare, mânia partidelor politice una în contra alteia, frământarea diferitelor clase sociale e fără

îndoială forma unei boale generale a epocii. Ea se află în toate țările, deși în fiecare are un alt nume.

Dar o formă și mai gravă a acestei boale e cea sufletească, e nemulțumirea adâncă și melancolia, independente de legături naționale sau de altele, neprivind granițele politice și situațiunea socială, și cari umplu cu toate astea sufletul oricărui om care e la nivelul civilizației contemporane. Fiecare simte un fel de iritare, pe care o atribuie la mii de cauze accidentale, mai totdeauna eronate dacă nu caută justificarea ei cu ajutorul analizei. El e împins a critica cu asprime dacă nu condamnă toate manifestațiile vieții sociale. Unii numesc acest rău nervozitate, alții pesimism, alții scepticism. Dar, oricât numirile și designațiunea ar varia, ele acopăr totuși unul și același rău.

Din nefericire neajunsurile politice și economice ale statelor europene n-au rămas fără o înrâurire determinantă asupra artelor și literaturii. Astfel, ca un fel de adăpost împotriva realității s-a născut în Germania romantismul, care descria veacul de mijloc cu colori atât de strălucite precum desigur în realitate nu le-a putut avea, și tot pentru a scăpa de un prezent insuficient, cu ideea ca orice altă stare de lucruri trebuie să fie mai bună decât cea existentă, s-a născut școala romantică în Franța, fiică a școalei romantice germane și a disprețului byronian pentru lume.

În timpul din urmă apoi francezii, în literatură și în arte, au admis un sistem, numit naturalist, care circumscrie terenul artelor în prezent și la realitate, respinge întoarcerea trecutului și orice aspirație spre viitor, spre un ideal mai bun.

Dar și naturalismul reprezintă poate tablouri de fericire și părțile frumoase ale vieții? Nu. C-un exclusivism care i se impută, el se leagă numai de părțile cele mai urâte și mai lipsite de mângâiere ale civilizației, se silește a arăta pretutindenea corupția, suferința, lipsa consistenței morale

omul murind într-o societate în agonie. Cât despre arta modernă, chiar dacă nu se poate opri de-a recunoaște frumuseța și-a o copia, caută a o mânji, amestecând ideea că forma nobilă și pură, servă pentru scopuri puțin înalte și cari o profanează. Corul e batjocurit în maiestatea frumuseței prin trăsături de senzualitate și de libertinaj, cari nu lipsesc în mai niciunul din tablourile contimporane.

Cât despre filozofie, pesimismul e la modă: Schopenhauer e Dumnezeu, Hartmann profetul său. Pozitivismul lui Auguste Comte nu face nici un progres; filozofii francezi nu mai studiază decât psihofiziologie, filozofia engleză nu mai merită numele de metafizică și se ocupă de chestii practice de ordine secundară, nu de soluțiunea unor probleme universale. Numai Germania are o metafizică vie, dar și aceea e întunecoasă și desperată.

Nu noi vom contesta meritele extraordinare ale marelui filozof german. În adevăr, el a risipit prin criticile lui energice dominațiunea aceluia filozofem compus din o goală și stearpă frazeologie pe care Hegel o introdusese și care a stăpânit spiritele în curs de un sfert de secol. Dar afară de acest merit au înlăturat prin critica lui și alte sisteme, ce exercitau o dominațiune mai restrânsă la unele universități, precum acelea ale lui Schelling, Fichte, Schleiermacher etc. Era necesar să se purifice atmosfera științifică de miasmele unei frazeologii în care cuvinte abstracte lipsite de cuprins și neînsemnând aproape nimic pretindeau a rezolva problemele universului. Însă tocmai această critică meritoasă a frazeologiei deșerte a descoperit și contradicțiunea constantă între ideile noastre și formele civilizației, ne-au descoperit necesitatea de a trăi în mijlocul unor instituțiuni ce ni se par mincinoase și ne-a făcut pesimiști. În acest conflict pierdem adeseori bucuria de a trăi și dorința de a lupta; acesta e izvorul relei dispoziții care muncește pe oamenii culți din mai toate țările.

Arta antică însă, precum și cea latină din veacul de mijloc

erau lipsite de amărăciune și de dezgust, erau un refugiu în contra grijelor și durerilor. Literatura și artele sunt chemate dar să sanifice inteligențele de această boală psihologică a scepticismului, și de aceea, în amintirea acelei arte, care putea face asemenea minuni, am pus acestei foi numele „Fântâna Blanduziei”, numele izvorului ce răsărea de sub un stejar în vecinătatea orașului Tibur, izvor care întinerea și inspira și despre care Horațiu spune (în piesa d-lui Alecsandri):

Fântâna Blanduziei! vei deveni tu încă
Celebră 'ntre izvoare când voi cânta stejarul
Ce 'nfige rădăcina-i adânc în alba stâncă,
Din care ieși vioaie și vie ca nectarul.

Dacă în autorii anticității, plini de adevăr, de eleganță, de idei nemerite și cari vor rămâne pururea tineri, găsim un remediu în contra regresului intelectual, nu vom uita că și în timpurile noastre există un asemenea izvor pururea reîntineritor, poezia populară, atât cea de la noi cât aceea a popoarelor ce ne încunjură. De aceea am dat și acestei literaturi un loc larg în coloanele noastre.

Pentru ca foaia să intereseze pe toți cititorii, i-am dat varietatea necesară și sperăm că concursul unui public binevoitor nu ne va lipsi.

E.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro

**M.E.: IAR ICONARIII – de Mihai
Eminescu [20 noiembrie 1888]**

D. Alexandru Beldiman junior ne face onoarea de a reveni asupra vestitei cestiuni a iconarilor, răspunzând la articolul publicat în „România liberă”. Domnia sa ne impută că am fi schimbat și terenul și obiectul în discuțiune, că am vorbit numai de icoanele bisericesti – atinse de domnia sa numai în treacăt – pe când cestiunea ce i se pare importantă e

răspândirea portretelor cromografice ale împăratului rusesc și a membrilor familiei sale.

Permită-ni-se de a fi în privința aceasta de o opinie contrară.

Icoanele bisericesti, introduse din cauza identității confesiunii și ritului religios, sunt incomparabil mai pernicioase prin răspândirea lor, decât icoanele de caracter politic. Importul celor dentăi datează de zecimi de ani și a preparat spiritele pentru răspândirea celor din urmă, căci, pe când influențele politice sunt în genere schimbăcioase și trecătoare, influența religioasă și confesională persistă adeseori secole întregi și determină cea mai intimă și mai adâncă convingere a conștiinței unui popor.

Portretele împăratului pot fi și ele stricăcioase, dar împăratul nu e nemuritor; din momentul în care va avea soarta comună a tuturor oamenilor portretele sale nu vor mai însemna nimic, prea puțini își vor mai aduce aminte de numele lui chiar, și va fi privit de generația următoare ca o rămășiță fără de înțeles a trecutului. Din contra icoanele bisericesti persistă pe cât timp poporul ține la confesiunea religioasă moștenită și de aceea și în trecut în numele religiei s-au întreprins invaziile rusești în Principate și în Peninsula Balcanică, precum mii de alte crime și nedreptăți s-au comis în cuprinsul istoriei omenirii în numele religiei și sub pretexte religioase. Suntem siguri că dacă n-ar exista comunitatea religioasă cu rușii, nu s-ar afla nici urmă de iconărie rusească în țară la noi.

De aceea ar trebui să se creeze, nu cu mari sacrificii, o industrie similară la noi care să poată concura cu produsele rusești și să le înlocuiască.

Dar pericole în adevăr grave nu se vor produce niciodată în mod serios prin icoane. Cauzele cari ar putea slăbi siguranța statului Român sunt cu totul de altă natură: sunt economice și

sociale.

Daca vom continua ca în trecut, a nu realiza nici o reformă pentru ridicarea claselor muncitoare, dacă prin măsuri înțelepte nu vom îmbunătăți starea țăranului, ci-l vom lăsa să vegeteze în mizeria actuală, dacă nu se va introduce o echitate mai mare în relațiunile lui de muncă, se poate întâmpla ca efecte esteriore să aibă oarecare influență asupra celor nemulțumiți. Dar printr-o stare economică și de cultură mai dezvoltată și având bunul trai necesar, desigur că încercări esteriore de a-i ademeni prin icoane și portrete n-ar avea nici un succes.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro

ICONARIII D-LUI BELDIMAN – de

Mihai Eminescu [13 noiembrie 1888]

0 foaie eclezastică din capitală a propus, în unul din

numerile sale, ca să se ia măsuri serioase pentru a se răspândi în țară icoane fabricate la noi, fie pe cale litografică, fie cromolitografică, pentru a înlocui în casele țăranilor mulțimea de icoane străine care se văd pe pereți. Tot obiectul acesta îl tratează și d. A. Beldiman, fost ministru plenipotențiar la Sofia, într- un articol publicat în „Voința națională” – însă d- sa, descriind acest inconvenient, îndealmintrelea cunoscut de toată lumea, [î]i atribuie totodată o importanță politică, pe care desigur în ochii unei judecăți sănătoase n-o poate avea.

E exact că țara e plină de asemenea icoane, a căror loc de fabricațiune e Rusia. Dar numai satele? În oricare monastire ar merge d. Beldiman va găsi sute de obiecte bisericesti, nu numai icoane, fabricate în Rusia, parte cumpărate, parte dăruite. Constatăm înainte de toate că chipurile de sfinți, de mânăstiri rusești etc., c-un cuvânt de zugrăvituri bisericesti, sunt fără proporție mai numeroase decât portretele împăratului și împărătesei.

Care să fie cauza acestei răspândiri a unei arte primitive în populațiunea română? Noi credem că nu o alta decât lipsa absolută a unei industrii similare în țara noastră. În Rusia, unde fabricațiunea de icoane e foarte răspândită de vreme ce, din cauza caracterului cam bigot al populațiunii, mai în fiecare stabiliment chiar în cele ale autorităților publice vezi icoane și candelă, se poate prea lesne și e chiar probabil ca să existe în unele cazuri o supraproducțiune de asemenea obiecte de valoare problematică, și fiindcă orientul nostru este ținta de export – mlaștina de scurgere – a tot ce supraproducțiunea europeană are de prisos, e aproape natural ca și rușii să caute să răspândească operele lor de artă problematica în satele noastre. Înainte icoanele religioase ce se vindeau în România erau aproape exclusiv fabricate la Gherla (Transilvania). Aceste erau în adevăr produse românești, dar să mărturisim adevărul, erau foarte primitive. Fabricate de țărani simpli și naivi, fără nici o cultură

artistică, ele erau combătute de chiar unii episcopi din Transilvania, cari se sileau a introduce chipuri ceva mai bine făcute, pentru a deprinde ochii cu forme corecte, mai cu seamă pentru că în genere se credea în ipoteza ca femeile în stare puerperală ar putea naște, uitându-se la asemenea icoane, tipuri monstruoase. Se știe că produsele grecești din Orient sunt cam tot atât de primitive ca și icoanele din Gherla, și ca și produsele rusești de prin anii 1840-50, cari erau de o slujenie fenomenală.

Se vede însă că această industrie, care înainte era exercitată și în Rusia după metoda maiorului Papazoglu, a luat în urmă oarecare dezvoltare, mai ales prin invențiunea cromolitografiei, încât se pot produce icoane – de nu artistice – cel puțin suportabile, superioare și produselor orientale și celor din Gherla. Noi credem că numai superioritatea relativă a articolului rusesc a fost cauza răspândirii, iar nicidecum tendințe politice.

Nu-i vorba, nu e absolut cu neputință ca să nu fie amestecat și gândul vreunei panslavist fanatic în istoria aceasta, dar în genere ne vine totuși a crede că supraproducțiunea și interesul negustorilor de icoane și superioritatea acestora asupra caricaturilor bizantine sunt adevărata cauză a răspândirii.

A atribui o gravitate politică serioasă acestui lucru, precum o face d. Beldiman, e o exagerație și o gogoriță din cale afară fantazistă. Desigur nu aceste sunt mijloacele pentru a cuceri un popor. Răul ce se naște din lipsa fabricațiunii acestor obiecte s-ar putea vindeca lesne, căci cromolitografii de pe tablouri clasice italiene ale figurilor sfinte precum le face un Rafael, un Correggio, un Murillo ar goni lesne și caricaturile orientale și cele moscovite. Din nenorocire însă chipurile de sfinți în biserica orientală sunt făcute după un tipar anumit, încât toți mucenicii cu chipuri uscate de pustnic au fiziognomii tradiționale. Sfântul Nicolae are aceeași barbă și aceeași chelie pe toate icoanele Orientului.

Aceste chipuri artistul nu are voie să le schimbe și pe când tablourile din Roma și Florența, chiar cele adânc religioase, sunt reproducerea omului în cele mai nobile forme ale existenței lui, icoanele orientale rămân reproducerea unor mumii și schelete, cari au mult asemănare cu chipurile țepene și convenționale din zugrăviturile străvechi ale egiptenilor. În ele nu e artă, e manieră.

D.A. Beldiman fiul e un om cu cultură modernă; d-sa e un produs al civilizației germane, al școalelor din Berlin. Ar trebui deci să constate cu spiritul critic care e caracteristic școalei germane, că nu politica rusă, despre care ne abținem a vorbi nefiind în cestiune, ci confesiunea religioasă a rușilor e singura cauză a răspândirii acelor caricaturi – căci de! pictură în puterea cuvântului n-ar putea-o numi nici d. Beldiman. Din nefericire formalismul și persistarea staționară în obiceiuri vechi și adesea netrebnice sunt cu mult mai răspândite în biserica orientală, decât în aceea a Occidentului. Acolo artele au găsit o încurajare spornică; penelul lui Rafael, arhitectura unui Michelangelo, muzica unui Palestrina au fost în serviciul bisericii; acolo arta oratorică și-a avut eroii ei și dacă vom judeca bine, vom vedea că chiar cultura universitară superioară se datorește, cel puțin în începuturile ei, bisericii. Se poate ca rolul ei să fi trecut în zilele noastre, în care nu mai avem idealuri și când arta însăși a devenit un instrument al utilitarismului. Dar dacă acel rol a trecut, el a fost realizat măcar prin epoce de glorie artistică și științifică, pe când biserica orientală a vegetat într-un formalism gol și sterp.

Acesta e răul specific și istoric oarecum care face cu puțință propagarea slujeniilor moscovite la noi, și acesta trebuie combătut. Cât despre politica rusească, credem că știe a-și alege mijloace mai inteligente pentru propagarea tendințelor ei.

E „Adevărul” de ex., care reprezintă admirabil unele tendințe

ale acelei politice, pe cari însă nu găsim nici o necesitate de a le critica, de vreme ce sentimentul de conservare al românilor ni se pare îndeștul de puternic pentru a rezista la asemenea încercări.

Dar altă enormitate la sfârșitul articolului d-lui Beldiman.

Este sau nu adevărat că înaintea alegerilor d. prim ministru s-a întâlnit la Ruginoasa cu principele Urusoff?

Ei bine, nu știm și nici nu e nevoie să știm dacă primul ministru s-a întâlnit sau nu cu prințul Urusoff. Prințul – fost ministru plenipotențiar în țară – are fără îndoială multe cunoștințe și în București și în Iași, dar ceea ce putem asigura e că scopul venirii sale în România numai scop politic n-a fost.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro